

KÖZNEVELÉS

ÉRTÉKTEREMTŐ OKTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ HAVILAP

70. ÉVFOLYAM / 8. SZÁM | 2014. OKTÓBER

ÁLLAMPOLGÁRSÁGRA ÉS DEMOKRÁCIÁRA NEVELÉS

A NAT, A PSZICHOLÓGIA,
AZ ISKOLAVEZETÉS ÉS
A DIÁKÖNKORMÁNYZAT
SZEMSZÖGÉBŐL

AZ OSZTÁLYFŐNÖKÖK

AZ OSZTÁLYFŐNÖKI SZEREP
ÉS KAPCSOLATRENDSZER,
ELVÁRÁSOK ÉS TANÁCSOK

JÁVOR CSABA ÉS JÁVORNÉ ILYÉS BOGLÁRKA

„A KÖZÖS ÉLMÉNYEK TOVÁBB
ERŐSÍTIK AZ ÖSSZETARTOZÁST”

OFI
OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET

Az OFI tankönyvborító pályázatának nyertesei és különdíjasai

részletek a 48. oldalon

Matematika

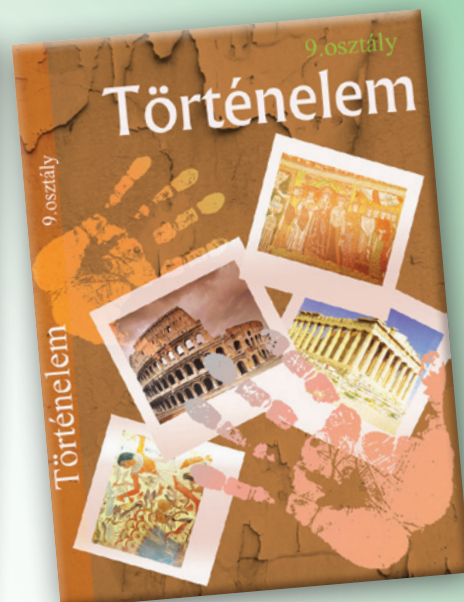
Csuka Boglárka
nyertes munkája

Olvasókönyv

Kollár Sára Katalin
nyertes munkája

Történelem

Jakab Szilvia
nyertes munkája

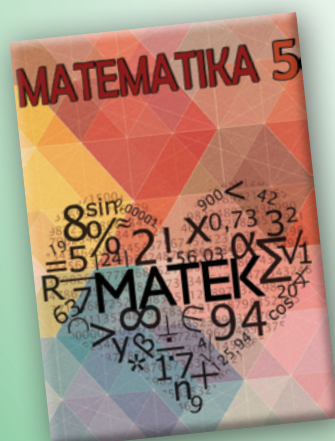
Simkó Szilárd – különdíj

Alpek Rebeka – különdíj

Kreiszi Dorka – különdíj

Szabó Dóra Szilvia – különdíj

Felső Boróka – különdíj

Vida Benjámin – különdíj

Osztályfőnökök

Gloviczki Zoltán szerkesztőbizottsági tag

A pedagógusképzésben tevékenykedve, rendszeresen mentorokkal, vezetőtanárokkal beszélgetve, évek óta jelent meglepetést számomra, amilyen örömmel és természetességgel fogadják a gyakorlatra érkező hallgatókat osztályfőnöki óráikon. Jómagam, osztályfőnökként húsz, tizenöt, de talán még öt évvel ezelőtt is osztállyal közös, legfőképpen titkunknak tartottam mindent, ami ezeken a beszélgetéseken elhangzott. Nem, ma sem szégyellem ezt az érzést: velük együtt mindig egyfajta meghatározott közösséget alkottunk. Nem diák-közösséget, nem baráti közösséget – egy-egy osztály és osztályfőnöke sok szempontból bizalmas közösséget, mely heisenbergi módon másképp viselkedik bármely külső megfigyelő jelenlétében, mint rendesen. Ahol az osztályfőnök a nevelőtestület és az osztály halmazának sajátos érintkezési pontja, roppant érzékeny közvetítőként gyermekek és felnőttek világa között.

Nem titkolom azonban, hogy nagy örömmel és rokonszenvvel tölt el kollégáink nyitottsága. Miközben a pályára érkező fiatalok még mindig nehezen mozdulnak ki a szakmai ismeretek átadására vágyó tizenkilencedik századi tanár keréknymából, már pályán lévő kollégáink egyre tudatosabban látnak és néznek messzebbre, mélyebbre a kiszabott tananyagnál. Pontosabban, egyre evidensebb szakmai elvárásnak tűnik a gyermekek, fiatalok nevelésében mindaz, ami egykor csak a legkiválóbbak személyiségéből fakadó igény volt.

Ez a korszerű nyitottság az élet minden területén elodázhatatlan. Az informatikai nyitottságtól a hálózatos kommunikációig és problémamegoldásig, mindennemű el- és befogadásig, a szakok és tantárgyak fölötti összekacsintásig. Az osztályfőnök pedig, mint oly sok területen, itt is a legnagyobb esélyt kapja arra, hogy emberi minta lehessen tanítványai számára. Nagyobb érintkezési felületet kap. Természetesen nem csupán az osztályfőnöki órák vagy az osztálykirándulások időkeretére gondolva, hanem az iskolai élet pont a tanórákon túli ügyes-bajos emberi vagy intézményi problémáira, melyek között ő kalauzolja a diákokat. Ráadásul manapság lényegesen kevésbé zárt településeken, iskolákban, közösségben, mint évekkel, évtizedekkel korábban. Az osztályfőnöki órán véletlenül megcsörrenő mobiltelefon durva nyerseséggel, de egyúttal tanulságos szimbólumként figyelmeztet arra, hogy ma nem zárható falak, vagy tankönyvek keretei közé mindaz, amit az iskolában adni próbálunk.

Az osztályfőnök: örök „tanító” és „iskolamester”, a szülőkkal a nevelés feladatát megosztó intézménynek a gyermek felé forduló arca. A rábízottak iránti felelősségét a falusi osztott terem meghitt biztonsága helyett ma a nyitott vizeken élheti meg, pásztázó világitótoronyként mutatva az utat.

Felelős szerkesztő: Pálfi Erika • **Főszerkesztő:** Balatoni Kinga Cecília • **Szerkesztőbizottsági tagok:** Aczél Petra elnök, Gloviczki Zoltán, Horváth Vanda, Indri Gyula, Ötvös Zoltán • **Tanácsadó testület:** Bagdy Emőke, Gáspár Mihály, Lányi András, Lévai Balázs
Szerkesztő: Indri Dániel • **Layout tervek:** Salt Communications Kft. • **Tördelés:** Pattantyus Gergely • **Olvasószerkesztők:** Dobos Zsuzsanna, Gyimesné Szekeres Ágnes, Juhász Zsuzsanna • **Megrendelés/hirdetés:** Takács Brigitta, Telefon: (06-1) 235-7220, E-mail: kiado@ofi.hu
Felelős kiadó: Kaposi József

Szerkesztőség: 1143 Budapest, Szobránc utca 6-8., Telefon: (06-1) 235-7276, E-mail: koznevelas@ofi.hu, Internet: www.ofi.hu
Kiadja: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet • **Nyomda:** Séd-Nyomda Kft. (1037 Budapest, Montevideo u. 9.) • **Terjesztés:** Magyar Posta Zrt.
Előfizetés: az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet címén. Az Új Köznevelés lapszámain minden iskola egy példányban ingyenesen megkapja.
További példányszámok rendelése, illetve egyéb megrendelések esetén egy lapszám ára 600 Ft • **Címoldalon:** Jávör Csaba és Jávorné Ilyés Boglárka (Fotó: Nagy Gábor) • **Fotók:** Europress Fotóügynökség
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll módunkban honoráriumot fizetni.

BEKÖSZÖNTŐ

- 1 Gloviczki Zoltán: Osztályfőnökök

AKTUÁLIS**MEGEMLÉKEZÉSEK**

- 3 Mi így emlékezünk... Október 6., október 23.
6 Bízunk bátran a diákokra az iskolai ünnepségek megszervezését!

OKTATÁS-NEVELÉS

- 8 Községi szolgálat a Vakok Batthyány László Római Katolikus Gyermekotthonában
12 Kalandozás a laboratóriumban

VAN ÚJ A NAT ALATT**ÁLLAMPOLGÁRSÁGRA ÉS DEMOKRÁCIÁRA NEVELÉS**

- 15 Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek a Nat-ban
16 Állampolgárságra nevelés a pszichológus szemével
18 Hogyan taníthat társadalmi felelősségvállalásra az iskola
20 Felelős életre tanít a diákönkormányzat

A HÓNAP TÉMÁJA: AZ OSZTÁLYFŐNÖKÖK

- 21 Jávor Csaba és Jávorné Ilyés Boglárka – Milyen az osztályfőnök, ha férfi, és milyen, ha nő?
26 Diák- és szülői vélemények az osztályfőnökökről
29 Szekszárdi Júlia – Szükség van jó osztályfőnökökre
32 Az osztályfőnöki munka igazgatói szemmel
34 Fenyő D. György: Tanárparadoxon. 44 tanács osztályfőnököknek

VÉLEMÉNY

- 38 Aczél Petra: Konyhában
39 Marton Árpád: Az iránytű négy égtája

A MI VILÁGUNK

- 40 Naprakészen... A szaktanácsadói látogatások tapasztalatai; Hogyan történik a kísérleti tankönyvek tesztelése
42 Történelmi várak falainál
44 Tanári visszaemlékezés – Papp Ágnes
46 Október
47 Programajánló
48 Iránytű: Közlemények, hírek, pályázatok

8

12

18

Mi így emlékezünk...

Október 6., október 23.

Iskolákat kérdeztünk meg arról, miképpen emlékeznek meg az októberi eseményekről.

Székesfehérvári István Király Általános Iskola

Számunkra a közösségformálás, az együvé tartozás fontos eszközei az ünnepi iskolagyűlések. A hazafiaságra nevelés és a nemzeti öntudat formálása minden pedagógus feladata, s ennek jó színteret adnak a nemzeti ünnepekről való megemlékezések. Tantestületünk hitvallása szerint „élményeket kell közvetíteni tanórán és tanórán kívül”, s valljuk ezt megemlékezéseink során is.

Október 6-án emlékműsort tartunk az iskola minden tanulója és dolgozója előtt, ahol felidézzük történelmünk egyik legszomorúbb napját. Versekkel, történelmi tényekkel és zenével emlékezünk a múltra.

1956. október 23.

számunkra nagybetűs ünnep, melynek kapcsán a drámapedagógia eszközeivel hozzuk be iskolánkba a múlt történelmeit. Gyerekek játsszák el az eseményeket korhű öltözetben a helyszínt idéző díszletek között. Színdarabjainkban a tények pontos közvetítésére törekszünk, s nemcsak a budapesti eseményeket, hanem a Székesfehérváron tör-

tételeket is bemutatjuk diákjainknak, hiszen a helyszínek ismerete hitelesebbé, érthetőbbé teszi a múltat. Sok időt és energiát fordítunk arra, hogy megismerjük '56 túlélőit, meghallgassuk visszaemlékezéseiket – ügyelve a hiteles szemtanúk felkutatására. Műsoraink között volt, amit az ő leírásaik alapján állítottunk össze. Nem egyszer lehetőséget adtunk felsőbb évfolyamos tanulóinknak arra is, hogy beszélgethessenek is velük. Fontos szempont – a téma nehéz átélhetősége miatt –, hogy gyerekek életén, elbeszélésein keresztül mutassuk be a kort. Diákjaink legjobban azt szeretik, amikor a történelem a mából repítenek vissza 1956 októberébe. Sokkal személyesebbé válik számunkra ezáltal az előadás.

Műsorainkat csapatmunkában készítjük elő, ahol mindenkinek megvan a maga feladata: a szövegíró-rendező pedagógust segíti a díszletfelelős, aki a gyerekek

bevonásával munkálkodik. A műsort színesebbé teszik a zenei betétek, amelyekre élő előadásban kerül sor. Az ünnepi megemlékezés előtt az osztályfőnökök az előre kiosztott anyag alapján beszélgetnek az ünnepről a korosztálynak megfelelő szinten. A kicsik a jelképeket színezik, ismerkednek a helyszínekkel; a nagyobbak a történelmi korszak jellegzetességeit tanulmányozzák (pl. öltözködést, harci eszközöket, az eseményeket, következményeket). Az előkészület része az is, hogy felnőtt és gyerek ünneplőbe öltözik. Mindkét rendezvényünk alkalmából a bejáratnál emlékfalat készítünk. Virágot hozunk és gyertyát gyújtunk, ahol tanulóink szívesen meg-megállnak, eltűnődve a múlton. Műsoraink fényképes dokumentációja felkerül iskolánk honlapjára.

Avasi Gimnázium – Miskolc

Iskolánkban az **október 6-i** eseményről mindig a rajztagozatosok szervezésében emlékezünk meg, iskolai szinten. A diákok installációt készítenek, melyet az aulában helyeznek el. Különös hangulata van ennek a berendezésnek: az aradi vértanúk – diákok által festett – arcképe kerül a középpontba, s a körülötte kialakított életkép (tárgyak, drapériák, megvilágítás) önállóan is felidézti a tragikus eseményt, de háttérrel is ad egy-egy lírai műnek vagy emlékbeszédnek. Ez a nap egyben a rajzosok egyik bemutatkozási lehetősége is. Az iskola tanulói a szünetekben (vagy órákon is, a tanárok vezetésével) az installáció mellett elidőzhetnek, felidézhetik a tanultakat. Akár szakórát is lehet tartani.

Az **október 23-i** eseményekről a mindenkori 10. évfolyamos diákok emlékeznek meg. Iskolánkban kiemelt szerepet kap ez az ünnepség. Az osztályfőnök és a történelem vagy magyar szakos kolléga áll az osztály mellett. A színháztermünk jól felszerelt, így lehetőség van filmbejátszásra, mozgásszínházi elemek beépítésére is.

Ha az osztály úgy dönt, az aulában is rendezheti a műsort, így a hatalmas tér akár az események dokumentumszerű felidézését is lehetővé teszi. Volt, amikor szónokversenyt hirdettünk erre az alkalomra, s a legjobbak előadhatták buzdító beszédüket. Tervezzük, hogy a tanórák után külső helyszíneket is felkeressünk (pl. a Miskolci Egyetemen), így összehangoljuk a helytörténeti ismeretek áttekintésével ezt a jeles napot. A napi – rendkívüli – munkarendet az igazgatóhelyettes irányítja, az igazgató beszéde vezeti fel az ünnepséget, s a szünetek is hosszabbak. Ennek az a célja, hogy a nap egészét áthassa a méltóság, s a szünetekben is legyen lehetőség az '56-os forradalomról új információkat szerezni (pl. kiállítások, tablók, fotók).

Minden évben más a műsor jellege. Volt, amikor az események értelmezése volt a cél, volt, amikor a versek tartottak tükröt az eseményeknek, de sokszor a diákok performance-jellegű „forradalmat” játszanak, bevonva az egész iskolát. Ezt a rendező osztály diákjai döntenek el. Egy biztos: a műsorok emlékeztetések maradnak.

Tóth Árpád Gimnázium – Debrecen

Gimnáziumunkban **október 6-áról** eddig iskolarádióon keresztül emlékeztünk meg. A rádiós műsort az egyik történelem szakos tanár a diákjaival együtt készítette el. A műsor hossza kb. 10-15 perc, és az adott napon reggel nyolckor, az első óra elején hallgattuk meg. Az idén először úgy tervezzük, hogy nem a rádión keresztül, hanem az iskola aulájában, iskolagyűlés keretében emlékezünk az aradi vértanúkra. A műsort most is történelem szakos kolléga állítja össze, és a tanítványai adják elő.

Az **október 23-i** megemlékezés nagyobb szabású rendezvény iskolánkban. Az ünnepség összeállítására minden évben valamelyik osztályfőnök kap felkérést. A forgatókönyvet az osztály magyar- és történelem-tanárával állítja össze. Általában versekből, és az eseményeket felidéző szövegekből áll, ami kiegészül zeneszámokkal, a diákok által előadott táncbetétekkel. Az elkészült forgatókönyvet – melyet a diákok is formálnak ötleteikkel – az osztály tanulói begyakorolják,

és az iskola közössége előtt az aulában előadják. A műsorok hossza általában 30 perc.

Az ünnepségre reggel 8 órakor kerül sor, a tanítás az ünnepség után kezdődik.

Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium – Szeged

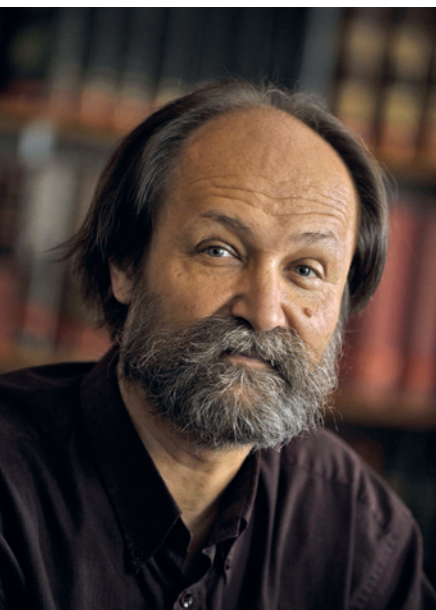
Október 6. Iskolánk földrajzi elhelyezkedésénél fogva különösen az október 6-i aradi megemlékezéssel kapcsolatosan érzi kötelességének, hogy a köznevelési intézményektől elvárhatónál többet vállaljon: a tanári kar és az osztályközösségek képviselői, illetve az iskola vezetősége részt vesz az aradi központi ünnepi megemlékezéseken. Ez a helyi közösség központi rendezvényeibe való bekapcsolódást jelenti: kilátogatunk az aradi vár közelében található vesztőhelyre, ahol megkoszorúzzuk az aradi tizenhárom vértanú obeliszkjét, majd Arad kulturális és épített örökségének megismerését követően (amely oly sokban emlékeztet a szegedi városképre) részt veszünk a magyar historizmus kiemelkedő alkotása, a Szabadság-szobor körül rendezett központi megemlékezésen. Az aradi szervezett úttal kapcsolatosan az egyik törekvésünk az, hogy tanulóink személyesen átéljék a határon túli magyarok által szervezett rendezvényt, találkozzanak az 1848–49-es szabadságharc helyben megélt hatványozott jelentőségével, Aradon figyeljenek fel arra, hogy az alföldi régió a határoktól független, egységes arculattal rendelkezik. Másik törekvésünk az, hogy az aradi magyarokat megerősítsük abban, hogy az ottani megemlékezés nem helyi, lokális jelentőségű, azon a magyar ifjúság képviselteti magát, és az aradiakkal közösen hajt főt a tizenhárom vértanú előtt.

Október 23. – A szabadság mint imperatívusz.

Az 1956. októberi forradalom tiszteletére rendezett ünnepi műsorainkat a történelem munkaközösség szervezi, általában egy-egy osztály irányítása mellett, az adott évfolyam bevonásával. Törekszünk arra, hogy a műsoraink ne legyenek statikusak, mondanivalójuk a történeti forráskönyv szerint drámai legyen, ugyanakkor erőt adó, lelkesítő, a szabadság kitüntetett értékének hangsúlyozásával (ahogy Márai írja: „És kérdik, egyre többen kérdik,/ Hebegve, mert végképp nem értik /Ők, akik örökségbe kapták:/ Ilyen nagy dolog a Szabadság?”). A megemlékezéseinkbe saját énekkart és zenekart vonunk be, hogy a műsorban szereplő tanulók száma minél magasabb legyen. A tényleges részvétel a legjobb lehetőség az eszmei tartalommal való azonosulásra: a tanulóink így érezhetik át a szabadság fontosságát. Megemlékezéseink sajátossága, hogy a szegedi események felidézésével párhuzamosan megkoszorúzzuk iskolánk egykori tanulójának, Danner Jánosnak az emléktábláját, aki a műegyetem körüli harcok vezéralakja volt.

Bízzuk bátran a diákokra az iskolai ünnepségek megszervezését!

Szöveg: Sallai Éva

Októberi ünnepeink kapcsán ismét felmerül a kérdés, hogyan tehetnénk diákjaink számára átélhetővé nemzetünk dicsőséges pillanatait, múltunk kiemelkedő történelmi eseményeit.

Dr. Csorba László történésszel, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatójával beszélgettünk, aki maga is tanár.

– Főigazgató úr miben látja az ünnepségek szerepét, feladatát?

– Az ünnepek – és az azokat megtisztelő szertartások, az ünnepségek – ritmust visznek a közösség életébe. Megállítják egy pillanatra a napi rutint, és alkalmat adnak arra, hogy a közösség újra és újra nyilvánosan megfogalmazza azokat az értékeket, amelyek az életét vezérik. A szertartás sokszor múltbeli eseményeket, személyeket idéz fel, mert múlt, jelen, jövő örök láncolatából épül az *identitás*: így derül ki, honnan jövünk, merre tartunk, kik is vagyunk tulajdonképpen. Az ünnepségek a csoporthoz tartozás tudatosításának nélkülözhetetlen alkalmai. Ebből a szempontból minden ünnep hasonlít egymáshoz, miközben a konkrét formák száma természetesen végtelen. A közösségi feladat szempontjából tehát mindegy, hogy az ünnepség a nemzet főterén vagy egy világvégi kis falucskában zajlik.

– Úgy tűnik, a fiatalabb generáció kevésbé érzi az indíttatást arra, hogy részt vegyen a főváros vagy más települések központi ünnepségein. Mivel lehetne felkelteni a diákok érdeklődését jeles évfordulóink iránt?

– A központi ünnepségeken elsősorban felnőttek vannak, a tanároknak tehát nincs ezzel dolga. Az iskolai közösségekben – főképp az osztályok szintjén – viszont nagy kihívás értelmet adni az ünnepnek. A megoldásra sok tanár kollégám rájött már: be kell vonni a diákokat az ünneplés folyamatába. Szembesíteni kell őket azzal, hogy az adott ünnepen elsősorban mely értékek szerepelnek, majd bátran rájuk lehet bízni, milyen formában tudnak erről osztály- és iskolatársaiknak a saját nyelvükön, élményszerűen beszélni.

– Mikor jó egy iskolai ünnepség megszervezése? Mitől függhet a helyszín, a tartalom, a forma megválasztása, hogyan befolyásolja ezt a diákok életkora? Egyáltalán van-e ideális iskolai ünnepség?

– Nincs általános recept, mindenütt más és más a megfelelő. Egyik helyen a maratoni hosszúságú előadást is élvezik, máshol meg harminc perc is soknak tűnhet. Figyelni kell a körülményekre és a gyerekekre, akik roppant találmányosak lesznek, ha megérik a bizalmat. És az ünnepély helyszíne egyszer csak kicsit emlékeztetni kezd a színházra, amit nem a külső körülmények, hanem a „színészek” ihletett játéka varázsol a művészet templomává. Bárhol meg lehet teremteni a megfelelő hangulatot és figyelmet, ha olyanok látnak hozzá, akik a feladatot komolyan veszik.

– Segíthetnék-e múzeumpedagógusok egy-egy iskolai ünnepség előkészítését, megszervezését, és ha igen, hogyan?

– Nem nagyon, mert más a feladatuk. A múzeumpedagógiai foglalkozás valójában különleges tanóra, ahol kis „időutazás” keretében értik meg a részt vevő gyerekek egy-egy kor belső világát, problémáit, fogalmait, nyelvét. Az ünnepség ellenben mai közösségi szertartás, ahol szinte művészi korlátlanossággal lehet megjeleníteni annak élményét, hogy valamilyen érték miért fontos nekünk. Nem ismeretterjesztésre való, hanem kissé a tanultak közös fölidezésére, annak érdekében, hogy emlékezzünk valamire, ami lényeges összetevője mai életünknek is. Ráadásul nem minden ünnepélyen emlegetjük a múltat, hiszen az értékek dicséretének sok más útja, módja is lehet.

– Ragaszkodniuk kell-e Ön szerint a tanároknak a hagyományos iskolai ünnepségekhez szavalattal, felolvasással, esetleg egy rövid színpadi mű előadásával, vagy szakítva a hagyományokkal, bátran vigyék diákjaikat múzeumokba, életkoruknak megfelelő színházi előadásra, illetve az ünnephez kapcsolódó filmvetítésre?

– Bátran lehet szakítani a hagyományokkal, ha az új forma biztosítja a fő célt: a közösségi értékek fontosságának közös, ünnepi jellegű átélését. Hiszen az egyén is sokféleképp ünnepelheti a születésnapját, miközben a célja mindig ugyanaz: hogy örüljön a jeles évfordulónak.

– A rendszeres múzeumlátogatás elősegítheti a történelmi korszakok megismerését, megértését, de ehhez időre, szakszerű tárlatvezetésre van szükség. E tekintetben a Magyar Nemzeti Múzeum példát ad játékos feladataival, szakembereivel. Hogyan lehetne egy múzeumlátogatást ünnepélyessé tenni?

– Nehezen, mert megváltozott a világ, amelyben élünk, és így megváltozott a múzeum is. A 19. században az apa még úgy hozta el a gyermekét a nemzet múzeumába, ahogy a templomba vitte el az első istentiszteletre. Mire kézen fogva végigjárták a nemzet történelmét bemutató kiállítást, a fiatal látogató olyasféle beavatást nyert a nemzet múltjába, amilyen természetességgel azonosul a fiatal hívő a vallásos közösség értékrendjével, hitvilágával. Ezt a gondolatot jelenítette meg többek között a 19. századi múzeumépületeknek az antik görög templomokat idéző formája is. Ennek azonban vége: a 20. század megtanított bennünket arra, hogy a nemzet sok részből áll, és mindnek megvan a saját történelme, ami szükségképpen kicsit más és más a többiekéhez képest. A múzeum tehát ma már nem tud egyetlen történelmet bemutatni, hanem egyre több párhuzamos történelmet kell elbeszélnie, ami vitákkal, konfliktusokkal is jár. Ez immár a kulturális párbeszéd világa, ami fogalmilag más, mint az ünnep atmoszférája. A múzeumlátogatás érzelmi élménye ma sokkal közelebb van a játékhoz, a gondolatébresztő vitához, a dilemmákkal való szembe-süléshez, semmint az ünnep hangulatához. De ez nem baj, hiszen amit veszítettünk a réven, megnyerjük a

vámon. Az ünnepnek más helyet és alkalmat keresünk, a múzeumban pedig új, izgalmas, integratív közösségi teret nyerünk arra, hogy ott a közösséget foglalkoztató fontos kérdésekkel számot vessünk, róluk vitatkozzunk.

– Egy adott történelmi korszak kiemelkedő eseményeinek megismertetésére, az ünnepi élmény átadására Ön szerint mi lenne a legjobb módszer?

– Úgy vélem, az ünnep nem ismeretátadásra való, hanem a már meglévő ismeretek bizonyos értéktartalmainak kiemelésére, azok közösségi fontosságának tudatosítására. Az ünnepélyen nem azért hangzik el Petőfi Sándor verse, az *Egy gondolat bánt engemet...*, hogy megtudjuk, mi történt Segesvárnál, hanem, hogy a hazaszeretet mint csoportélmény és közösségi érték fontosságát, jelentőségét hangsúlyozza a gyerekek számára; megértsék: lám, akár még az életet is érdemes odaadni érte.

– Milyen programokat kínál az oktatási intézmények számára a Magyar Nemzeti Múzeum állandó és időszakos kiállításaiival?

– Múzeumpedagógiai foglalkozásaink egy része valóban kötődik egy-egy évfordulóhoz, s igazán változatos témákkal várják a látogatókat. Március 15. és október 6. alkalmat ad a 19. század egyik sorsfordító eseménysora, az 1848/49. évi magyar forradalom és szabadságharc fölidezésére. Ezeken kívül is számos korszakra és témakörre van ajánlatunk, így biztatom a pedagógus kollégákat, vegyék fel a kapcsolatot a múzeum szakembereivel, mindenki megtalálja majd a leginkább kedvére való foglalkozást.

– A budapesti fiatalokat már sikerült odaszoktatniuk az épület lépcsőire, padjaira, parkjába, de jönnek-e diákok vidékről? Van-e visszajelzésük a múzeumlátogatások hatásáról, ha úgy tetszik, eredményességéről?

– Hogyne, a látogatottság- és elégedettségmérés ma a profi közönségkapcsolati munka nélkülözhetetlen eleme. Kommunikációs munkatársaink változatos módon szerzik be az erre vonatkozó információkat, amelyeket azután fölhasználunk a tervezésnél. Mivel a tanulmányi kirándulások egyik kiemelt célpontja a mi Múzeum körúti palotánk, így elmondhatjuk: évente sok tízezer vidéki diák jut el budapesti kiállításainkra. Ráadásul ez fordítva is igaz! Múzeumunk egyben hálózat is, melynek visegrádi, esztergomi, balassagyarmati, sárospataki, nyírbátori, vajai, balacai, vésztői filiái örömmel fogadják a budapesti diákcsoportokat.

Minden fal leomlott

Szöveg és fotó: **Moldoványi Tibor**

Gimnazistákat kísértünk el közösségi szolgálatukra a Vakok Batthyány László Római Katolikus Gyermekotthonába. Miként élték át a sérült gyerekekkel való találkozást? Hogyan dolgozták fel a sokkoló első élményt? Milyen kapcsolat épült a sérült és a közösségi szolgálatot végző gyerekek között? Erről szól riportunk.

Megilletődötten lép be a gyermekotthonba Marcell és Bence. Mindketten a tizenkettedik kerületi Osztrák-Magyar Európaiskolában tanulnak. Közösségi szolgálatuk első napját kezdik meg néhány perc múlva. Fehér Anna nővér, az intézmény vezetője fogadja őket. A halmozottan sérült gyerekekről beszélgetnek, akikkel először találkozik majd a két gimnazista. „Köveletek tőled, mert szeretlek. Ez az alapelv vezet bennünket, amikor a gyerekekkel foglalkozunk” – mondja Anna nővér, és hozzáteszi: „A gyerekeink többsége állami gondozott, a családi háttér nem adatott meg nekik. Viszont sok olyan pozitív értéket hordoznak magukban, amelyek felszínre kerüléséhez segíteni kell őket.”

Bence és Marcell bemutatkozik

Földbe gyökerezett lábbal

Zegzugos folyosórendszer vezet a szobákhoz, a falban végig kapaszkodók, többfelé kerek kocsik sorakoznak. Otthonosan berendezett kis terembe vezet be Anna nővér Marcellt és Bencét. Hálósobák nyílnak a világos helyiségből. Több gyerek meghallja a vendégek érkezését, érdeklődéssel fordulnak feléjük. Egy kisfiú négykézláb kúszik Anna nővérhez, kitapogatja kezét,

megöleli. A gimnazisták földbe gyökerezett lábbal néznek körül, kerek székben sajátos testtartású vak és gyengénlátó gyerekek ülnek. Szilveszter tizenéves, ám méretre nem tűnik nagyobbak hétével, odamászik Bencéhez, úgy ragadja meg kezét, mintha soha nem akarná elengedni. Anna nővér szól hozzá. „Mutasd meg a szobádat.” Szilveszter Bencét maga után húzza az ágyához, ami mellett sátor méretű házikó van. Ide kell bebújni Bencének, hogy aztán vagy százszor kinyissa az ablakokat Szilveszter legnagyobb öröme. A játék feloldja a gimnazisták tartózkodását. Mellettük egy vak kisfiú lendkerek autója hangjára figyel. Felsőteste ingaszerűen jár balra-jobbra, főleg magával van elfoglalva, ám néha ő is fülel a vendégek hangját.

Így ismeri meg a gyerekeket Bence és Marcell, valamint három lány osztálytársuk. Mind az öten hamarosan részt vesznek az uzsonnáztatásban. Eleinte zavartan, félve igyekeznek segíteni. A tejbegríz kanalazása sokaknak megoldhatatlan feladat. Hamarosan felbátorodnak a gimnazista lányok, és az ételt a mozgásukban akadályozott gyerekek szájába adják, miközben erősen koncentrálnak minden mozdulatukra. Bátorságuk elillan és megrémülnek, ha a gyerek köhint egyet. Azután újra kezdik az etetést, szájuk egyszerre nyílik a kicsik szájával, és maguk is nyelnek, amikor a gyerekek.

„Amikor megtudtam, hogy halmozottan sérült gyerekekkel leszek együtt, akkor nagyon megijedtem, mert nem számítottam arra, hogy ilyen komoly fogyatékkal élőkkel találkozom. Nagyon megsajnálta őket, tudtam, hogy vannak ilyen emberek, de ilyen közel soha nem voltam hozzájuk” – idézi fel első élményét Marcell. Marcell szerint minden gimnazistának magának kell eldöntenie, hogy alkalmas-e erre a munkára. Jó, ha valaki fiatalon megismeri a sérültek életét. Később sokkal több elfoglaltsága lesz, kevesebb ideje jut másokra. „Ezentúl már másképp nézek a vakokra, könnyebben szót értek majd velük. Sokszor azt tapasztalom, hogy az emberek nem akarnak semmilyen kapcsolatba kerülni fogyatékosokkal, talán félnek tőlük.”

Koselák Ildikó, az otthon munkatársa, aki a közösségi szolgálatot is szervezi, és ennek keretében felkészíti a gimnazistákat, tapasztalatait így összegzi: „A buda-keszi Prohászka Gimnáziumból sok tizenegyedikes diák jön. Minden nap végén beszélgetünk arról, hogy kit milyen élmény ért. A diákok első reakciója, hogy megszeppennek. Bizonytalanok, nem tudják, mit tegyenek, hozzányúljanak-e a gyerekekhez, ám rövid idő alatt feltalálják magukat, felveszik a napirend ritmusát,

és megpróbálnak ott segíteni, ahol tudnak. Fontosnak tartom, hogy ne maradjon bennük kérdés, kétely vagy szorongás, hiszen sokan korábban nem találkoztak sérült gyerekekkel. A diákok olyan dolgokat figyelnek meg, melyeket gyakran még felnőttek sem vesznek észre. Feltűnik nekik, hogy a tanárok lehetőleg csak az éppen szükséges segítséget adják a sérült gyerekeknek, helyettük nem végzik el a feladatokat. A diákok szembesülnek azzal, hogy a gyerekek nem tudnak maguktól ülni, állni, mozogni, enni, de saját határaikat feszegetve próbálják legyőzni a nehézségeiket. Önmagukért nagyon sokat küzdenek. A sérült gyerekek világa nagyon őszinte. Kevesebb ismeretük van, mint az ép gyermekeknek, viszont sokszor nyitottabbak és kedvesebbek. A szeretetüket könnyebben és nyíltabban kifejezik velünk szemben is és azokkal szemben is, akik ide jönnek.”

Délutáni játék

Megbecsülöm, amim van

Marcell és Bence második látogatása az otthonba a nyári szünetre esik. A teraszon tizenhat gyerek tölti délelőttjét. Öten kerekesszékekben, néhányan padon üldögélnek. Két kicsi – öt év körülinek látszanak –, felfújható medencében, néhány centiméteres vízben ücsörög. Egyikük csendesesen, tenyerével terelgeti maga körül a vizet, a mellette lévő kisfiú azonban izeg-mozog, néha felborul, ilyenkor sírósan nyögdécsel, amíg a gondozó fel nem ülteti. A sokadik „baleset” után kisebb korholást kap – „ne nyafogj annyit” –, amire szája legörbül, sírással küszködik, de lenyeli könnyeit. Ő nem veszi észre, hogy a két gimnazistát most is örömmel és érdeklődéssel fogadja a többség, két gyerek azonnal labdázni hívja őket.

„Az oldottságnak köszönhetően a második alkalommal már tudtunk játszani a gyerekekkel, eltűntek a gátlásaink – mondja Marcell. – Nekem nem volt még tapasztaltatom ilyen gyerekekkel, és ezért is szerettem volna kipróbálni ezt a munkát. Most, hogy megismertem őket, akiknek ráadásul nincs olyan otthonuk és családjuk, mint nekem, jobban meg tudom becsülni, amim van. Az első találkozás a gyerekekkel nyomasztó volt. Második alkalommal már minden természetessé vált, mert néhány gyereket megkedveltem, és már vártam is, hogy újra találkozzam velük. Minél jobban megismerem őket, annál inkább a szívemhez nőnek. Azért is érdemes idejönni, mert sok mindenben fejleszt egy ilyen találkozás. Elsősorban a türelemben. Mert ezek a gyerekek és a velük való foglalkozás ezt igényli. Ezek után jobban megbecsülöm, amit nekem adott a sors.”

Megrendülés után empátia

„Bennünket is váratlanul ért, milyen sok gimnazista jönne hozzánk közösségi szolgálatra” – mondja Anna nővér, aki nemcsak vezetője, hanem alapítója is az otthonnak. Korábbi aggályaira így emlékszik: „Féltünk attól, hogy a nagy érdeklődés a gyerekeket megzavarja.

Azonban tapasztalatunk, hogy a gyerekeknek nagyon jó a sok külső kapcsolat. A gimnazisták azt nyújtják, amit mi csak korlátozottan tudunk. Amikor megkérdezem a gyerekeinket, mit szeretnének, sokan mondják, hogy menjen velük valaki sétálni – de kettesben! Ez a fiatalok segítségével megvalósul. Vannak gimnazisták, akik, miután letöltötték a közösségi szolgálat idejét, visszatérnek hozzánk, és elviszik sétálni vagy villamosozni azt, akivel összebarátkoztak. Ez hihetetlenül jó a gyerekeknek. Azok a gimnazisták, akik jártak nálunk, ha a »világban« találkoznak sérült gyerekekkel vagy felnőttekkel, tapasztalataik birtokában már megértően viszonyulnak hozzájuk. Egyikük úgy fogalmazott az első látogatása után, hogy »most már tudom, miért kell hálásnak lennem«.

Anna nővér a gimnazistákkal első alkalommal folytatott beszélgetéseken arra törekszik, hogy lássák, mit vállalnak, másrészt, hogy el tudják fogadni a sérült emberek nehézkes mozgása, esetleg lassú gondolkodása, bizonytalan közlekedése. Arra is vállalkozunk, hogy egy munkatársunk elmenjen az érdeklődő iskolákba, ahol az intézményünkről beszél a szülőknél és filmet vetít. Nagyon ritkán előfordul, hogy a szülő a hallottak alapján nem javasolja gyerekének, hogy ide jöjjön. Ha látjuk, hogy a gimnazista nem érzi itt jól magát, esetleg viszolyg a feladattól és a sérültekkel való kapcsolattól, akkor azt javasoljuk, keressen más munkát. Ám a gimnazisták nagy része a látogatásai után úgy véli, pozitív élmény volt számára az otthonban végzett munka, mert a gyerekek nyitottsága, aktivitása és személyisége megnyerte őket. Látták, hogy a sérültség ellenére a gyerekeknek vannak terveik, amelyek végrehajtásához képesek erőfeszítésre. Van olyan gyerek, akinek megtanuljon járni. Ezért két bottal közlekedve mindig inkább a lépcsőt választotta a lift helyett, így erősítette magát. Az ilyen gyerekek akaratereje mindenkinek példa. Tanulhatunk tőlük türelmet az állapotunk elfogadásában. Hiszen sokkal lassabban tudnak elvégezni

egyszerű dolgokat, mégsem zúgolódnak az állapotuk miatt. A legkisebbek kétévesek, az értelmi szintjüknek megfelelően ébrednek tudatára másságuknak. Nagyon nehéz időszak a kamaszkor, különösen ott, ahol egészséges gyerek is van a családban, és a sérült látja, hogy testvére önállóan megy, külön programjai vannak. Ekkor a sérült gyerekek türelmetlenné válhatnak, néha agresszívek is. Ezen a nehéz korszakon az lendíti át őket, hogy együtt vannak a társaikkal. Van olyan fiatal, akit a szülei nyáron visszahoznak, mert otthon túlságosan frusztrált helyzetet él át. Itt megnyugszik.”

Idén négyeszeresére nőtt a közösségi szolgálatra jelentkezők száma, egyaránt érdeklődnek önkormányzati, egyházi, alapítványi középiskolákból. Az otthon az iskolák kérésére legtöbbször olyan szülői értekezleten ad tájékoztatást, ahol a diákok is ott vannak. Olyan iskola is akad, amely több intézményt meglátogat, és a tapasztaltak alapján dönti el, hova küldi diákjait közösségi szolgálatra. Általában az otthon az iskolákkal megállapodást köt a közösségi szolgálatról.

„Sok tájékoztatót tartottam már, az utóbbi időben hangsúlyt helyezek arra, hogy a gyerekek értékeit, kedvességüket, derűjüket, akaraterejüket emeljem ki. Célom, hogy a gimnazistákban felébredjen az empátia. Nem szájalomra van szükség, hanem mélyebb ismereteken alapuló együttérzésre, és hogy a fiatalok belegondoljanak a sérült gyerekek helyzetébe. A gyakorlaton részt vett fiataloknak fejlődik a kapcsolatteremtő képessége, a másság elfogadásának képessége. Ugyanakkor a mi gyerekeink sokat merítenek a gimnazisták tudásából, érdeklik őket az újdonságok.” – mondja Anna nővér.

Nagy élmény a fogaskerekű

Libasorban megyünk a kerekesszékekkel a Mátyás király útjának keskeny járdáján. Az öt székben vak és gyengén látó gyerekek ülnek, akiket a budakeszi Prohászka Ottokár Katolikus Gimnázium közösségi szolgálatot végző gimnazistái tolnak. Nagyon izgatottak a gyerekek, izgulnak a gimnazisták is. Az előbbieket azért izgatottak, mert végre – a gyermekotthon megszokott környezete után – a külvilág izgalmait várják rájuk: a fogaskerekű zötyögése, a Rege park játszótéri hintájának és csúszdájának tapintása, a közelben lévő kisvonat mozdonyának hangja. A gimnazisták pedig azért izgulnak, mert nem tudják, miként foglalkozzanak a halmozottan sérült gyerekekkel, hogyan segíthetnének nekik bármiben is, és egyáltalán, mit kezdenek a magatehetetlen, ám lelkes kis társasággal.

Mielőtt beszállnánk a fogaskerekűbe, Huszár Fruzsina, aki a tizennégy éves Matyit tolja a kerekesszékekben, így idézi fel az előző napi élményét: „Meglepődtünk, amikor halmozottan sérült gyerekekkel találkoztunk. Az első érzésem a sajnálat volt. Azután meglepett az önállóságuk, ahogy odakúsznak a székükhöz, és aki tud, maga felmászik rá. A minimális segítséget kell csak nekik nyújtani. Községi szolgálatnak nagyon jó ez a munka, mert olyan dolgokat mutat meg az életből, amelyek létezéséről sejtelmem sem volt. Szeretnék visszajönni év közben is. Egészségügyi pályára készülök, bár még nem döntöttem el, milyen irányba menjek.”

A fogaskerekűben Ninát, a legkevésbé sérült, kerekesszéket nem használó, tizenöt éves gyengénlátó kislányt

Indulás a Rege parkba

kérdezem, örül-e a játszótéri programnak. „Azért jó, hogy jönnek a gimnazisták, mert segítenek felszállni és leszállni a fogasról. A hangjukról ismerem meg őket. A többieknek is jó, hogy itt vannak, mert... hát... nagyon jó.” – mondja Nina kicsit nehezen fogalmazva. Elkéri diktafonomat, a kérdéseim már nem érdeklik. A fogason az utasok furcsálló pillantásától kísérvé rövid „felkonferálás” után hangosan énekelni kezd.

Leírhatatlan hála

A játszótérre a gimnazistákkal tart Kazatsay Eszter, a sérült gyerekek osztályfőnöke és Szemán András, görög katolikus papnövendék. Közösen fektetik be a csészéalj alakú nagy hintába az egyik nagyobb gyereket, miközben figyelik, kell-e segíteniük bárkinek is. „Praktikus okból is jó, hogy itt vannak a gimnazisták, mert az otthonban kevesen vagyunk ahhoz, hogy mindenkit ki tudjunk tolni ide” – mondja az osztályfőnök. – „Nekem nagyon jó tapasztalataim vannak a gimisekkel, fantasztikus, milyen hamar beilleszkednek, noha korábban még nem találkoztak sérülttel. A mi gyerekeink mindenkinek nagyon örülnek, főleg az állami gondozottak, akik zárt világban élnek. De akik hazajárnak, azok is kevés emberrel találkoznak. A nagyobbaknak különösen jó, ha a saját korosztályukkal vannak együtt, van közös témájuk. Emlékezetes, amikor a gimnazisták egy súlyosan sérült csoporttal voltak együtt, ahol a gyerekek nem beszéltek, nem mozogtak. Amikor elmentek, az egyik gimnazista lány búcsúpuszival köszönt el az egyik gyerektől, mert, mint mondta, pont olyan, mint ő. Ez is mutatja, elfelejtődhet, ki a sérült, és az embert látják meg egymásban kölcsönösen. A pozitív tapasztalat a gimnazisták nyolcvan százalékára jellemző. Tény, hogy húsz százalékuk egy hét után sem tud kapcsolatba kerülni a gyerekekkel, csupán azt teszik meg, amit nagyon kell.”

Szemán András egy évig dolgozik az otthonban. Szociális jellegű munkát keresve talált el ide, kisegítő munkatársnak vették fel. Megfogalmazása szerint az otthonban élő gyerekek éhesek arra, hogy foglalkozzanak velük, örülnek minden újdonságnak, ha elviszik őket kirándulni vagy a városba. Ezekről az élményeiről a gyerekek napokig beszélnek, mintha nem tudnának betelni velük. „Úgy vettem észre, hogy hatalmas pozitív töltetet kapnak. De még ennél is többet kapnak, akik velük foglalkoznak. A gyerekek hálakimutatása leírhatatlan. Többségük mindent nagyon megköszön, érezni lehet a háláját. Kialakul egy olyan kommunikáció, amit szavakban nem lehet elmondani. Egy olyan élettapasztalattal mennek haza a gimnazisták, amelynek lényege, hogy örülünk, ha tudunk segíteni. A saját életükben, ha valami szomorúság éri őket, akkor visszagondolhatnak az itt töltött napokra, amikor jó volt dolgozni másokért. Majd feléled az igényük arra, hogy körbenézzenek a saját világukban, és keressék azt, hogy miben tudnak ismét segíteni valakinek, aminek később újra örülhetnek. Az is fontos, hogy az itt szerzett tapasztalataikat és az új szemléletet tovább tudják adni másoknak: a sérült emberekkel lehet és kell foglalkozni.”

Megváltozott látásmód

Énekóra kezdődik. A kerekesszékeket a gimnazisták tolják be a zeneterembe, néhány járnival tudó vak gyerekek könnyen megtalálja helyét a megszokott úton. A gimnazisták a kerekesszékek mögé ülnek le, innen figyelik az órát, drukkolnak a gyerekeknek, hogy sikerüljön visszatapsolni a ritmust, vagy tisztán énekelni. A tanárnő zongorázik, több hangszer előkerül, élvezik a zenehallgatást. Varga Borbála az óra után meséli, meglepetésként érte, hogy nemcsak vakokkal lesz együtt, hanem más fogyatékkal élőkkel is. „Féltem, hogy valamit rosszul csinállok majd. A nap folyamán egyre jobban belerázódtunk. Láttuk, hogy a konduktorok és ápolók arra buzdítják a gyerekeket, maguktól csinálják meg a dolgokat. Nem úgy bánnak velük, mintha porcelán babák lennének. Iszonyatosan hosszúnak tűnt a nap, nagyon elfáradtam. Otthon kezdtem el gondolkodni azon, hogy mi is történt. Úgy éreztem, próbáltam valamit adni, amit sokszorosan visszakaptam a gyerekektől és az otthonban dolgozóktól is. Megpróbáltam törődni velük, figyelni rájuk. S kaptam tőlük szeretetet, megbecsülést, örömmel fogadtak minket, az ápolók egyenrangúként kezeltek. Elkezdtem ragaszkodni hozzájuk. Az egyik kisfiú a zeneteremben arra kért, hallgassam meg, ahogy zongorázik, nagyon szépen játszott. Rövid idő alatt olyan közeli kapcsolatba kerültünk, hogy hiányozni fog, és azt hiszem, én is neki. Az elmúlt három napban megváltozott a véleményem, a látásmódom. Nem voltak fenntartásaim a sérültekkel szemben, de azért, mint a legtöbb ember, kicsit tartottam a távolságot. Aggódtam, hogy nem tudom őket természetesen kezelni, nem tudok velük kommunikálni. Féltem, hogy nem lesz hozzájuk türelmem. Három nap után elmúlt a szorongásom, úgy érzem magam közöttük, mintha teljesen egészséges gyerekek között lennék. Az otthonban nagyon sok mindent lehet tanulni, ami az életben később fontos lehet. Fejlődik az empátiánk, a megoldókészségünk, fel kell magunkat találni olyan helyzetekben, amelyekben korábban nem voltunk. Ez a hely azoknak nagyon jó, akik úgy érzik, hogy a közösségi szolgálatban valami hasznosat szeretnének tenni.”

A boldogság élménye

Szívesen bekapcsolódnak a délutáni játékba a gimnazisták. A szőnyegen fekvéssel építik össze a gyerekek a Duplo kockákat, tologatják a járműveket. A játékok színes világából elsősorban a formák és méretek a fontosak. Mihalek Anna első élményét így idézi fel: „Első délután nagyon fáradt voltam, szinte azt se tudtam, hogy jutok haza. Ahogy felidéztem a velem történeteket, egyre több dolgon gondolkodtam, például, hogy mi történik a sérült gyerekekkel, amikor már felnőnek. Ide jöttünk a mi kis világunkból, és rájöttünk, hogy van egy teljesen más élet. De már az első napon a csoportban lévő hét gyerekekkel – egy kislány kivételével – kapcsolatba alakult ki. Második nap ezt a kislányt hintáztattam, rám mosolygott, és hirtelen minden fal leomlott. Hatalmas élmény volt az ő öröme. Nagyszerű, hogy azonnal és állandóan visszajelzést kaptam tőlük, sokkal gyorsabban, mint egy ép embertől. Itt éreztem, hogy fontos vagyok. Ez a közösségi szolgálat erőt ad, könnyebb lesz visszalépni a hétköznapi életbe, folytatni a magunk útját.”

Kalandozás a laboratóriumban

Szöveg: Szunyogh Gábor | Fotó: Lovász Csaba

Laborkaland – A csoda odabent van! címmel interaktív középiskolai oktatónapot tartott a WESSLING Hungary Kft. független laboratórium közhasznú kutatóvállalata áprilisban. A laborlátogatással, kísérletekkel, interaktív előadásokkal teli egynapos program során igyekeztek élményszerűvé tenni a kémiát, és megszerettetni a középiskolás diákokkal az analitikát, az elválasztástechnikát.

A szervezők most újra meghírdették a Laborkaland programot, amelyre rövid esszéik megírásával jelentkezhetnek a diákok az ország bármely pontjáról. Riportunkban az egyedülálló kezdeményezés mellett arra is választ kerestünk, hogy valójában mi történik a laboratóriumok misztikusnak tűnő világában.

LÁTOGATÁS A LABORATÓRIUMBAN

A csoda odabent van... Független laboratórium... Elválasztástechnika... Érdekes kifejezések. És hogy mit is jelenthetnek valójában? A legcélravezetőbb, ha magunk járunk utána, és ellátogatunk a Főti útra, egyrészt, hogy a **november 5-én** megrendezendő Laborkaland helyszínéről hitelesen számolhassunk be a tanároknak és a diákoknak, másrészt pedig azért, mert még sosem jártunk laboratóriumban. Elnézést: független laboratóriumban... Egyáltalán mit jelent ebben az esetben az, hogy független?

Zanathy László

– A független ebben az értelemben azt jelenti, hogy nem tartozunk a hatóságokhoz, de nem függünk az egyes piaci szereplőktől, gyártóktól sem. A vizsgálati eredményeinket kizárólag a megrendelőink láthatják. Ennek köszönhetjük megkérdőjelezhetetlen hitelességünket is – mondja **Zanathy László**, a cég ügyvezető igazgatója, aki mosolyogva fogad minket a piros téglás épület előtt, és azonnal egy labortúrára invitál bennünket. Köpenyt húzunk, és belépünk a csodák világába! – Igen, ez valóban egy fantasztikus világ! Nem véletlenül választottuk „A csoda odabent van!” jelmondatot az oktatónapunkhoz

– folytatja lelkesen. – A laboratóriumi vizsgálatokban ugyanis talán az a momentum a legérdekesebb, amikor egy anyag számtalan vegyületéből megragadjuk, „fűlön csípjük” az általunk vizsgálni kívánt molekulát. Ha ez megtörtént, megmérjük a keresett anyag mennyiségét. Ez az elválasztástechnika, egy gyönyörű, rendkívül

izgalmas tudomány. Itt, a laborban a szupermodern berendezések mellett leginkább az emberi kreativitásra van szükség ahhoz, hogy gyorsan, továbbá biztos, megalapozott szaktudásra, hogy hiteles eredményt kapjunk.

A laboratóriumban nagy a sürgés-forgás. Most a környezetvédelmi üzletág folyosóin járunk. A termekbe bekukkantva a kémcsövek és egyéb különleges eszközök fölé hajoló munkatársakat látunk, majd halk zümmögésre leszünk figyelmesek, amely hatalmas, ember nagyságú gépekből származik. Mint megtudjuk, ezek a kromatográfok, itt „csípi fűlön” a molekulákat. Több mint húsz évvel ezelőtt, a laboratórium megalapításakor kezdték el vizsgálni a felszíni vizeket, a talaj- és ivóvizet, a levegőt, magát a talajt és a hulladékot. Nem sokkal később a laboratórium élelmiszereket is górcső alá vont, majd kiegészítették a palettát a gyógyszerek ellenőrzésével is.

– Azért nagyon fontos a munkánk – magyarázza **Zanathy László** –, mert az egészségünket erőteljesen befolyásoló, minket körülvevő világot vizsgáljuk. A vizet megisszuk, a levegőt belélegezzük, élelmiszer nélkül éhen halnánk, és egy rossz gyógyszer is komoly veszélyt jelenthet. Közel 25 éves fennállásunk során hatalmas tapasztalatot gyűjtöttünk ezeken a területeken, és kötelességünknek érezzük, hogy ezt a tudást megosszuk másokkal is. A Laborkaland programnak is ez a célja. Úgy gondoljuk, hogy a természettudományok, azon belül is a kémia, sajnos nem tartoznak a legnépszerűbb tantárgyak közé, pedig aki a továbbtanulása során ezt az irányt választja, bizony nemcsak jó eséllyel helyezkedik majd el, hanem kreatív, hasznos munkát is végezhet, arról nem is beszélve, hogy ilyen szakemberekre számos területen nagy szükség van!

A második, harmadikos középiskolások még a pályaválasztás előtt állnak, a kémia (fizika, biológia) iránt érdeklődő fiataloknak talán éppen ez lehet a legjobb pillanat arra, hogy megismerkedjenek egy vizsgálólaboratórium csodálatos világával, és megérintse őket az az érzés, hogy egy vegyész mennyire másként látja a

minket körbevevő világot, benne a különböző anyagokat és dolgokat: a levegőt, egy génmódosított ételt vagy egy gyógyszer-tablettát.

KÍSÉRLETEK DIÁKNYELVEN

A Laborkaland program során az ide érkező diákokat röviden felkészítik az itteni viselkedés szabályaira, majd az érdekes esettanulmányokat taglaló előadások után körbevezetik őket a laboratóriumon. Ebéd után következnek a kísérletek, amelyek során – Öveges professzor szellemét megidézve – olyan egyszerű, gyorsan végrehajtható, a középiskolai tanulmányokra épülő kísérleteket hajtanak végre együtt, amelyek egyben a laboratóriumi vizsgálatokat is modellezzik.

A kísérleteket **Szomorné Orosz Lotti**, a WESSLING Hungary Kft. munkatársa dolgozta ki, aki kémia szakos tanár végzettségű. És hogy milyen módszerrel közelítenek a diákokhoz?

– Igyekszünk az ő nyelvükön megszólalni. A kifejezetten erre a célra létrehozott munkafüzetünkben szemléletes példákon keresztül mutatjuk be a laboratórium világát, mindezt kedves rajzokkal illusztráltuk. A kísérletek könnyen elvégezhetőek, látványosak, egyáltalán nem veszélyesek, viszont rávilágítanak egy-egy kémiai folyamat lényegére. A tanároknak mindez igen jó példával szolgálhat arra, hogy kevés eszközzel is remek demonstrációt lehet tartani.

S mindez milyen hatással volt a diákokra? Az első program végén kitöltött kérdőívek alapján valóban nagy élményt jelentett számukra az interaktív laboratóriumi oktatónap.

„Megismerhettük egy valóságos labor mindennapjait! Beleláttunk a működésébe, hihetetlenek voltak a vizsgálóberendezések!”

„Megtudtuk, hogyan vizsgálják az élelmiszereket, ezt sosem felejtjük el! El tudnám képzelni, hogy a jövőben ilyen fejlett technika mellett dolgozzak!”

„A legjobban az tetszett, amikor saját magam tapasztalhattam meg a kísérletezés varázsát!” – értékelték a laborkalandot a középiskolások.

Miért van szükség laboratóriumra?

Hogy megismerjük egy minta összetevőit, kiderítsük, van-e benne veszélyes anyag, megfelel-e a törvényi szabályozásnak. Mindehhez nagy szakértelem, tudás, a legszigorúbb szabályoknak megfelelő vizsgálati környezeti feltételek, modern berendezések szükségesek.

A környezetanalitikai üzletágban ivóvizet, szennyvizet vagy szennyezett talajt vizsgálnak, de elvégzik többek között a munkahelyek levegőjének elemzését, és analizálják a hulladékokat is. Másik nagy üzletágukban az élelmiszereket, étrend-kiegészítőket vizsgálják meg számtalan módon (többek között az összetétel, a toxikológiai, mikrobiológiai szempontok alapján). Gyógyszerek fizikai, kémiai és mikrobiológiai vizsgálatát is elvégzik.

Munkában a diákok

Az eseményről megkérdeztük az egyik kísérőtanárt is. **Kútvölgyi Viktória**, a Gundel Károly Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola kémia-biológia szakos tanára a következőképpen foglalta össze az élményeket:

– Az április 25-i interaktív laboratóriumlátogatásra négy diákunk jelentkezett, ők a pályamunkájukat az étrend-kiegészítők témakörében írták. Fogalmazásukban igyekeztek felsorakoztatni az étrend-kiegészítők mellett és az azok ellen szóló érveket. A gyerekek hihetetlenül élvezték a vállalat vezetőinek lebilincselő, érdekes előadásait, a képi anyagokkal megjelenített tudományos magyarázatokat. Ezután következtek a kísérletek és a mérések: szűrőt készítettünk, megfigyeltük egy klorofill tartalmú oldat reakcióit, megmértük a szörpök és a méz cukortartalmát, sőt megismertünk a GC-MS elnevezésű gázkromatográf-tömegspektrométerrel is. A nap vége felé még sok-sok érdekességet megtudhattunk a laboratóriumról. Egy rövid kérdőív kitöltésével felmérhettük az újonnan szerzett ismereteinket, s végül az erre az alkalomra készült rövid, szemléletes munkafüzetrel, illetve a részvételt, a program elvégzését igazoló oklevéllel és értékes tapasztalatokkal távoztak a diákok, s mi, kísérő tanárok szintén. A szervezőknek sikerült valóban élményszerűvé tenni az iskolában tanultakat. Nekünk tanároknak is jó ölteteket adott a program, amely a második, harmadikos középiskolásoknak, a kémia (fizika, biológia) iránt érdeklődő fiataloknak jó alkalom arra, hogy megismerkedjenek egy igazi laboratórium csodálatos világával.

– Önnek személyesen miért volt fontos ez a program pedagógiai szempontból?

– Mert lehetőséget láttam benne, hogy a tanulók bővítsék az ismereteiket a valós életben megélt tapasztalataikon keresztül. Teljesen más élmény egy laboratóriumban az előírásoknak megfelelően felöltözve kísérleteket végezni, megtapasztalni az eredményt, mint a tanterem négy fala között fantáziálni ugyanerről. Sokkal élet-

Mit vizsgálunk a mézben?

A mézhamisítás erősen visszaszorulóban van az utóbbi években, köszönhetően a rendszeres vizsgálatoknak és ellenőrzéseknek. Számítalan olyan paraméter van, amelyet vizsgálhatunk, és bár egyet-egyet könnyű kijátszani, az összeset képtelenség. Ilyen paraméter például a cukorösszetétel, a pollentartalom, cukortartalom, nedvességtartalom, vízben oldhatatlan szilárdanyag-tartalom, savfok és pH, szabad sav-tartalom, diasztázaktivitás, HMF tartalom, invertáz-tartalom, elektromos vezetőképesség, prolin-tartalom, C-4-es, a növényekből származó cukrok kimutatása, glicerín-tartalom.

szerűbb, közelebb hozza őket a mindennapi élethez az élelmiszer vizsgálata, s ezáltal a kémiához, az élelmiszerismeret tantárgy tanulásához. Sokkal elmélyültebben, érdeklődőbben fogadja be a tantárgyi tudást, aki látja ennek jelentőségét. Például egy üveg méz cukortartalmának mérését követően máris másként vesznek a kezükbe egy üveg mézet a laboratóriumi vizsgálaton résztvevők. S valaki minél többet tud és tanul, annál inkább rájön, hogy mennyi mindent nem tud, s ez a tudásvágy tovább gördülve az élet minden területére áttévődik. Ezért nagyon fontos, hogy megragadjak minden alkalmat a diákok érdeklődésének felkeltéséhez, ami még az iskola keretein is túlmutat.

– Adott-e a látogatás új ötleteket a tanításhoz?

– Még fontosabbá vált, hogy felhívjam a diákok figyelmét arra, hogy amit éppen tanulunk az adott órán, azt az életben hogyan tudják kamatoztatni.

– Mi volt a véleménye a kísérletekről?

– Nagyon jók voltak. Különösen tetszett az étrendkiegészítő, illetve a fogyókúra szer vizsgálatánál a fenoltalein kimutatása, amely nem volt feltüntetve az összes összetevők között. De említhetném például a szörpök cukortartalmának mérését is, amely a vendéglátóiparban foglalkoztatottak számára igazán érdekes tevékenység.

Mutasd a DNS-ed, megmondom, ki vagy!

Magyarországon az Alaptörvényben (XX. (2)) tiltják a genetikailag módosított szervezetek, fajták termesztését. Éppen ezért érdemes kiemelt figyelmet fordítani (termelőknél, gyártóknál, forgalmazóknál és fogyasztóknál egyaránt) az élelmiszereink GMO-vizsgálatára, hiszen a termékekben talált genetikailag módosított összetevők egészségkárosodást okozhatnak és használatuk komoly jogi következményekkel is járhatnak.

A DNS-t több mint hatvan éve ismerjük, egyre többet tudunk róla, de még mindig nem mondhatjuk ki: tudjuk, hogy ez a kód miként irányítja az élő szervezeteket. Számos dolgot azért már nagy biztonsággal megállapíthatunk, így például képesek vagyunk kimutatni és mennyiségileg meghatározni a génmódosított (GMO) élelmiszer- és takarmány-összetevőket, a DNS-alapú módszerfejlesztésnek köszönhetően pedig az allergéneket, állati- és növényi komponenseket.

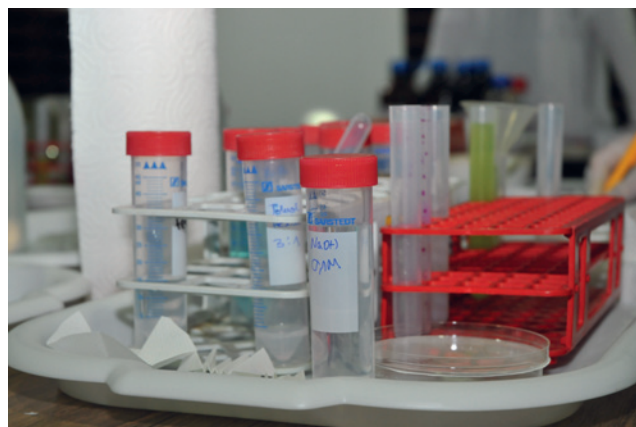
LEGKÖZELEBB: NOVEMBER 5-ÉN

Az ősszel újra meghirdetett programra egy rövid esszé megírásával lehet jelentkezni. A szervezők ugyanis fontosnak tartják, hogy a diákok már a laborlátogatás előtt ráhangolódjanak erre az érdekes területre. A második Laborkalandra a következő témakörökben lehet pályázni:

- Miért fontos a felszíni vizeink, az élővizek vizsgálata?
- Milyen hatást fejtenek ki a csomagolóanyagok az élelmiszerekre?
- Hogyan döntjük el, hogy hamis-e egy gyógyszer?

A laborkalandozásra vágyó diákok **október 20-ig** küldhetik el dolgozataikat a **www.laborkaland.hu** honlapon található e-mail címre. Az egész országból jelentkezhetnek a kémia iránt érdeklődő fiatalok, akik számára a program természetesen ingyenes, sőt, a szervezők a távolról érkezők útiköltségét is megtérítik. Örömmel látják a kísérőtanárokat is.

Elhagyjuk a Fóti úti vöröstéglás épületet, ahol „a csoda odabent van”. Azoknak pedig, akiknek esetleg kedvük támadt ellátogatni az analitika fellelővárába, azt üzenjük: Laborkalandra fel!

Tájékozódó képesség

Szöveg: **Baka Ildikó** | Fotó: Nagy Gábor

A társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek a 2012-es Nemzeti alaptanterv (Nat) értelmében a történelem tantárgy tananyaga lesz. **Szabó Márta Mária** történelemtanárt, az Ember és társadalom műveltségi területet kidolgozó munkacsoport vezetőjét módszertanról, szociális és állampolgári kompetenciáról kérdeztük.

– Történt-e szemléletbeli változás a korábbi Nat-hoz képest?

– A korábbi tantervek tematikájában és kompetenciái között is szerepelt az állampolgári ismeretek, valamint az állampolgári és szociális kompetencia. Az új Nat-ban – hasonlóan az előző alaptantervekhez – szintén három különböző dimenzióban jelenik meg a szociális és állampolgári nevelés. Először is ott van a fejlesztési területek és nevelési célok között, mint „**állampolgárságra, demokráciára nevelés**”, és illeszkedik több műveltségterület anyagába – akár az „Ember és természet”, akár a „Földünk és környezetünk”, akár az „Életvitel és gyakorlat” műveltségi területekre gondolunk. A Nat előírja, hogy a diákoknak meg kell tanulniuk önállóan gondolkodni, az őket körülvevő világot elemezni, véleményüket viták során kifejezni – tehát nem csak egy bizonyos ismeretanyag elsajátításáról van szó. Képessé kell válniuk önállóan, felelősségteljesen cselekedni, egymást kölcsönösen elfogadni. A Nat arra is kitér, hogy e célok eléréséhez a tanulók tevékeny részvételére van szükség. Nem kell nagy dolgokra gondolnunk, a gyerekek minden jól sikerült tanórai beszélgetés, feladat, játék, olvasmány által is közelebb kerülnek e célokhoz. A második dimenzió a kulcskompetenciák körébe tartozó „**szociális és állampolgári kompetencia**”, amely a diákok számára – többek között – az állampolgári jogok ismeretén túl a szűkebb és tágabb közösségekben való tájékozódási képességet, az aktuális események értelmezésének képességét, a közügyek iránti érdeklődést, az előítéletmentességet, együttműködési képességet és egyéb attitűdök sorát jelenti.

A harmadik dimenzióként az „**állampolgári ismeretek**” mint önálló ismeretkör illeszkedik a Nat tartalmi előírásai közé. A gyerekek az 5-8. osztályban tanulnak a társadalmi szabályokról, szokásokról, hagyományról, erkölcsről és jogról, az alapjogokról, az esélyegyenlőségről, diákjogokról, de államformákról, politikai rendszerekről, a demokratikus alapelvekről, a politikai intézményekről vagy éppen a média és a nyilvánosság szerepéről is. A 9-12. évfolyamon a magyar és az EU-s jogokról és kötelességekről, a politikai intézményrendszerről, a választási rendszerről is szó lesz. A kerettantervekben ez az ismeretkör a történelem tantárgy tananyagába illeszkedik a 8. illetve a 12. évfolyamon, ami persze azt is jelenti, hogy az új Nat alapján tanulók osztályok még nem tartanak itt a tananyagban.

– Módszertan tekintetében a Nat a személyes tapasztalatra épülő készségfejlesztő módszereket javasolja.

– Ezek olyan nevelési feladatok, amelyeket nem lehet egyszerű ismeretátadással elérni. Interaktív, kooperatív módszerekre, a gyerek saját élményvilágából kiinduló, induktív megközelítésre van szükség: beszélgetésre, disputára, szerepjátékokra, szimulációs feladatokra. Az egyik témakör címe például „Jogok és kötelezettségek”. Érdekes lehet az iskolarendő, vagy egy fiatalok bíróságán dolgozó jogász előadása, aki szembesítheti az osztályt azzal, hogy bizonyos jogszabályok megszegése súlyos következményekkel járhat. A gyerekeknek fel kell ismernie, hogy az állampolgári ismeretek elsajátítása joga és érdeke is. Egy 14 éves gyerek pedig ezt akkor érti meg, ha élő a tananyag, ezért van szükség játékos, érdekes, életszagú feladatokra, kirándulásokra, inspiráló találkozásokra.

– Milyen tantárgyakba építhető még be a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése?

– Mindegyikbe, ugyanis a gyerekek szociális, erkölcsi és jogi érzékének fejlesztése minden egyes tanórán történik. Még informatikán is. A jogok és kötelességek témájánál maradván: a diáknak az interneten is vannak jogai és kötelességei, ott is egy társadalom tagjaként működik, meg kell tanulnia viselkedni, együttműködni, elfogadtatni magát. Ott is fontos bizonyos alapvető szabályok ismerete és betartása. De gondolhatunk az irodalmi példákra is, vagy az etikára, amely bár egy más típusú, inkább reflexív, dilemmákat felvető tantárgy, szintén tárgyalja – más szempontból – például a jogok és kötelezettségek témakörét.

– Segíthet az oktatás abban, hogy a felnövekvő generáció nagyobb érdeklődéssel forduljon a közélet felé?

– Nemcsak a közéletre, hanem a társadalomba való beilleszkedés egészéről van szó. A cél a hétköznapi ügyes-bajos dolgaink intézésére való felkészülés, a közösség ügyei iránti felelősség, a társadalmi tájékozódás képességének fejlesztése. Ugyanakkor látnunk kell azt is, hogy ez egy sokszereplős játszma. Az iskola, a család, a társadalmi környezet együttesen hatnak – ebben mindenkinek részt kell vennie.

Állampolgárságra nevelés a pszichológus szemével

Szöveg: **Maczák Ibolya** | Fotó: Nagy Gábor

Az állampolgárságra és demokráciára nevelés számos pszichológiai vonatkozású kérdést vet fel. A témával kapcsolatos legújabb kutatási eredményeket és szempontokat **Sztó Imre** pszichológus mutatja be olvasóinknak.

– Fontosnak tartom, hogy az állampolgárságra nevelést és az ezzel kapcsolatos célkitűzéseket ne homogén egységként szemléljük, hanem különböző értékeket, céltételezéseket fogalmazzunk meg, amikor erről beszélünk – *kezd a beszélgetést a szakember, majd hozzáteszi: a szakirodalom különböző állampolgártípusokat különböztet meg – ezek tükrében az állampolgárságra nevelés iskolai tartalma is többféle lehet.*

– A **személyesen felelős állampolgár** (personally responsible citizen) jellemzője, hogy szűkebb és tágabb közösségében kötelességtudóan viselkedik: például környezettudatosan él. A személyesen felelős diákot pedig számos, ehhez kapcsolódó készség jellemzi, melyek révén adott esetben nem pazarolja feleslegesen az áramot és nem szemetel az utcán.

A **részt vevő állampolgárság** (participatory citizen) a közösségi alapú tevékenységekben való aktivitást feltételez. Természetesen olyan gyerekek esetében jelentkezik ez látványosan, akik szervezői tevékenységet végeznek – de minden szavazáson részt vevő diákot jellemez. A döntés tárgya lehet ilyenkor az osztálypénz elköltetésének mikéntje vagy az osztálykirándulás helyszínének kiválasztása. A folyamat része a következmények – az előnyök és hátrányok – megvitatása is. Fontos a gyerekek számára a részvétel élménye: annak megtapasztalása, hogy miként működik egy kisebb közösség, az iskola, és ennek analógiájára a társadalom. A gyerekek életkorától függ, hogy mikor miben dönthetnek, de általánosan jellemző, hogy az ilyen helyzeteket átélt diákok az iskolai környezetet elhagyva – ismerve a döntési mechanizmusokat, látva a következményeket – aktívabban kapcsolódnak be a társadalom életébe.

Az **igazságorientált állampolgár** (justice oriented citizen) gyakorta veszi észre, ha bizonyos csoportok kimaradtak a jogalkotásból, jogvédelemből, érdekvédelemből. A kritikus gondolkodásra nevelés fontos tényezője lehet az állampolgárságra nevelésnek, hiszen a problémák észrevétele, felvetése már a középiskolá-

sokat is jellemezheti. Fontos tapasztalat lehet a fiatalok számára, hogy a demokratikus szabályoknak és életkoruknak egyaránt megfelelő küzdelmekben vegyenek részt.

Sztó Imre azt is elmondja, hogy az állampolgárságra nevelés érvényre jutását pszichológiai szempontból többféleképpen lehet szemlélni. Az ökológiai modell értelmében a társadalmi hatásoknak különböző szintjei vannak: a mikro-, a mezo-, az exo- és a makrorendszer. A mikrokörnyezethez az állampolgárságra nevelés szempontjából a család és az iskolai osztály tartozik. A mezokörnyezetet más osztályok, illetve az iskola egyes szervezeti egységei jelentik e tekintetben. Az exokörnyezet színterén az egyén nincs jelen, de történelmi hatnak rá, legyen az egészségügyi, egyházi vagy éppen kulturális közeg. A társadalom makrorendszere pedig a többi révén megtapasztalt élmények által ismerhető meg.

– Minél fiatalabb valaki, annál inkább a mikroközösségben tapasztaltakra fogékony. Kulcskérdés lehet ilyenkor, hogy például részt vesz-e a család közösségi akciókban, önkéntes tevékenységben. A mezokörnyezet révén pedig megtapasztalhatják a diákok például azt, hogy miként érvényesülnek az osztályérdekek az iskolán belül. Ezért nemcsak az osztályon belüli élmények fontosak egy tanuló számára az állampolgárságra és demokráciára nevelés szempontjából: kutatások igazolják, hogy a tanulási motivációt és a társas elköteleződést illetően jelentős tényező, hogy mennyire kötődik valaki az iskola egészéhez.

Az állampolgárságra nevelés végeredményének, kifizetésének tekinthetjük az állampolgári kompetenciát. Ennek három összetevőjét különböztetjük meg: ismeretek, készségek, attitűdök. Mint mondja:

– A kisebbek számára nem az ismeretek a fontosak elsősorban, hanem a közösségi létezés: esetükben inkább az a lényeges, hogy milyen vezető szerepeket, megbí-

zatásokat, szervezési feladatokat kapnak az osztályon belül. A két utóbbi összetevő pedig modellkövetés és azonosulás, aktív tevékenység útján sajátítható el. Az ismeretszerzés idősebb diákok esetében az ember-és társadalomismeret tantárgy keretében történhet.

Az állampolgárságra nevelés tekintetében fontos a diákok rétegződése a személyiségstílus szempontjából is:

– Az extrovertált gyerek természetes módon a közösség élményeire vágyik és ezekbe szívesen be is vonódik, hiszen ez jelent számára motivációt. Ezzel szemben egy introvertált tanuló esetében ez szemlélődés alapján történik – az ő időnkénti passzivitása tehát nem feltétlenül ellenállásra utal. Ehhez a kérdéskörhöz tartozik a döntéshozatali stílusok megkülönböztetése is. Az úgynevezett szervezett stílusú – gyors döntéseket hozó, szabálykövető, az előzetes tervezést előnyben részesítő – tanulók számára fontos élmény a bevonódás a szervezési feladatokba, hiszen ezeket megbízhatóan hajtják végre. Egy ünnepség megszervezése esetén a tanárok inkább támaszkodhatnak rájuk – szemben a rugalmas stílusú (a döntéseket inkább halogató, szabályokat kevésbé kedvelő) diákokkal.

A pszichológus szakember szerint fejlődéslélektani szempontból több tényezőt is érdemes figyelembe venni az állampolgárságra és demokráciára nevelés tekintetében:

– **A tízéves kor alatti időszakban, a konkrét gondolkodás szakaszában** a gyerekek számára a rövid idejű, közvetlen tapasztalatok fontosak a közösségi élettel kapcsolatban. Ekkor van nagy szerepük a nekik adott egyedi, rövid megbízatásoknak. A kisebbek az osztályban realizálódó következményeket értik meg elsősorban: ilyenkor van jelentősége például egy – a házirendben nem szabályozott kérdésekkel foglalkozó, az osztály belső rendjére vonatkozó – osztályalkotmány létrehozásának, amely a személyes hozzájárulás révén a belsővé válást, a személyes elköteleződést segíti.

A formális gondolkodás szakaszában lévő serdülők számára már elválhat egymástól a lehetőség és a valóság, ezért ők – kitartásuk és személyiségdimenziójuk függvényében – távolabbi célokért is képesek küzdeni. Képesek megérteni azt is, ha egy osztályszavazás eredménye igazgatói szinten módosul. Fejlődéslélektani szempontból az állampolgárságra nevelést illetően figyelemre méltó az **identitáselérés** kérdésköre is, ami a serdülőkortól érinti a gyerekeket. Tudni kell azonban, hogy ez az időszak a tizenharmadik életévtől kedvez ugyan a távoli célokra való koncentrálásnak, de ez nem jár azonnal önmérséklettel, hiszen ennek kialakulása az idegrendszeri érés alapján csak huszonöt éves korban fejeződik be.

Az identitás elérése szempontjából a **késői zárás** problémáját is meg kell említeni. A vizsgálatok alapján átlagosan huszonöt éves korig tart a politikai és a valósi elköteleződés szakasza. Ez legalább 25%-át érinti a fiataloknak – ha tehát az állampolgárságra és demokráciára nevelés tekintetében a szabályok iránti elköteleződésben gondolkodunk, a közösségért való cselekvésben ez a 25% még identitáskrizissel küzd az iskolai éveit

” Nemcsak az osztályon belüli élmények fontosak egy tanuló számára az állampolgárságra és demokráciára nevelés szempontjából. Kutatások igazolják, hogy a tanulási motivációt és a társas elköteleződést illetően jelentős tényező, hogy mennyire kötődik valaki az iskola egészéhez.

alatt – ezért várhatóan cinikus vagy kételkedő véleményeket fogalmaz meg az elköteleződéssel kapcsolatban. A politikai elköteleződés tekintetében megemlítenéd az is, hogy az úgynevezett interperszonális transzfer elmélet szerint a családban vagy az iskolában tapasztalt hatásokat vetíti ki az egyén az egész társadalomra. Amikor tizennyolcadik évét betöltve szavazni megy valaki – hirtelen a család egészének a véleménye újra jelentőssé, meghatározóvá válik számára.

A közösségi szocializációhoz és a nagyobb közösségre vonatkozó elköteleződéshez pedig számos tényező hozzájárulhat az iskolában.

– Ezek közé tartoznak az úgynevezett szervezeti rítusok, például a befogadási és az elbocsátási rítusok, mint például egy gimnáziumi gólyaavatás vagy ballagás. Ezek megszervezése, és a kapcsolódó, különböző mértékű bevonódás a különböző évfolyamok tanulói számára is fontos közösségi élményeket adnak. Beszélhetünk konfliktuscsökkentő rítusokról is: a fordított nap a politikai szocializáció szempontjából lehet fontos, hiszen az esetleges kapcsolódó kampányok szervezése, a koalíciók létrehozása fontos szocializációs tapasztalatot ad az állampolgárságra és demokráciára nevelés szempontjából – éppúgy, mint a szavazás, vagy a felelősségteljes szerep (a diákigazgatóé) megélése egy vezetői pozícióban.

Kutatások hívták fel a figyelmet egy másik, a közösségi szocializációt illetően fontos szempontra is: a **többnyire kilencéves kor után megjelenő kognitív empátia** (mások nézőpontjába való beleélés, egyfajta szerepátvételi képesség) megjelenése lehetővé teszi a drámapedagógiai elemekkel átszőtt történelemoktatást. Bizonyos kapcsolódó tapasztalatok – például történelmi döntéshelyzetek – szerepből való átélése ugyanis jelentős mértékben attitűd- és készségformáló hatású. Ez pedig olyan következményekkel jár, amelyek aktív állampolgári bevonódást jelentenek.

Hatása egész életre szól

Szöveg: **Maczák Ibolya** | Fotó: Nagy Gábor

Az állampolgárságra nevelés számos gyakorlati kérdést és lehetőséget vet fel egy iskolában. Ezekről kérdeztük **Edényi Lászlót**, a budapesti Zrínyi Miklós Gimnázium Kőbánya Ifjúságáért díjjal kitüntetett igazgatóját.

– Történelemtanárként miben látja az állampolgári ismeretek oktatásának jelentőségét?

– Mindenképpen fel kell készíteni a gyerekeket a társadalmi létre, legyen az iskola Budapesten vagy akár egy kistelepülésen: segítenünk kell a szocializációjukat, meg kell ismertetnünk velük a társadalmi szabályokat. Bár többféle tantárgy célul tűzi ki ezeket – így az erkölcstan és a társadalomismeret is –, ezzel a kérdéskörrel a tanórákon túl is foglalkozni kell, hiszen számos megoldandó feladat akad még e területen. Elképzelhető ugyanis, hogy egy tanuló elméletben sokat tud a társadalom működéséről vagy a különböző állampolgári jogokról – ennek ellenére a gyakorlatban, a mindennapokban másként viselkedik: nem megfelelően kommunikál, vagy nem helyeseltetően jár el bizonyos helyzetekben. Eppen ezért minden iskolában fontos szerepet kell tulajdonítani az állampolgárrá nevelésnek.

– Mit tehet egy tanintézmény ennek érdekében?

– Nem elsősorban a tanórán múlik, hogy egy iskola milyen állampolgárrá neveli a gyerekeket, sokkal inkább azon, miként viszonyul hozzájuk: mennyire engedi a kezdeményezéseiket megvalósulni, milyen mértékben tekinti partnernek őket, hogyan tud együttműködni velük. Az elméleti tudást adó tanórák mellett tehát az iskolai légkör is fontos tényező az állampolgári nevelést illetően. Főként akkor, ha az intézmény és annak vezetői komolyan veszik a gyerekek kezdeményezéseit, illetve a tanulók környezetük alakítására vonatkozó megnyilvánulásait. Ha az iskola közösségi programokat – különböző akciókat, diáknapokat – szervez, és abban érvényesülési és együttműködési lehetőséget kínál a gyerekeknek, sokkal többet tesz a társadalmi felelősségvállalásért, a szocializáció segítéseért, mintha kizárólag a tanórákon, elméletben tanítja az ezekkel kapcsolatos ismereteket.

– Ön hogyan valósítja meg ezt az iskolai keretek között?

– Történelem szakosként tanórákon foglalkozom a gyerekekkel, emellett évente egyszer állampolgári ismeret-

tekkel kapcsolatos versenyre is felkészítem őket. Igazgatóként munkatársaimmal, az iskola tantestületével segítjük a diákönkormányzat munkáját. Annak érdekében tesszük ezt, hogy minél több olyan lehetőséget teremtsünk a közösségi szolgálat keretein belül, amelyek a társadalmi felelősségvállalás felé terelik diákjainkat. Ezek közé tartozik a rendszeres iskolaszépítési akció, amelynek célja, hogy a gyerekek figyeljenek a környezetükre: ne csak kampányszerűen, hanem folyamatosan járuljanak hozzá alakításához, szépítéséhez. Diákjaink hagyományokhoz, emléknapokhoz kapcsolódó közösségi programokon is részt vesznek: ilyen a március 15-i nagy, közös túra, melynek során felkeressük az isaszegi csata emlékhelyét.

Iskolánkban komoly hagyományai vannak a diáknapoknak is. Ennek fontos eleme a diákigazgató-választás. Ez szabályos kampány keretében zajlik: jelöltek versenyeznek egymással a demokrácia szabályainak megfelelően. Nyilvános viták zajlanak, kampánybeszéd hangzanak el. Meg kell jegyezni: a választások rendkívül korrektan zajlanak nálunk. A jelöltek meszeszemenőig tiszteletben tartják a másik fél véleményét és programját. Ezzel is az életre készítjük fel a diákokat: ők talán nem is érzik, de fontos kompetenciákat fejlesztünk ezen a programon. Gyakorlatot szereznek a kampányolásban, megtanulják, hogyan lehet egy

üzenetet eljuttatni a többiekhez, miként kell programokat szervezni. Összességében tehát olyan ismeretekre tesznek szert, melyek segítségével könnyebben érvényesülhetnek a későbbiekben. De nem csak a diákigazgató-jelöltek számára fontos a kampány, hiszen minden szavazó résztvevője a programnak: a „laikus szemlélők” is sok tapasztalatot gyűjtenek ilyenkor, hiszen testközelből láthatják, hogy miként történik ez, és mennyi munkát ad egy ilyen program megszervezése.

Iskolai munkám mellett a CIKK (Civil Ifjúsági Kör Kőbányáért) Egyesület elnöke vagyok, amelynek keretében az iskolával szoros együttműködést ápolva olyan programokat szervezünk, amelyek a gyerekek társadalmi felelősségvállalását, a tanulói szocializációt segítik elő. Munkatársaimmal mi szervezzük – a 2013/2014-es tanévben immár tizedik alkalommal – a Polgár a helyi demokráciában című társadalomismereti-helyismereti versenyt. Ezzel a kőbányai általános iskolás tanulókat célozzuk meg, változatos, életszerű feladatokat adunk nekik e témakörben. A verseny értékelésében részt vesznek a helyi önkormányzat képviselői, s a folyamatot a polgármester úr is figyelemmel kíséri. Egyesületünk egy tanodát is működtet: ennek keretében a tanulásban elmaradtak felzárkóztatását tűztük ki célul. Nem feltétlenül a mi iskolánk tanulói számára – a program a hatodikos-nyolcadikos korosztályra fókuszál –, de sok szaktanárunk vesz részt ebben a munkában.

– Mondana pár szót iskolájuk diákönkormányzatának tevékenységéről?

– A Zrínyi Miklós Gimnázium diákönkormányzata minden évben előáll egy tervezettel, amelyből kiderül, hogy milyen programokat szeretne megvalósítani. Ennek központi eleme az iskolai hét, melynek során számos kulturális programot valósítunk meg. Minden évben van diákönkormányzati tábor is, melynek keretében a közösségi szolgálatról, vagy egyéb aktuális programról tárgyalunk. Ekkor beszéljük meg az aktuális feladatokat, így például a házirend módosítását is. Idén diákpárlamenti képviselőt választottunk. Ha a diákönkormányzat élete tartalommal teli, akkor a gyerekek értelmet találnak benne. Ha azonban az iskolavezetés nem veszi komolyan ezt a tevékenységet, ki fog üresedni.

– Iskolájukban közismerten jól működik az állampolgárságra nevelés. Mi a titkuk?

– Úgy gondolom, az iskolának olyan felnőtteket kell nevelnie, akik sikeres szocializáció révén illeszkednek a társadalom egészébe. Nekem szívügyem ez a terület: a '90-es évek végén már indítottam tanulókat ilyen típusú versenyeken – egyszer meg is nyertük országos szinten. Ennek jegyében hoztam létre a már említett CIKK Egyesületet is. Az évek során természetessé vált, hogy számos ilyen tevékenységet folytatunk az iskolában is. Úgy hozta az élet, hogy ezeket vállalni tudtam, sikerült összeegyeztetnem egyéb feladataimmal. De úgy érzem, nem követelhetjük meg minden iskolaigazgatótól, hogy ne csak az intézményét vezesse, hanem sokrétű társadalmi tevékenységet is folytasson.

A magam részéről szerencsésnek mondhatom magam, hiszen érezhettem a szélesebb társadalmi közeg – például az önkormányzat – segítőkész hozzáállását.

”

Ha az iskola közösségi programokat – különböző akciókat, diáknapiakat – szervez, és abban érvényesülési és együttműködési lehetőséget kínál a gyerekeknek, sokkal többet tesz a társadalmi felelősségvállalásért, a szocializáció segítéseért, mintha kizárólag a tanórákon elméletben tanítja az ezekkel kapcsolatos ismereteket.

”

Fontos az iskolán belüli munkamegosztás is: igen jó helyetteseim vannak. Sok feltétel segíti tehát munkámat. Legfontosabbnak mégis – talán ez a titkunk – a szemlélet tartom. Annak eldöntését, hogy akarjuk-e ezt csinálni, elkötelezettek vagyunk-e az ilyen tevékenységre. Ha igen, lehetőségeket kell teremteni a munkára, és meg kell tenni az első lépéseket. Nem könnyű ez, hiszen az iskolák ma sok helyen anyagi gondokkal küzdenek. Egyesületünk pályázatai révén tudja segíteni a Zrínyi Miklós Gimnáziumot e tekintetben is.

– Milyen visszajelzéseket kapnak?

– Sok pozitív visszajelzést kapunk, gyakran köszönik meg munkánkat, mert ennek hatásait mások is érzik. Környezetszépítő akciónk az iskola polgárainak aktív részvételével, a CIKK Egyesület koordinációs szerepével zajlik: tavaly közel nyolcszáz résztvevővel mintegy 35 köbméter hulladékot gyűjtöttünk össze. Az előzetes felmérések alapján idén ezer felett lesz a résztvevők létszáma. Ingyenes eszközöket biztosítunk, térítésmentesen elszállítjuk a hulladékot. Akciónk tehát segítséget nyújt azoknak is, akik anyagi okok miatt nem tudnak hasonlókat szervezni.

– Milyen visszajelzéseket kapnak a tanulóktól?

– Azt tartom a legjobb visszajelzésnek, hogy a már végzett tanulóink is gyakorta visszalátogatnak az iskolába, és sokszor megemlítik, milyen jól érezték itt magukat, milyen fontosak számukra az itt töltött évek. Több három-négy éve érettségizett diákunk van, akik eljönnek egyes iskolai programokra, előadásokat tartanak itt, vagy más módon segítik munkánkat. Legutóbb például az ő közreműködésükkel mutattuk be óriási sikerrel Bőjte Csaba árváinak Déván az *István, a király* című rockoperát. Több öregdiákunk említette, hogy egész életükre szóló élményt adott nekik ez a látogatás, mert annyi pozitív visszajelzést, megerősítést kaptak a gyerekektől. Magam is úgy gondolom, hogy az ilyen jellegű élmények hatása egész életre szól – és ez az igazi értelme az állampolgári nevelésnek.

Felelős életre tanít a diákönkormányzat

Szöveg és fotó: Mizsei Bernadett

Az érdekérvényesítésben, a felelősségvállalásban és a politikai rendszerben való eligazodásban is sokat segít a diákönkormányzati múlt **Göbölös Balázs** szerint. A tapolcai Batsányi János Gimnázium végzős hallgatója az októberi diákszövetség ülésén is részt vesz.

– Mi motivál arra egy kamasz fiút, hogy kevés szabadidejéből a közösségi tevékenységnek áldozzon?

– Már általános iskolában is tag, majd elnök voltam. Akkor csak belecsöppentem, később azonban rájöttem, hogy jól érzem magam ebben a szerepben. Szeretek tenni a közösségért, jó érzéssel tölt el, hogy a diáktársaim érdekeit képviselhetem.

– Most mi a fő tevékenységed a diákönkormányzat alelnökeként?

– Leginkább „tolmácsolok” az igazgató és a diákok között: a tanulókat tájékoztatom az esetleges változásokról, eseményekről, az igazgató asszonynak pedig beszámolok arról, hogy mit szeretnének a diákok.

– Milyen sikereket értél már el?

– A tavalyi tanévben új utcabútorokat, padokat helyeztünk el az iskolaudvaron. A 2012/13-as tanévben pedig sikerült új tartalmakkal, érdekes hírekkel és zenékkal összeállított iskolarádiót indítanunk, amely azóta is heti fél órás időkerettel működik iskolánkban.

– Mennyi időt szánsz az ezzel járó feladatokra?

– Heti néhány órában mindent megoldunk. Péntekenként a 30 perces nagyszünetben megtartjuk a heti ülést: megvitálgatjuk az aktuális tennivalókat, és egy hetünk van arra, hogy informáljuk a diákságot. Ezt egyrészt személyesen tesszük az osztályfőnöki órák keretében, másrészt bemondjuk az iskolarádióban.

– Tapasztalataid szerint mi a megfelelő kommunikációs módszer, amelyet egy diákönkormányzati vezetőnek alkalmaznia kell a tanárok és a diákok felé?

– A tanároknak mindenképpen meg kell adni a tiszteletet. Nem jó a hátuk mögött szervezkedni, vagyis amit szeretnénk elérni, egyenesen meg kell mondani nekik. Azt tapasztaltam, hogy ezt jobban szeretik, mintha kész tények elé állítanánk őket. Nálunk az első lépés mindig az, hogy az egyik tanárunk, a diákönkormányzat elnöke és én mint alelnök megbeszéljük az adott

problémát, és közösen kialakítunk egy álláspontot. Csak ezután megyünk az igazgatónőhöz, és mondjuk el, mit szeretnénk. A diákokkal pedig mindig igyekszünk megértetni, hogy egy-egy változásra miért van szükség. Ha nagy a 'lázadás', kompromisszumot kötünk.

– Szerinted a diákönkormányzat rendszere milyen hatással van a fiatal felnőttek társadalmi szerepvállalására?

– Az önkormányzat tagjai és a diáktársaink, akik szintén a rendszer részei, megtanulják, hogy – mint a valódi életben – kötelességeink, felelősségünk, és persze jogaink vannak. Megtanulják, hogy megfelelő csatornán igenis képesek érvényesíteni a saját érdekeiket, és azt is szeretnék megmutatni nekik, hogy ha valami problémájuk van, ne csak panaszkodjanak, hanem tegyenek magukért. Megtanulhatják a felelősségteljes társadalmi szerepvállalás alapjait. Sokaknak nehéz segítséget kérni. Vannak olyan típusú emberek, akik csak hallgatnak, és nem kérnek segítséget, aztán egyszer kitor belőlük minden, de akkor már lehet, hogy késő, és a stílus sem megfelelő. Muszáj rádöbenteni őket, hogy például a szavazati joggal élve mindenki tehet az országa és a saját sorsa jövőjéért.

– Részt veszel a megyei diákszövetségben is. Miről fogtok ott tárgyalni?

– Téma lesz az új Nat, valamint a diákok tájékozottsága a Nat változásairól. Megvitatjuk a továbbtanulás lehetőségét és a diákönkormányzatok működésének tapasztalatait is. Az én feladatom az lesz, hogy az iskolai szinten összegyűjtött észrevételeket, információkat továbbítsam a megyei diákszövetségnek, és az ott elhangzottakkal kapcsolatban véleményt formáljak.

– Milyen érzés, hogy tagja lehetsz ennek a rendszernek?

– Nagy megtiszteltetésnek veszem, ugyanakkor hatalmas felelősséggel is jár, hiszen egy iskola diáksága szavazott nekem bizalmat, hogy az érdekeiket képviseljem. Úgy gondolom, hogy a diákszövetség nagyszerű tapasztalatszerzési lehetőség a gimnázium utáni évekre.

Milyen az osztályfőnök, ha férfi, és milyen, ha nő

Jávor Csaba és Jávorné Ilyés Boglárka

Szöveg: **Dubniczki Csilla** | Fotó: Nagy Gábor

Vajon milyen egy jó osztályfőnök? Szigorú és következetes főnök, aki rendre nevel? Vagy pótszülő, aki pátyolgatja a gyerekeket? Esetleg egy bizalmas jóbarát, akivel mindent meg lehet beszélni? És máshogy tölti-e be a szerepét, ha nő, vagy ha férfi? Ennek jártunk utána egy közkedvelt, háromgyermekes pedagógusházaspárnál.

Jávor Csaba – aki tíz évig tanította a Pilisborosjenői Német Nemzetiségi Általános Iskola és Alapfokú Művelődési Iskola alsósait, jelenleg pedig az iskola igazgatóhelyettese – egykori tanítványai szerint nemcsak jó tanító, hanem barát, példakép, életszerető, gyermeki szemmel látó és gondolkodó, őszinte ember, akiben bízni lehet. Felesége, **Jávorné Ilyés Boglárka** most is osztályfőnök ugyanabban az iskolában. Egykor ifjúsági és gyermekvédelmi tanácsadóként dolgozott, most rajzot tanít és kézműves foglalkozásokat tart.

Csaba már a találkozás első percében szimpatikus: határozott megjelenés, erős kézszorítás, közvetlenség és mosoly. Elém jött a szentendrei HÉV-állomásra autóval, hogy megkíméljen a bonyolult tömegközlekedéstől. Útban Solymár felé – ahol laknak – élete egyik nagy szerelméről, a néptáncról mesél:

– Tízéves korom óta táncolok. Egykori általános iskolai osztályfőnököm, Reményi Margit, azaz Manci néni küldött a Solymári Német Nemzetiségi Táncegyüttesbe, ahol Manninger Miklós koreográfus tanította és szeretett meg velem a néptáncot. Ő lett az első mesterem és példaképem. Ő hívott később a Törekvés Néptáncgyüttesbe is, így párhuzamosan táncoltam mindkét együttesben. 16-17 éves koromban kapcsolódtam be a solymári néptáncpróbák vezetésébe, akkor jöttem rá, hogy tanítani szeretnék, és innentől kezdve már tudatosan készültem a pedagógusi pályára.

NÉVJEGY

JÁVOR CSABA (42) – Pedagógus és néptánc-tanár. 1996-ban végzett a Budapesti Tanítóképző Főiskola tanító szakán. 2003-tól a Pilisborosjenői Német Nemzetiségi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola tanítója, 2013 óta az intézmény igazgatóhelyettese. Gyerekkora óta táncol, 17 éves kora óta oktatja is a néptáncot. Néptáncos pályafutását a solymári nemzetiségi táncegyüttesben kezdte, tagja volt a Törekvés Néptáncgyüttesnek, oktatója volt a Bartók Néptáncgyüttes gyermekcsoportjának, oktatója és művészeti vezetője a Váczi Táncgyüttesnek. A pilisborosjenői Kerekes Néptáncgyüttes alapítója, művészeti vezetője. Ezen kívül terápiás lovasoktatói, német nemzetiségi néptáncsoport-vezetői, közoktatási vezető végzettsége is van. Feleségével, Jávorné Ilyés Boglárkával három gyermeket nevelnek.

JÁVORNÉ ILYÉS BOGLÁRKA (40) – Pedagógus, rajz- és művészettörténet tanár, hivatásos néptáncoktató, a Pilisborosjenői Német Nemzetiségi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskolában tanít, az iskola gyermekvédelmi felelőse. Az óvónőképző szakközépiskola elvégzése után, 1996-ban kitüntetéssel diplomázott a Budapesti Tanítóképző Főiskola általános iskolai tanító szakán, 1998-ban az Egri Eszterházy Károly Főiskola rajz szakán szerzi meg második diplomáját, majd 2010-ben a Sapientia Hittudományi Főiskolán végez gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó szakon. Nyári iskolai, népművészeti- és tánc táborok aktív szervezője, ahol kézművesfoglalkozásokat is tart.

Az érettségiig táncoltam a Törekvésben, de abbahagytam, mert másképp képzeltem el a néptáncot, nem úgy, mint ők, színpadi táncként. Négy év kihagyás után kerültem a Teszáry Miklós vezette Bartók Néptáncgyüttesbe, ahová végül is egykori kedves csoporttársam, későbbi feleségem javaslatára mentünk, aki néptáncot szeretett volna tanulni. Ott végre megtaláltam, amit kerestem, ahol nem koreográfiákat tanultunk, hanem elsősorban táncot, és ahol olyan volt a közösségi élet, a programok, amilyenre vágytam. Itt kezdtem el Palya Beával együtt gyerekeket tanítani.

– Hogyan lett néptánc-tanárból tanító bácsi?

– A főiskola után hét évig, 1996-tól 2003-ig gyakorlatilag csak néptáncot oktattam, eleinte számos budapesti iskolában, később pedig egy ismerősöm szólt,

hogy a pilisborosjenői általános iskolába is keresnek néptáncoktatót. Ez hatalmas alap volt, hiszen közben megismertem a gyerekek lelki világát, megtanultam, de valahogyan ösztönösen is jött, hogyan kell velük beszélni, hogyan kell őket tanítani. Bár ebben az időben én rendezvényszervező voltam Budapesten, a néptánc-tanítás folyamatos volt. Közben a pilisborosjenői néptánc szakkörre már annyian jelentkeztek, hogy kinőttük a szakköri foglalkozásokat, és 2000-ben a Reichel József Művelődési Ház felkérésére megalakítottuk a Kerekes Néptáncgyüttest, melyet a feleségemmel vezetünk a mai napig. Jelenleg közel százán tanulnak néptáncot, öt korcsoportban. Hivatásos tanító pedig csak 2003-ban lettem, tíz évig voltam osztályfőnök, második éve pedig már az intézmény igazgatóhelyettese vagyok.

– Azt mondja, alapot adott a tánc-tanítás, megtanult a gyerekek nyelvén beszélni.

– A tánc-tanításból hoztam azt a mentalitást, hogy tegeződjünk a gyerekekkel. En voltam az első, aki tegeződött a tanítványaival. Sokan furcsállták először, de tudtam, hogy az alsósoknál problémás a magázódás. Szeretek „haverkodni” a gyerekekkel, de nem azért, mert férfi vagyok, hanem mert közel engedem magam a gyerekekhez.

Közben megérkezünk a solymári, folyamatosan épülő családi házhoz, ahol már vár minket Csaba felesége, Bogi, a három gyerek, valamint két kutya és egy cica. A középső gyermek, Andris, éppen elszalad citeraórára, a legnagyobb fiú, Péter az Emese-parki régészetről, lovagi kultúráról kezd mesélni, Katika pedig csendben figyel minket, miközben anyukája fonja a haját. A gyerekek születésük óta „nagy családban” élnek, pályáskoruk óta szüleik vitték magukkal őket mindenhol, táncházakba, táborokba, táncfesztiválokra. Péter és Katika követték szüleik példáját, ők is néptáncosok, Andrist inkább a citera, a lovasíjászat és a kovácsmesterség érdekli. Fotósunk is hamar beilleszkedik ebbe a családi miliőbe, a solymári várhoz is együtt megyünk fotózni, ahol Csaba és Péter rögtönzött néptáncbemutatójához Bogi énekel. Visszatérve a várlátogatásból, családi körben folytatjuk a beszélgetést.

– Miben más egy férfi osztályfőnök, mint egy női? Milyen „eszközei” vannak?

– Alapvetően szeretem a vidám órákat. Első alkalommal, az első tanítási napon például vittem egy gyerekdalt, amit átírtam a leendő osztályomnak. Már ez megadta az alaphangulatot. Az az ideám különben, hogy megszerettessem velük a tanulást, hogy személyessé, élményszerűvé tegyem az oktatást. És minden tantárgyba bele lehet csempészni a valóságot. Matematikaórán a tankönyvben leírt szöveges példákat úgy oldjuk meg, hogy behelyettesítem a neveket az osztályban ülők nevével, így máris életközeli válik a feladat, és lelkesebben csinálják. Ahogy a táncban, itt is tudom alkalmazni azt, hogy ha az egész feladatot nem értik, nem látják át, lebontjuk részekre. Volt olyan rendhagyó környezetismeret-óra, amikor kirándulni vittem őket. Vagy, amikor rossz idő volt, és nem tudtunk kimenni az

udvarra, akkor szünetben már maguktól kezdtek el táncolni, énekelni. A gyerekek ne csak azt érezzék, hogy kötelező a tanulás, hanem élvezék is az órákat. Szerintem itt nem arról van szó, hogy férfi vagy nő az osztályfőnök, hanem arról, hogy a tanító mennyire tud rájuk figyelni, mennyire tud közösséget építeni, mennyire tudja a saját eszközeivel megszerettetni a tanulást.

– A szülők hogyan fogadták Önt és a közvetlen stílusát? Járt például családlátogatáson?

– Nem voltam a családoknál, de sokukkal már találkoztam korábban a testvérek vagy a néptánc által. A többiekkel pedig úgy ismerkedtünk meg, hogy elmentünk együtt sétálni a faluba, vagy a karácsonyi ünnepség helyett házhoz vittük a betlehemest. A szülők hozzáállása változó volt: volt, aki örült, hogy én lettem a tanító, volt, aki sokallta a szabadságot, amit adtam a gyerekeknek, és volt, aki keménynek tartott. De meg kell említenem, hogy a kisgyerekek jelentős részénél az apa nem volt része a családnak, így az anyukák örültek, hogy kaptak a gyerekek „apapótlékot” az iskolában. A férfi tanító egyébként is ritka, hiányzik az iskolákból. A tanító bácsi ebben a helyzetben kicsit apa, kicsit barát, kicsit példakép lehet. Igaz, hogy más szemmel látom őket, de lehet a gyerekeket bizonyos korlátok között szabadon, önállóságra nevelni. Es úgy lehet jól kezelni őket, ha megismerjük a személyiségüket. Azt szoktam mondani, hogy a csip-csup dolgaitat először egymás között oldják meg, és ha nem sikerül, akkor jöjjenek hozzám.

– Ön rengeteg iskolán kívüli programot is szervezett a tanítványainak. Meddig tart egy osztályfőnök munkaideje, hatásköre?

– Egy jó tanárnak kreatívnak, ötletesnek kell lennie. Egy osztályfőnök pedig azzal is több lehet, hogy időt és energiát fordít a kötelező iskolai foglalkozásokon túl a szabadidő értelmes eltöltésére. Ezeken a foglalkozásokon, azon túl, hogy közösségépítés zajlik, még többet tanulnak a gyerekek. Ilyen volt nálunk például a Két Lotti című kisfilm forgatása. Nem a kész film volt a lényeg, hanem maga a folyamat, az ötlettől a megvalósulásig. Legyen szó egy hír megírásáról, egy híradó megszerkesztéséről, egy ünnepi műsor összeállításáról, benne van a fogalmazás, az olvasás, az írás, a vizualitás, a fantázia, az irodalom, a koreográfia, a művészet. Mindaz, amit nem a tankönyvekből és nem a kötelező tanórákon tanulnak meg, de mégis megmarad bennük, és bármikor az életben előhívhatják, hasznosíthatják. Az iskolánk különben nagyon befogadó, a gyerekek is segítették azt az enyhén értelmi sérült kisfiút, aki az egyik ünnepi műsorunkban és a filmünkben is főszerepet játszott. Ez a közösségi munka volt az igazi fejlesztés számára és számunkra is.

A beszélgetés közben aztán Bogi elem teszt egy hatalmas albumot, amit férje 40. születésnapjára készített. A családtagok, egykori tanítványok, néptáncosok, civilek, barátok írtak, ragasztottak az albumba. Minden oldal egy-egy történet, egy-egy érzés. A közös kapocs: a szeretet, ami feléje irányul. Jól példázza ezt egyik tanítványának üzenete, aki egy oldalon át ecsetelte, mennyi „első” élménnyel ajándékozta meg őt a tanító bácsi. A végén ez áll: „az első lépés önmagam felé”. Csaba láthatóan még most is elérzékenyül az album lapozgatása közben, pedig már két éve elmúlt az a bizonyos születésnap.

– Milyennek látta magát osztályfőnöknek? – kérdezem őt ismét.

– Nemcsak maga a tanítás okozott örömet, hanem a gyerekekkel való együttléti is. Talán érezték, hogy szeretem őket, értékelem őket, odafigyelek rájuk. Az osztályozást és az adminisztrációt azonban nehezen viseltem.

– Miért cserélte le akkor a tanítói székét igazgatóhelyettesi székre?

– Jött a lehetőség, felkértek rá, megpályáztam, és most itt ülök. Más a helyzet, mert elsősorban nem gyerekekkel, hanem az adminisztrációval és a kollégákkal foglalkozom. Nehéz volt otthagyni az utolsó osztályomat. Az iskola jövője érdekében megtettem ezt a lépést. Persze emellett ugyanúgy fontosnak tartom és része is vagyok az iskolán kívüli programoknak, és tanítom a néptáncot.

– Milyennek látja az osztályfőnök szerepét, helyzetét?

– Az osztályfőnöki munka lényege az oktatáson, nevelésen túl a közösségépítés és az érdekképviselés – mondja Csaba. Ehhez viszont meg kell tanulni együttműködni.

A tanórán kívül szervezett programok, a projektnapok, projektmunkák mind ezt a célt (is) szolgálják. Ilyenkor el lehet mélyedni egy-egy témában, és remek lehetőségeket ad az együttműködés kialakítására, fejlesztésére. Hiba azt gondolni, hogy ezek a programok elveszik az időt a tanulástól, a tananyagtól, sőt jobban el lehet mélyülni a tananyag egy-egy részében, a gyerekek gyakorlatilag maguktól és sokkal könnyebben szerzik meg a többi tudást. A közös élmények pedig tovább erősítik az összetartozást.

Fontos megemlítenem az érdekképviselőt is. Egyrészt a jogszabályok és helyi szabályzatok szerint az első szint, akihez gyerek és szülő vélt vagy valós sérelmével fordulhat, az osztályfőnök. A szülővel való együttműködés azonban nem mindig könnyű. Olykor úgy érzi a szülő, hogy joga van beleszólni a pedagógiai munka szakmai kérdéseibe is, és ezt elég nehéz diplomatikusan kezelni. A másik érzékeny kérdés a tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő gyerekekkel kapcsolatos. Gyakran a szülők utasítanak el minden segítséget, mert nem akarják, hogy a gyermekük megbélyegzett legyen. Sok-sok beszélgetés és támogatás kell ahhoz, hogy megértsék: a problémák szakszerű felderítése, a fejlesztő órák vagy a pszichológusi segítség fontosabb kell legyen, mint a saját büszkeségük. Ebben persze nagyon fontos, hogy az osztálytársak se bélyegezzék meg a nehézségekkel küzdő társaikat, s itt nagyon fontos szerepe van egy osztályfőnöknek.

Sajnos egy osztályfőnöknek olykor gyermekvédelmi feladatai is adódnak. Ezeknek a helyzeteknek a kezelésére viszont nem emlékszem, hogy felkészítettek volna bennünket a főiskolán, pedig nagyon fontos lenne. Sokszor lelkileg is nehéz feldolgozni a gyermekbántalmazási vagy a mélyszegénységben élő családok eseteit.

Szóval sok a megoldandó probléma, ezzel együtt mégis azt mondom, osztályfőnöknek lenni, és tanítani csodálatos dolog! Az embernek egyszerre hatalmas családja

lesz, ahol számítanak rá, és ő is számíthat másokra, és ez nagyon jó érzés. Ezt érdemes szem előtt tartani a kollégáknak, a mostani osztályfőnököknek is. Én magam is rengeteget kaptam a tanítványaimtól: szeretetet, élményeket, barátságokat, kedves emlékeket.

Bogihoz fordulok, bevonva őt is a beszélgetésbe:

– Milyen egy osztályfőnök, ha „nő”?

– Én szigorúbb vagyok, mint Csaba. Osztályfőnökként és szülőként is. Igaz, hogy én is spontán és kreatív vagyok, de nem látok akkora különbséget férfi és nő osztályfőnök között. Talán annyiban más a férfi tanító, hogy képvisel egy olyan régi értéket, amit a mai gyerekek nem ismernek már, hiszen régen az iskolákban csak férfi tanítók voltak. A tekintélyt képviselték. A mai világban már ritka, inkább nők tanítanak. Bár lehet, hogy szigorúbbnak tűnők, ez inkább tudatosság, és azért még tudok szárnyalni velük. Másrészt szülőként ugyanúgy járok szülői értekezletekre, mint más szülő, így osztályfőnökként is empatikusabb vagyok a többi szülővel.

– A három gyerekkel sokáig volt itthon. Milyen érzés volt ennyi év kihagyás után visszamenni tanítani?

– Esetemben a hosszú kihagyás kilenc évet jelentett. Számomra is merész lépésnek tűnt, mégis a leginkább magától értetődő lépésemnek. A kettős érzést az magyarázza, hogy alapvetően gyakran elcsendesedő, figyelő alkat vagyok. Habitusom emellett túlfűtött és tettekre sarkalló. Gyermekünk nevelgetése közben is folyton mozgásban lévő és mások iránt érdeklődő édesanya voltam. Babahordozóban a táboroztatásaink, táncházaim és a kézműves foglalkozások alatt is ott ült, játszott, tevékenykedett velünk legalább egyik csemeténk. Szerencsés módon a legkülönbözőbb korú gyerekekkel foglalkozhattam a GYES alatt is, és hamar megerősödött bennem újra a régi érzés: a gyerekek között vagyok igazán boldog, elégedett ember. Szakmai szempontból a kommunikáció nem okozott gondot, hiszen folyamatosan érintkeztem gyerekekkel. Az egyes tantárgyakkal kapcsolatos fő irányelveket kellett a különböző évfolyamok, különösen a legkisebbek tekintetében frissítenem, hosszú távra vázolnom magamban. Szerencsésnek érzem magam, hogy választott hivatásom egyben az egyik legkedveltebb időtöltésem is... Kilenc évig a saját gyermekeinkkel együtt végeztem a „szakmai gyakorlatot”.

– Korábban dolgozott ifjúsági és gyermekvédelmi tanácsadóként is, így nyilván többféle problémával találkozott. Ön szerint miben tud segíteni az osztályfőnök a gyermekeknek, illetve a szülőknek?

– Férjem gondolatait kiegészítve, a tanítóképző főiskolán valóban csak minimális ismereteket kaptunk arról, hogy az osztályfőnöki munka része lesz a családokkal-szülőkkal való kapcsolatépítés, a gyermekvédelmi problémák. Sem a képzési-gyakorlati időnk, sem a tananyag tartalma nem tette ezt lehetővé. Saját tapasztalataink, konfliktushelyezeteink vagy érintettségünk folytán mélyültünk el később az említett problémák megoldá-

sában, feldolgozásában. Az ezen a területen szerzett tapasztalataim segítik az osztályfőnöki munkát is. Évről évre nyilvánvalóbbá válik számomra, hogy a szociálisan segítségre szoruló gyermekek mellett egyre több a szakirányú, fejlesztőpedagógus támogatását igénylő tanuló. Tapasztalataim szerint az iskolában sok a komoly egyéni és családi probléma. Mindennapi oktató-nevelőmunkánk mellett egyre több esetben kell fejlesztőpedagógus, pszichológus segítségét is kérnünk a megfelelő előrejutás, eredmény érdekében. Nagyon nehezen fogadom el a tényt, hogy a családok, a szülő-gyerek kapcsolatok a szemünk láttára üresednek ki. Sok az olyan gyerek, aki gyakran 17.30-ig is a napköziben marad, kevés a családjával vagy éppen a csak egyik szülővel együtt vacsorázó, beszélgető gyerek. Lehet, hogy mostanság a szülők kicsit elfelejtenek együtt lenni gyermekükkel, közösen játszani...?

– Önök, ahogy látom, mégis megpróbálnak a lehető legtöbb időt a gyermekeikkel együtt tölteni. Hogyan lehet összeegyeztetni az iskolai elfoglaltságokat a családi élettel? Mennyi idő jut magánéletre?

– Sokkal több osztályfőnöknek lenni, az ember próbálja összehozni a munkát a családdal, másképp alig lenne időnk egymásra. Együtt visszük a Kerekes ügyeit,

évente szervezzük a nyári tánc táborokat Boldogkőváralján, a gyerekek jönnek velünk néptáncórákra, táncfesztiválokra, osztálykirándulásokra. Csak így tudunk együtt lenni. Ráadásul Csabával most egy iskolában dolgozunk, így ez nem megy a családi élet rovására. A gyerekeink viszont Solymáron járnak iskolába, hogy nekik ne kelljen mindennap utazniuk.

Talán Csaba és Bogi is azon dolgoznak, iskolában és iskolán kívül is, hogy megtanítsák újra a gyermekeket játszani, játszva tanulni, önfeledtnek lenni, és ennek érdekében, úgy érzem, mindent meg is tesznek. Családon belül és családon kívül is. Jó páros az övék, kiegészítik egymást. Csaba a spontánabb, bohémabb, a bátran mindenbe belevágó, Bogi a gyakorlatiasabb, a földön járó. De mindkettő szakmáját szerető, elhivatott pedagógus.

Búcsúzóul feltettem egy kérdést a gyerekeknek:

– Ki a szigorúbb itthon? Először kicsit gondolkodnak, aztán egyikük rámutat, másikuk kimondja: „Hát a Mama!”

Iskolai „pótanyuk”, akik segítik, hogy simán menjenek a dolgok

Szöveg és fotó: **Merklin Timea**

Szülőket és gyerekeket kérdeztünk arról, mit várnak az osztályfőnöktől, hogy viszonyulnak hozzá, milyen problémákkal keresik meg, milyen formában kommunikálnak velük, megkapják-e, és hogyan a szükséges információkat a tanév során?

Geosits Judit lányai a NYME Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnáziumba járnak. Király Boróka már gimnazista, 9. osztályos, Király Piroska pedig most lett 7. osztályos.

– Szeretem biztonságban tudni a gyerekeket, és az osztályfőnök meg is adja ezt a biztonságot az iskolában, mindkét gyermek esetében. A jegyekről nem kell információt adnia, mert nálunk működik az e-napló. Hogy a lányok miként viselkednek az iskolában, azt szóban tudom meg, fogadóórán, vagy bármikor, amikor az osztályfőnök bent van és oda lehet menni hozzá. Ő azt jobban látja, hogy a gyerek a kortársai között milyen. Kapok értesítéseket az ellenőrzőben, cédulákon, telefonon, SMS-ben, mi is felhívhatjuk, küldhetünk üzenetet – például találkozási időpontokról, vagy hogy miért nem megy a gyerek iskolába. Azt várom, hogy rögtön szóljon, ha valami rendkívüli esemény van, valami nincs rendben, és ezt meg is teszi. A gyerek érdekében egymást segítve működünk, mellrendelt kapcsolatban vagyunk. Alsó tagozatban volt egy olyan osztályfőnök, aki azt mondta, hogy fogadóórán ne a gyerek „háta mögött” beszéljünk, hanem üljünk le vele együtt beszélgetni, az is jó volt. Apró-cseprő dolgokat is meg tudunk beszélni, és olyanokat is, amik továbbblendítenek egy helyzetet.

Komoly problémák különben egyik gyerekkel sincsenek. Volt olyan, hogy az egyik lányomnak németből hiányosságai voltak, a tanárnő a lányommal üzent, hogy menjek be, de ő nem adta át az üzenetet. Teltek a hetek, végül az osztályfőnök rájött, hogy információhiány van, és ő közvetített köztem és a német tanárnő között, így végre bementem az iskolába. Olyan is volt, hogy az osztályban több gyereknek romlott a tanulmányi eredménye, akkor az osztályfőnök összehívta a szülőket, hogy közös erővel próbáljuk noszogatni őket a tanulásra, ugyanazt mondjuk itthon is, mint ő az iskolában. Egyébként az iskola honlapja mindenben tájékoztat, eljárak fogadóórákra is, ha mégsem tudok elmenni, külön megkérdezem, hogy van-e valami fontos, amiről lemaradtam.

Király Boróka (9. osztályos):

– Halmos Ildikó az osztályfőnököm, mindent meg lehet vele beszélni. Mindent tudni akar, nagyon érdeklődő, megkérdezi, mi újság otthon, a barátaimmal, tanulok-e rendszeren, bepótoltam-e, ha hiányoztam a sport miatt, merthogy futok. Erre külön odafigyel, hogy minden meglegyen, ne legyenek mulasztások. Nemcsak nálam.

Mindig azt mondja, hogy ne kámpánytanulást csináljunk, hanem rendszeresen tanuljunk.

Ildi néni második éve az osztályfőnököm, az első osztálya vagyunk. Ő tartja össze az osztályt, programokat szervez nekünk, voltunk vele paintballozni, osztálykiránduláson, ezek nagyon kellene a csapatszellemnek. Rendszeresen rendez „összetartásokat” is, játszunk „bizalomjátékokat”. Szoros a kapcsolatunk, ha az osztályban nézeteltérés van – vannak veszekedős lányok –, ő higgadtan kezeli a helyzetet. Szeretem az osztályomat, de vannak érdekes, „kihúzó” tagok.

Ő a negyedik osztályfőnököm.

Alsóban is volt kettő, felsőben is. Középiskolánál lett volna a váltás, de már nyolcadikban megkaptuk Ildi nénit, akinek én nagyon örültem, ő az „iskolai pótanyu”.

Mindig elmondom neki a versenyeredményeimet. Egyszer egy tanárral kapcsolatos sérelmemmel kerestem meg őt, elmondta a véleményét az esetről, aztán beszélt a tanárral is, így rendeződött a helyzet.

Király Piroska (7. osztályos):

– Stumpf Zsoltné Timi néni az osztályfőnököm (elsőtől számítva a harmadik, mert alsóban is volt kettő), aki aranyos, kedves, közvetlen, „anyaszerű”, „tyúkanyó” típus. Oda szokott jönni hozzám megkérdezni, hogy minden rendben van-e. Ha szomorú vagyok, megvigasztal. Osztályfőnöki órán, szünetben tudunk beszélgetni. Minden nap feljön az osztályunkba – legalább egyszer –, akkor is, ha nincs velünk órája. Simán mennek a dolgok vele, a szíven viseli a gyerekek sorsát. Minden évben megyünk Kőszegre kétnapos osztályépítő hétvégére, és vannak osztálykirándulások. Figyel a pályázatokra, pályáztunk már közösen is, és nyertünk fürdőbelépőket. Közösen készülünk az ünnepekre, feldíszítjük az osztályt, karácsonykor külön program van, egyszer már anyát is beszervezte mézeskalácsot sütni. Közösen készülünk a diáknapra is, vetélkedőkkel, játékokkal – heteken keresztül tart. 27 gyerek van az osztályomban, jó csapat.

Tóthné Markovics Erika

gyerekei a szombathelyi Nyitra Utcai Általános Iskolába járnak. A kisebbik fia, András most lett első, a nagyobbik, Zoltán 4. osztályos.

– Két évig volt Zoltánnak ugyanaz az osztályfőnöke, aztán harmadikban kapott egy újat, pedig ebben az iskolában az a szokás, hogy egész alsó tagozatban ugyanaz az osztályfőnök. Szerintem ez azért nagyon jó, mert a kisgyerekeknek biztonságot ad, ha egy tanár négy évig kíséri őket. Mi is szeretnénk volna megtartani a régit, kiálltunk mellette, ragaszkodtunk volna hozzá, de hiába, lecserélték. Rövid idő

alatt jól kiismerte a gyerekek személyiségét, nagyon odafigyelt rájuk, határozott volt, fegyelmezett. Hamar rájött, hogy Zozó csendes, megfigyelő típus, hogy kell bánni vele. Nem jártunk rosszul az új osztályfőnökkel sem, csak nem értettük, miért kellett lecserélni, nem is tudták megindokolni. Ő is kedves, megszerették a gyerekek, a kapcsolat jól működik, de kár volt a négy évet így megtörni.

En is tanítottam, voltam osztályfőnök is. Akkor még voltak családlátogatások, amit jónak tartottam: ez a gyerekek szociális helyzetének feltérképezésére is lehetőséget teremtett; meg lehet érteni belőle például, hogy a gyerek miért pakolja, vagy nem pakolja be a táskáját rendesen. Nagyot változott a világ, ma a tanárok nagyon leterheltek, sok az adminisztráció, de a személyes kapcsolattartás értéke nem veszett el. Nekem fáj, hogy kevés az információ. Van fogadóóra, és kapunk időpontot, amikor beszélgetni lehet a gyerekről. De a szülői értekezletről való értesítés mellett lehetne még jelezni, ha további dokumentumokra, papírookra szükség van, és nem utólag számon kérni a szülőt, hogy miért nem hozta magával. E-mailben is levelezünk, jön az értesítés, hogy ünnepély lesz, de az nincs benne, hogy nyakkendő-t kötelező-e viselni. Az iskola honlapján nincsenek friss információk, sosincs aktualizálva.

Azt várom egy osztályfőnöktől, hogy figyelmes, de szigorú és következetes legyen, „melegséget árasztó, de határozott” típus. Engedje magához közel a gyereket, de ne engedje a fejére nőni. A gyerekeknek az iskolában tudnia kell, hogy mi a kötelessége, de bátran merjen az osztályfőnökhöz fordulni, bármi is nyomja a lelkét. És ne legyen az osztályban klikkesedés. Az osztályfőnöktől nevelést várok, hiszen a szaktanároknak erre nincs ideje – már az alsó tagozatban is hat szaktanár tanítja a gyerekeket –, a közösségi szabályok, a közösségben való létezés megtanítását, a viselkedés koordinálását, amit itthon nem lehet, mert itt nem szaladgál tíz gyerek. A testvérek között is kell alkalmazkodni, de csak közösségben, csoportban tanítható a sorrend, a türelem és a tolerancia.

Tóth Zoltán (4. osztályos):

– Gyöngyvér néni (Lakatosné Kovács Gyöngyvér) volt az osztályfőnök elsőben és másodikban, vele Kőszegen és a veszprémi állatkertben voltunk kirándulni. Edit néni (Mátis Edit) is szeretjük, ő a jelenlegi osztályfőnök, vele Budapestre fogunk menni. Ma elvitt minket a Kalandvárosba, ez nekem olyan, mint fél nap szabadság. Vele nem szoktunk külön beszélgetni, én például a napközis tanító nénihez szoktam odamenni, ha valami bajom van.

*Milyen az osztályfőnöke **Szabó Domokosnak**, aki 18 éves, a szombathelyi Kanizsai Dorottya Gimnázium érettségi előtt álló 12. osztályos diákja?*

– Nagyon szeretem az osztályfőnökömet, Szabó Klárát, aki történelmet is tanít, szerintem nagyon jól. Ha rangsorolni kellene a kedvenc tantárgyaimat, a magyar, az olasz, az angol után a történelem következne, aztán a testnevelés és a biológia. Az osztályfőnöki óra is fontos, de az alap. Tudom, hogy fordulhatok hozzá, megvan a telefonszáma is. Én Győrből jöttem Szombathelyre, kollégista vagyok, ő segít intézni a papírjaimat, például a családi pótlék kérelemnél, vagy az ösztöndíj megszerzésénél. Nincs problémám, de hozzá mennék, ha lenne. Kosárlabdázom, így a sport miatt vannak órarendi változásaim, késéseim, és ő segít, hogy simán menjen minden. Jó programokat szervez nekünk, tavaly háromnapos osztálykirándulásra mentünk Prágába, jól összekovácsolta a csapatot. A korábbi éveken a sárvári

várban és a gyöngyösfalui kötélpályás ligetben voltunk kiránduláson. Az osztályfőnöki órákon megbeszéljük a teendőket, vannak önismereti foglalkozások, jellemzést írtunk egy-egy társunkról, pozitív és negatív tulajdonságokról, min kellene változtatni. A szüleim Győrből nem tudnak mindig eljönni a szülői értekezletre, de telefonon elmondja nekik a tudnivalókat. Szerintem a jó osztályfőnöknek olyan kisugárzása kell, hogy legyen, hogy bizalommal forduljanak felé a diákok, legyen barátságos, legyen humora, legyen közvetlen, szeretetteljes, megnyerő, kedves, aranyos – Klári néni ilyen.

Szükség van jó osztályfőnökökre

Szöveg: **Pintér Balázs** | Fotó: Nagy Gábor

Pályája során számos osztálya volt **Szekszárdi Júliának**, s ez máig meghatározó élményeket adott neki. A több mint egy évtizede az Osztályfőnökök Országos Szakmai Egyesülete alapítóelnökeként tevékenykedő pedagógussal beszélgettünk arról, mit jelent osztályfőnöknek lenni.

– Mikor és miért alakult ki az osztályfőnöki szerep?

– A magyar közoktatásban 1849 óta létezik ez a pedagógusszerep: a Ferenc József császár és király által aláírt tanügyi dokumentum, az Organisationsentwurf rendelkezett róla. Arra a természetes igényre jött létre, hogy az első négy év – a korábbi elemi iskola – után, amikor már több pedagógus foglalkozik a gyerekekkel, legyen valaki, aki a személyességet garantálja, aki odafigyel rájuk, és aki egyfajta közvetítő szerepet lát el az iskola és a szülő, valamint az osztály és az iskolavezetés között.

Több mint egy évszázadon át nem is szabályozták ennél jobban, az osztályfőnök csupán az iskola igazgatójának tartozott felelősséggel. Ösztönösen és természetes módon tette, amit ez a szerep, az ezzel járó személyesség megkívánt. Az ötvenes évek óta azonban hihetetlenül megnőtt az ellátandó feladatok köre. Egy nyolcvanas évek elején végzett kutatásban az osztályfőnök már mint az osztályban zajló nevelés mindenese bukkant fel, akit elborítanak a teendők, amelyeknek csupán egy töredékét képes megfélelően ellátni.

– Mi jellemezte a rendszerváltozás utáni éveket?

– A Nemzeti alaptanterv 1996-os bevezetésével – 1849 óta először – egy időre megszűnt az osztályfőnöki munka kötelezősége. Az iskola felelőssége lett, hogy ezzel a szereppel mit kezd. A döntéshozók azzal érveltek, hogy minden iskolában más az igény, ezért az iskola szintjén lehet valóban eldönteni, van-e szükség egyáltalán osztályfőnökre, vagy más módon történik az e szerepkörbe tartozó feladatok ellátása. Bár az 1998 utáni kerettantervek visszaállították a kötelező osztályfőnöki órát – amelyet értelemszerűen az osztályfőnök tart –, az osztályfőnöki szerepkör létjogosultsága mégis erősen megingott, tartalma bizonytalanná, parttalaná vált. Pedig a szülők és a gyerekek is érzik, hogy nagy szükség van jó osztályfőnökre.

– Mi a helyzet napjainkban?

– Érdekes kettősség alakult ki: a feladatot egyik oldalról túl-, a másiktól alulértékelik. Még ma is él az a romanti-

kus, patetikus vízió, mely szerint az osztályfőnök szinte a második szülő, egyfajta szülőpótlék. Ennek a szerepnek az ellátását azonban erősen gátolja az elképesztően felduzzadt feladatkör. A hagyományos osztályfőnöki szerep lassanként erodálódott. Elsősorban személyiség-, másodsorban iskolafüggő, hogy mi marad belőle. Érdekes tapasztalat, hogy azok a pedagógusok, akik ezt a feladatot hagyományos módon igyekeznek ellátni, főként az idősebb korosztályból kerülnek ki. Nem feltétlenül azért, mert ők jobb pedagógusok, mint az ifjabbak, hanem azért, mert őelőttük még volt minta, akadt a diákkorukban olyan pedagógus, aki ezt a klasszikus eszményt megtestesítette. Ez a modell lassanként teljesen eltűnik az iskolából.

Jelenleg olyan problémák adódnak az osztályfőnökök munkája során, amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak. Elég, ha csak az internet megjelenésére, a közösségi oldalak rohamos terjedésére utalok. Ha valamilyen, akkor most égető szükség lenne arra, hogy legyen valaki, aki felelősen vállalni tudja az osztályfőnökség-járó, egyre bonyolultabb teendőket. Természetesen manapság is akadnak szép számmal ilyen kollégák, de sajnos, negatív tapasztalataim is vannak. Éppen a felmerülő problémákkal foglalkozva hoztuk létre 2001-ben az Osztályfőnökök Országos Szakmai Egyesületét, és működtetjük az **osztalyfonok.hu** címen elérhető honlapunkat.

– Mit ért pontosan azon, hogy erodálódott az osztályfőnöki szerep?

– Van egyfajta ösztönös igény arra, hogy legyen valaki, aki a gyerekekkel törődik, aki vállalja a felelősséget, ha valami történik az adott tanulócsoporthoz. Ennek megvan a hagyománya, hiszen osztályfőnöke mindenkinek volt. Ugyanakkor, bár nagyon sokszor hiányoznak az ehhez szükséges feltételek – idő, energia, felkészültség, a kollégák támogatása, presztízs –, mégis sokan sokfélét várnak el az osztályfőnöktől. „Hol volt az osztályfőnök, amikor Pistike betörte az ablakot?”, „Miért nem akadályozza meg az osztályon belüli erőszakot?”, „Miért nem tesz valamit az alkohol- és a drogfogyasztás ellen?”, „Miért nem tesz arról, hogy az osztály tanulói felké-

szüljenek a tanórákra?” Egy osztályfőnök nap mint nap szembesülhet az ehhez hasonló kérdésekkel a szűkebb és tágabb társadalom, olykor a közvetlen kollégái részéről. Az a fő baj, hogy az osztályfőnöki szerep háttérbe szorulásával szinte teljesen elveszett a személyesség, leginkább a középiskolából. Ilyen szempontból az egyházi intézmények pozitívabb képet mutatnak, itt ugyanis általában megőrződött a közösen gondolkodó, beszélgetős, atyai-anyai hozzáállás.

” **Az osztályfőnöknek módja nyílik a kapcsolatrendszer folyamatosan figyelve megerősíteni a pozitívumokat, ellensúlyozni a negatívumokat, konstruktív módon kezelni a felmerülő problémákat, konfliktusokat, és ilyen módon segíteni a gyerekek szociális tanulását.** ”

– Ilyen nehézségek mellett mire kell különösen figyelnie az osztályfőnöknek? Milyen speciális feladatokat kell ellátnia?

– Legalább egy valakinek kell lennie, aki tudja, ki az a gyerek, honnan jött, milyen problémái vannak, merre tart. Szükség van legalább egy olyan felnőttre, akihez bármilyen gonddal, fájdalommal nyugodtan, kockázatmentesen fordulhat a diák – adott esetben a szülő –, aki képes biztonságos fogódzót adni neki ebben a kaotikus világban.

Az osztályfőnöki szerep speciális adottsága, hogy a pedagógusnak lehetősége van egy tanulócsoporthoz fejlődését, dinamikáját a kialakulásától a megszűnéséig figyelemmel kísérni, és ennek tudatában segíteni az egyes gyerekek szocializációját. Ez hatalmas nevelési potenciált jelent az értő szakember számára. Hiszen számtalan kapcsolatrendszer alakul ki egy-egy osztályban az évek során, miközben a gyerekek felgyűlnak, fiatal felnőttekké válnak. Az osztályfőnöknek módja nyílik a kapcsolatrendszer folyamatosan figyelve megerősíteni a pozitívumokat, ellensúlyozni a negatívumokat, konstruktív módon kezelni a felmerülő problémákat, konfliktusokat, és ilyen módon segíteni a gyerekek szociális tanulását.

– Hogyan lehet bevonni a tanárkollégákat mindebbe?

– Nagyon hasznos lenne, ha az osztályfőnök mint egyfajta csoportvezető összefoghatná azokat a kollégákat, szakembereket, akik az osztályával foglalkoznak, és velük együttműködve törekedne optimális feltételeket teremteni az osztály, azon belül az egyes tanulók iskolai neveléséhez. Sajnos ritkán jönnek létre ilyen munkacsoportok az iskolákban. Az általános tapasztalat szerint az egyes osztályokkal foglalkozó pedagógusok

legfeljebb az osztályozó értekezleteken vannak együtt, ahol a magatartás- és szorgalomjegyek jóváhagyásán túl ritkán történik valami érdemi dolog.

Nagyon lényeges az is, hogy az osztályfőnök stabil és pozitív énképpel rendelkezzen, és képes legyen megfelelően reflektálni a szűkebb és tágabb környezetben történő aktuális eseményekre. Fontos, hogy meghallgassa a tanítványai véleményét, nyitott legyen ezekre, s miközben határozottan és hitelesen képviseli a saját megalapozott értékrendjét, meghallgassa, elfogadja a gyerekek felvetéseit, engedje őket gondolkodni, nem erőltetni rájuk hatalmi eszközökkel a saját meggyőződését. Ez a fajta hozzáállás természetesen nemcsak az osztályfőnöktől, hanem minden pedagógustól elvárható.

– Alkalmassak az osztályfőnöki órák az említett feladatok ellátására? Ön szerint mire érdemes fordítani ezeket?

– Ez igazi magyar sajátosság, más európai országban tudomásom szerint nem létezik ez a tantervbe illesztett óra. Bár igen szűk ez a heti 45 perces keret, sok mindenre fel lehet használni. Az osztályfőnöki órán sokan adminisztrálni szoktak, esetleg valamilyen aktuális problémát beszélnek meg, hiszen máshol, máskor ezekre általában ritkán nyílik lehetőség. Elképzelhető, hogy valamilyen konkrét feladatra, például egy közelgő ünnepélyre készülnek fel, vagy valamilyen szabadidős programot készítenek elő.

A legörvendetesebb talán az lenne, ha ezen az órán kötetlen beszélgetés alakulhatna ki az osztályfőnökkel az osztályt érdeklő témákról, vagy valamilyen projekt-feladat valósulna meg. Ez azonban igazi bizalmi kapcsolat és együttműködési készséget tételez fel mind a pedagógus, mind az osztály részéről, s ez manapság sajnos egyre ritkább. Az időpont sem mindig megfelelő, hiszen két nehéz dolgozat közé ékelve vagy egy fárasztó nap végén szinte lehetetlen az ehhez szükséges oldott légkört megteremteni.

– Eddig még csak érintőlegesen esett szó a szülőkről. Velük milyen kapcsolat kialakítására kell törekedni?

– Amikor osztályfőnökként az első osztályomat megkaptam, még kötelező volt a családlátogatás. Fiatal és lelkes pedagógusként úgy élttem meg, hogy ez fantasztikus dolog. Az első osztályomban negyvenhárom voltam, mind a negyvennégy családot becsülettel végig is látogattam. Úgy éltem meg a dolgot, hogy ezzel tartalmasabb lett a szülőkkel és a gyerekekkel kialakult kapcsolat, hatékonyabban tudtam foglalkozni velük. Néhány évtizeddel később igencsak meglepett, amikor az egyik kollégám, akivel különben hasonló pedagógiai elveket vallottunk, közölte, hogy a családlátogatás viszsztatetsző dolog, hiszen ezzel olykor kénytelenül behatolunk a családok intim szférájába, és egyáltalán nem biztos, hogy ettől a szülők igazán boldogok. A nyolcvanas évek végén eltörölték a kötelező családlátogatást, s ma – ha adódna is szándék a visszaállításra – szinte teljesen megvalósíthatatlan is lenne. A szülőknél (és a pedagógusoknál is) egyre kevesebb a szabadideje, rengeteg problémával küszködnek a munkanélküliséggel járó egzisztenciális gondoktól a családi válsághelyzetekig. A szülők nagy része nincs abban a

helyzetben, hogy kész és képes legyen érdemben együttműködni az iskolával, a pedagógussal.

Az viszont így is fontos lenne, hogy az osztályfőnök, akinek dolga közvetíteni az iskola és a szülők között, megismerkedjék tanítványai szüleivel. Ha nem jön létre a családlátogatás, és a szülő valamiért nem szívesen megy be az iskolába, vagy nincs ott olyan helyiség, ahol nyugodtan lehet beszélgetni, célszerű egy olyan semleges külső helyszínt keresni, ahol zavartalanul lehet szót váltani, bizalomteli, őszinte kapcsolatot kiépíteni a közös ügy, a gyerek érdekében.

A rossz családi háttérből érkező, halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek esetében az osztályfőnök sok esetben nem boldogul egymaga. Miközben a preventív gyermekvédelem feltétlenül az ő feladata, hiszen neki van a leginkább alkalmja észrevenni az esetleg rejtett gondokat, mindenképpen szüksége van segítő szakemberekre: pszichológusra, gyógypedagógusra, gyermekvédelmi szakemberre, esetleg családgyógyozóra. Fontos, hogy tisztában legyen azzal, hogy számos szülő eleve bizalmatlan az iskolával, például azért, mert neki magának is negatív tapasztalatai voltak a pedagógusokkal saját iskoláskorában, esetleg hatóságként kezeli a pedagógust is. Ilyenkor az első és megkerülhetetlen feladat a szülő bizalmának elnyerése. Ez azonban gyakran sajnos nem könnyű.

– Különleges színfoltot jelentenek az iskolában az osztálykirándulások, a többnapos programok. Hogyan célszerű ezekre felkészülni?

– A pedagógusok egy része nagyon tart ezektől, nehéz ugyanis bizonyos határokat, korlátokat betartatni. Ivászat, dohányzás, kábítószer, szex korábban is volt, a mostani generáció talán abban különbözik az előzőektől, hogy ezeket a kilengéseket gyakran már nem is titkolják a tanár előtt.

Korábban a diákok elbújtak, ha rágyújtottak, most – kis túlzással – a tanár arcába fújják a füstöt. Az iskolai kirándulásokon rengeteg dolog történhet. Nagy vállalást jelent a többnapos program felelősségét magunkra venni. De mégiscsak jók, szükség van az iskolán kívüli közös élményekre. Ha megvan a tanár és diák közötti kölcsönös tisztelet, ha képesek megállapodni a betartandó közös szabályokban, amelyeket a gyerekek a magukénak érznek, betartanak és másokkal is betartatnak, akkor van esély a sikerre.

– Sok mindenről beszélgettünk, ami egy osztályfőnök életében megjelenhet. De vajon felkészítik-e minket a pedagógusjelölteket?

– A pedagógusképzésben nincs szervesen benne az osztályfőnöki szerepre és munkára való felkészítés. A teljes pedagógusképzésben persze sok olyan elem megjelenik, amely az osztályfőnökséghez is alapvető fontosságú: önismeret, kommunikációs készség, kooperációs készség, problémamegoldó képesség. Ám az, hogy ezt egy osztályra, egy tanulócsoporthoz specializálják, csak elvétve jelenik meg.

– Ezek szerint az osztályfőnöknek bele kell tanulnia a szerepébe. De ki alkalmas igazán osztályfőnöknek?

– Akinek egészséges lelke van. Csak azok tudnak bizalmat kelteni és biztonságot nyújtani, akik maguk ép lelkűek. Osztályfőnöknek lenni sok öröm, nagy felelősség, és ha valóban jól akarja csinálni valaki, rendkívül időigényes feladat. Mindenki maga dönti el, hogy mennyi időt és energiát szán a rábízott osztályra. Jó lenne, ha az osztályfőnökségre önként lehetne vállalkozni, és valóban válogatni lehetne az arra alkalmas, azt örömmel végezni kész pedagógusok között.

A legszebb iskolai feladat

Az osztályfőnöki munka igazgatói szemmel

Szöveg: **Pintér Balázs** | Fotó: Nagy Gábor

Milyen kapcsolata van az igazgatónak egy-egy osztályfőnökkel, miként választanak valakit osztályfőnökké?

Jeszenskyné Gallai Gabriellával, a Budapest XVI. Kerületi Móra Ferenc Általános Iskola igazgatójával erről beszélgettünk.

– Mit jelent ma osztályfőnöknek lenni?

– Helytől és iskolatípustól függetlenül meghatározó szerepe van egy-egy osztályfőnöknek. Meggyőződésem, hogy osztályfőnöknek lenni az egyik legnehezebb, ugyanakkor az egyik legszebb feladat az iskolában. Mielőtt igazgató lettem volna, többször voltam osztályfőnök, s ez pedagóguspályám talán legmeghatározóbb korszakát jelentette.

Az iskola egyik nevelő feladata a személyiségfejlesztés, az osztályfőnöknek kincs van a kezében. A tanártársakkal együtt, de alapvetően az osztályfőnök határozza meg, az osztályfőnök személyisége, munkája dönti el, hogy milyenné válik egy adott közösség, milyenek lesznek a gyerekek. Mai, alapvetően megváltozott világunkban, amikor a család sok esetben már nem jelent biztos pontot, az osztályfőnök vállán még komolyabb felelősség van.

– Hogyan lesz valakiből osztályfőnök?

– Többféle módon dőlhet el, hogy egy adott iskolában kit kérnek fel osztályfőnöknek. Alsó tagozatban általában egyértelmű, hogy a tanítók közül kik lesznek a következő induló évfolyamon osztályfőnökök. Felső tagozaton nálunk pályázat útján lehet elnyerni az osztályfőnöki feladatot, a pedagógusnak ehhez alapos, négyéves tervezetet kell készítenie.

A pályázatnak három alappillére van. Az egyik a pedagógiai programunk alkalmazása, amelyben megjelöltük a közösségfejlesztéssel, személyiségfejlesztéssel kapcsolatos konkrét feladatokat. A másik, hogy Csendes Éva *Élvezetési ismeretek és készségek* című személyiségfejlesztő programját be kell építenie az osztályfőnöki tevékenységébe elsőtől egészen a nyolcadik osztályig, ez a helyi tantervünk kötelező eleme. A harmadik pillér

a tanulócsoporthoz ismerete. De további szempontokra is ki kell térni: a tehetséges, illetve a nehezen kezelhető, hátrányos helyzetű gyerekekre, a továbbtanulásra, a programokra, a konfliktuskezelésre.

– Milyen szempontok szerint döntenek?

– A vezetőség a kolléga személyiségét tekinti elsődlegesnek. Azt, hogy milyen a felkészültsége, a hozzáállása, a beállítódása. Az értékelésnél ezután kerül elő a pályázat tartalma. Sokszor érkeznek hozzánk szülői igények is informális csatornákon. Előfordult például, hogy épp a szülők kérésére batorítottunk egy kollégát, hogy adjon be pályázatot, mert jó osztályfőnök lenne belőle.

Az osztályfőnök minden év elején készít egy helyzet-elemzést az osztályáról, a tanév végén pedig beszámolót az adott tanévről. A vezetői munkám egyik legszebb időszakát jelenti, amikor ezeket a beszámolókat olvasom nyár elején. Természetesen a mindennapokban is látom, hogy az adott osztállyal mi történik. Végig kell csak menni az iskolán: az osztályfőnök a szünetekben ott áll a terem előtt, és húsz gyerek veszi őt körül. Nem kell hozzá különösebb vezetői ellenőrzés, hogy jól látható legyen egy osztályfőnök munkája.

– Milyen kapcsolatnak kell lennie az igazgató és az osztályfőnök között?

– Igazgatóként teljes mértékben elismerem és tiszteltben tartom a pedagógusi szabadságot, de bizonyos korlátokra szükség van. Például még a sarki játszótérre sem vihetik el a gyerekeket úgy a kollégák, hogy arról az iskola vezetősége ne tudna. Ebből kiindulva a kapcsolatnak természetesen nagyon jónak kell lennie, megtartva a szerephatárokat. A legényegesebb a bizalom.

– Mivel kell számolnia annak, aki osztályfőnök lesz?

– Rengeteg többletenergiát és -időt igényel a pedagógus részéről. Aki nem volt még osztályfőnök, talán nem is érzi át, hogy mennyi felelősséggel jár, mert szinte minden pillanatban a gyerekek rendelkezésére kell állni. Egyfajta anya-apatöltő szerepet kell nyújtania, mintát, s nem mindegy, mit mutat akár órán, akár azon kívül. En csak hálás tudok lenni azoknak a kollégáimnak, akik mindezt vállalják. Biztos vagyok abban, hogy egy valóban lelkiismeretes osztályfőnöknek a hatvan munkaóra a legkevesebb egy héten, gondoljunk a külső programokra, a délutáni bennmaradásra, az osztálykirándulásokra, az egyhetes erdei iskolára. Nem beszélve arról, hogy telefonon mindig elérhetőnek kell lennie.

– Mit érdemes szem előtt tartani a szülőkkel való kapcsolattartásban?

– Két dolgot emelnék ki... A fiatal kollégáknak meg kell találniuk azt a helyes arányt, hogy mikor van helye a tegeződésnek. Mindig azt mondom, legyenek óvatosak a tegeződéssel, ezzel indítani nem szerencsés. Az osztályfőnök-szülő kapcsolatrendszerben bizony lehetnek problémák. Nem szabad megoldatlan kérdésnek maradnia, ezért mi például előszeretettel alkalmazzuk a problémamegoldós beszélgetéseket. Ha súlyossá válik a helyzet, az osztályfőnök és a szülő az igazgató társaságában leül, és átbeszéljük a gondokat, adott esetben a gyermekvédelmi felelőssel együtt, komolyabb gond esetén a családsegítő munkatársaival. Senki nem úgy jön ki az egyetemről, hogy a rázós helyzetekre felkészült, ezeket az adott élethelyzetben kell jól tudni kezelni. Egy tapasztalt osztályfőnöknek sem szégyen, ha valakitől segítséget kér.

– Válhat olyan kezelhetetlenné a helyzet, hogy a kisebbik rossz megoldás az, hogy új osztályfőnököt kap az osztály?

– Vannak etikai normák, írott és íratlan szabályok. Egy osztályfőnöknek az iskolán kívüli programokon is osztályfőnökként kell viselkednie. Ha ez nem így van, akkor az igazgatónak a kollégával meg kell beszélni a dolgokat, és ha olyan fokú a baj, akkor igenis el kell tölteni az osztályt. Az sosem jó, ha a szőnyeg alá söprünk problémákat. Kamaszkorban a gyerekek a váltást még rugalmasabban tudják kezelni, főként, ha ehhez megerősítést kapnak. Nem szabad úgy megélniük, hogy „elveszik” tőlük az osztályfőnöküket. A gyerekekkel és a szülőkkel is alaposan átbeszélve a történeteket, kezelni kell tudni egy ilyen váltást. Bár egy ilyen eset sajnos nálunk is akadt, alapos, tervezett kiválasztásnál azért ilyen nem nagyon fordulhat elő.

– Vannak kizáró tényezők, hogy valaki osztályfőnök lehessen?

– Ha az életkorra gondol, nincs. Egy tehetséges fiatal tanár éppúgy lehet jó osztályfőnök, mint a pályája vége felé járó, tapasztalt, szeretett kolléga. De vannak olyan esetek, amikor jobb, ha valaki nem vállal osztályfőnökséget. Előfordul, hogy a saját kisgyerekeit nevelő

”

Felső tagozaton nálunk pályázat útján lehet elnyerni az osztályfőnöki feladatot, a pedagógusnak ehhez alapos, négyéves tervezetet kell készítenie. A vezetőség a kolléga személyiségét tekinti elsődlegesnek. Azt, hogy milyen a felkészültsége, a hozzáállása, a beállítódása. Az értékelésnél ezután kerül elő a pályázat tartalma.

”

pedagógus pár évig nem tud, nem szeretne osztályfőnök lenni. Méltányolni kell azt is, hogy valakinek négyévnyi osztályfőnöki munka után kis „pihenőre” van szüksége. Lehet olyan kiváló kolléga, aki remek pedagógus, de a szaktárgya olyan, hogy az ötödik-hatodik évfolyamon nem tanít, csak hetedik-nyolcadikban. A nyelvszakos kollégával is hasonló probléma áll fenn: a csoportbontás miatt ő nem igazán lehetne benne az egész osztály mindennapjaiban. Ilyen esetben viszont ki lehet egészíteni a pedagógus munkáját a személyiségéhez illő szakkörrel, tehetséggondozással, noha ez nem ugyanaz, mintha négy éven keresztül ő tanítaná valamely tantárgyat az egész osztálynak.

– Mi lehet a megoldás akkor, ha egyszerűen nincs elég pedagógus az iskolában, akire osztályt lehetne bízni, vagy többen ódzkodnak a feladattól?

– Eddigi pályámon azzal találkoztam, hogy rangot, elismerést jelent, ha osztályfőnök lehet valaki. Amikor engem annak idején behívott az igazgatóhelyettes azzal, hogy szeptembertől kapok egy osztályt, akkor az olyan jó érzés, akkora büszkeség volt, hogy napokig a föld fölött jártam. Ha valaki nagyon nem akarja elvállalni, akkor nincs értelme erőltetni. En ilyen helyzetben a meggyőző kommunikációval élnék, elmondanám egy kötetlen beszélgetésben a pedagógusnak az előnyöket, a motivációs tényezőket. Abból jó még soha nem jött ki, amikor egy igazgató a vélt vagy valós hatalmi eszközeivel visszaélve azt mondta, hogy márpedig te osztályfőnök leszel, és kész. Nálunk is előfordult már, hogy egy pedagógusra bízunk két osztályt. Az egyik ilyen esetben például a már alsó tagozatot végigvivő pedagógus új első osztályt kapott, viszont szaktanárként megmaradt a nagyobbak osztályfőnöke is, akiket nyolcadikig elvitt. Végül nagyon jól jött ki a dolog: a nagyobbak amolyan mentorai, idősebb testvérei lettek a kicsiknek, közös programokat szervezett a két osztály.

Tanárparadoxon

44 tanács osztályfőnököknek

Fenyő D. György 2002-ben fogalmazta meg az osztályfőnököknek szóló tanácsait. Azóta eltelt tizenkét év. Vajon érvényesnek tekinthetők-e napjainkban ezek a gondolatok? Van-e közöttük betarthatatlan elvárás? Hiányzik-e valami lényeges gondolat a listáról? Az osztályfőnök szerepéről történő közös gondolkodást szeretnénk ösztönözni az írás nyomtatott, illetve online (www.ofi.hu/folyoiratszam/uj-koznevel-es-70-evfolyam-8szam) formában való közreadásával. (Forrás: Tanári létkérdések, 41. kiegészítő kötet. 2002. december, Raabe Kiadó.)

Ha belegondolunk abba, ki mindenki és mi mindent vár el ma egy osztályfőnöktől, elborzadhatunk. Ott áll először is **az iskola intézménye** az osztályfőnök mögött, és elvárja tőle, hogy az iskola normáit, értékeit közvetítse a gyerekeknek (pl. ne dohányozzanak, viselkedjenek rendesen a folyosón), továbbá hogy az iskola minden, a gyerekekkel kapcsolatos feladatát legalábbis részben, de inkább nagyon nagy részben ő végezze el (elvigye őket iskolafogászatra, megrendezze a szalagavatót, stb.). Emellett elvárja, hogy az iskolai tevékenység teljes – és hozzáteszem: valóban szükséges – adminisztrációját végezze (pl. megírja a bizonyítványokat, vezesse a naplót, számon tartsa a hiányzásokat, stb.).

Ott vannak a **szaktanárok**, akik szintén több elvárást fogalmaznak meg az osztályfőnökkel szemben: adjon nekik megfelelő, hasznos információkat (pl. miért dekoncentrált az egyik gyerek, miért hiányzik a másik, stb.), lépjen föl mint tekintély (pl. „ha nem hagyod abba, elviszlek az osztályfőnökhöz”, „ezt szépen megcsináltad, kapsz egy osztályfőnöki dicséretet”, stb.), segítsen megszervezni a diákok mindennapjait (pl. mikorra rakható az állatkerti látogatás, hogyan osszák be a külföldről hazajött diák vizsgáit, stb.).

Harmadrészt ott vannak a **szülők**: igénylik, hogy az osztályfőnök jelenítse meg számukra az iskolát, képviselje annak értékeit és szervezési feladatait (pl. hogyan lehet befizetni az ebédpénzt, hogyan lehet elérni a szaktanárokat, ha baj van, stb.), továbbá gyakran igényelnek az osztályfőnöktől információkat, segítséget, legalábbis időnként konzultációt (pl. „mit csináljak, ha a fiam nem tanul már hónapok óta”, „mit lehet tenni, annyira nem szeretik a gyerekek a kémiát”, „azt sem tudom, merre jár a fiam délutánonként, nem tetszik tudni, kikkel barátkozik?”, stb.).

A **gyerekek** is többféle elvárással tekintenek az osztályfőnökökre: egyrészt úgy tekintenek rá, mint az iskola megtestesítőjére, arra az emberre, aki megszervezi az iskolai életüket, biztosítja az iskolai tanulás körülményeit, formáit (pl. átadja az órarendet, értesíti

őket arról, mikor lesz az őszi szünet, segít kiváltani a diákigazolványt és a munkavállalási engedélyt, stb.). De a gyerekek elvárják tőle azt is, hogy nevelje őket: igénylik, hogy legyenek osztályprogramok és azok jók legyenek, hogy beszélgessenek osztályfőnöki órákon, hogy világosan átlássák, mit várnak el tőlük az iskolában és mit tiltanak, hogy jó legyen az osztálykirándulás.

Ha egy osztályfőnök minden elvárásnak igazán jól meg akar felelni, nagyon könnyen elvesz a témérdek munka, határidő, feladat, kötelesség, elvárás és szempont között. És akkor arról még nem volt szó, hogy hol van mindeközben ő maga, a tanár, aki osztályfőnök lett, aki négy (esetleg csak két, de akár hat vagy nyolc) évre összekötötte magát, az életét vagy legalább az élete munkában töltött részét egy gyerekcsapattal.

Meggyőződésem, hogy az osztályfőnöki munkát egyfelől szakszerűen kell végezni, másfelől azonban az egész kapcsolat személyesebb annál, minthogy a szakszerűség önmagában elég lenne. Ahhoz, hogy valaki igazán jó osztályfőnök legyen, az kell, hogy ő maga is jól érezze magát ebben a szerepben, hogy neki is élményt és örömet szerezzen az osztályfőnökség. Egy munkahelyi feladatnál nyilván nehéz elvárni, hogy a munkát végző ember élvezze a munkáját, és azt is, hogy egy tantervek, szabályok és elvárások megkötötte szerepben valaki személyes maradjon mindig, de a tanári munkának ez a legfőbb tulajdonsága és ellentmondása egyúttal. **Tanárparadoxon**, mondhatnánk, Diderot után szabadon.

Paradoxon, hogy egyszerre kell szakszerűnek lenni – és személyesnek; hogy nagy gyakorlatot szerezve újra meg újra meg kell ismételni azt, amit valaki tud – és egyszerűnek, csak ahhoz az osztályhoz vagy diákcsoport-hoz szólónak lenni; hogy társadalmi elvárások egész sorának kell megfelelni – és öntörvényűnek lenni; hogy felhalmozott, hagyományos tudást és értékeket kell átadni – ugyanakkor mindig a mához szólónak kell lenni. Analógiának a színészi mesterség kínálkozik, mint ami sok szempontból a legközelebb áll a tanársághoz.

Ott is egyszerre kell tudni a mesterséget – de az kevés: érdekesnek is kell lenni; nagy érték a színpadi rutin és tapasztalat – de minden este újra alkotni kell; a színház egész apparátusával, a színésztársakkal együtt kell működni, követve a rendező elképzeléseit és kiszolgálva a nézők elvárásait – és öntörvényűnek, egyszerinek és titkosnak lenni; hűnek kell lenni a szerzőhöz, a szöveghez, az irodalmi és színházi hagyományhoz – és a mához kell szólni, a pillanatot kell érezni, a jelen számára kell újraértelmezni a hagyományt.

Abban is a színész mesterségére hasonlít a legjobban a tanári pálya, hogy mindkettő végtelenül mulandó, végtelenül a pillanat művészete, ezért mindkettő utólag szinte rekonstruálhatatlan, és elsősorban az emberi emlékezet őrzi meg. Nincs annál biztosabb és ugyanakkor mulandóbb anyag, mint a többi ember szíve, esze, lelke – és bizony, mind a színész, mind a tanár ezekkel dolgozik. Hát még az osztályfőnök: mi őrzi meg a színvonalas osztályfőnöki órákat, a diákcsoport játékkultú-

ráját vagy azt, hogy a gyerekek egymást korrepetálták matematikából? Fontos tehát, hogy ahogyan a játék a színésznek, úgy a tanítás a tanárnak ne csak munka és szakfeladat, de öröm is legyen. Az osztályfőnök pedig találja meg az osztályával való munkában a maga örömet, kiteljesedését, szóval: önmagát.

A továbbiakban negyvennégy olyan tanácsot fogalmazok meg, amelyek mind ehhez segíthetnek hozzá. Ha legalább néhányat sikerül megfogadni és megvalósítani, véleményem szerint az már csak előnyére válhat a munkának. Hogy mindegyiket és mindig nem lehet megvalósítani, az természetes. Nem egy újabb elvárásról kívánok megfogalmazni, ami további nyomasztó teherként nehezedik az olvasóra (osztályfőnökre), hanem felszabadító, bátorító ötleteket. A sor valószínűleg tovább bővíthető, akár újabb negyvenötven tanáccsal: ha össze tudunk hozni újabbakat, az valószínűleg szintén csak a szakma hasznára válhat.

44 tanács osztályfőnököknek

1. **A tanár akkor vállaljon osztályt, amikor szeretne!**
2. **Fiatalon kell először osztályfőnökséget vállalni!**
3. **Két osztály között hagyjon ki egy tanévet!**
4. **Ne hasonlítsa az új osztályt az előzőhöz!**
5. **Azt kell kihozni minden osztályból, ami bennük van!**
6. **Az osztályfőnöknek figyelembe kell vennie, hogy ő maga is változik!**
7. **Az osztályfőnök azt mutassa meg az osztályának, ami neki fontos!**
8. **Tágítsa ki az iskolát!**
9. **Ha kell, kérjen segítséget más szakembertől!**
10. **Konzultáljon!**
11. **Tudomásul kell venni: minden osztály fellázad az osztályfőnöke ellen!**
12. **Szét kell választani az erkölcsi vétséget, a magatartásbeli zavart és a különböző értékrendek eltéréseit!**
13. **Ne féljen a konfliktusoktól!**
14. **Találja meg a középutat az erkölcsi terror és az erkölcsi relativizmus között!**
15. **Találja meg a középutat az ízlésbeli terror és az ízlésbeli relativizmus között!**
16. **Tudomásul kell venni: minden generációnak megvan a maga szubkultúrája.**
17. **Támaszkodjon az együttes élmény erejére!**
18. **Támaszkodjon az osztály öntevékenységre, az osztály önmozgásra!**
19. **Az osztályfőnök csoportfolyamatokat irányítson és csoportértékrendet alakítson ki!**
20. **Nem az osztályfőnök melletti szolidaritás a legfőbb érték!**
21. **Ki kell használni az osztályfőnöki órákat!**
22. **Minden programot körültekintően meg kell szervezni! De: el kell kerülni a túlszervezést!**
23. **Minél több információt kell adni a gyerekeknek!**
24. **Mindent meg kell tanítani minden új osztálynak!**
25. **Teremtsen biztonságot!**
26. **Adja meg az osztálynak a szabadság levegőjét!**
27. **Döntse el, mit vállal és mit nem!**
28. **Az osztály belső világába ne akarjon belemélyedni és beleszólni!**
29. **Legyen tisztában vele: bármit tesz, és bármit mond, ő a minta a diákjai számára!**
30. **Nem szabad visszaélni semmiféle bizalommal!**
31. **Az osztályfőnök a szülő partnere a nevelésben, és nem a szülő az osztályfőnöké!**
32. **A szülőknek csak azt kell elmondani, amiben ők kompetensek!**
33. **Nem szabad a szülőket megszégyeníteni!**
34. **Tudni kell: minden szülő másként reagál ugyanarra.**
35. **Tartsa távol a szülőket a gyerekek iskolai hétköznapijaitól! De: teremtsen alkalmakat a szülőknek arra, hogy lássák a gyerekük iskolai életét!**
36. **Kérdezzen!**
37. **Nem az a jó szülő, aki szidja a gyerekeit!**
38. **Bízni kell az időben!**
39. **Szabad hibázni! Minden hiba kijavítható!**
40. **Lehetőleg minden konfliktust azonnal meg kell oldani! Nem szabad a haragot sokáig cipelni!**
41. **A tanár a felnőtt!**
42. **Önelemzés, önvizsgálat, önkorrekción!**
43. **Legyen bátran ember! Legyen bátran önmaga!**
44. **Keresse meg az örömet az osztályfőnökségben! Csinálja örömmel!**

1. A tanár akkor vállaljon osztályt, amikor szeretne!

Mindannyian tudjuk, hogy egy osztály sorsa már akár ott eldőlhethet, hogy az osztályfőnök szeretne-e osztályfőnök lenni, vagy csak kényszerből, megszokásból, lojalitásból vállalja-e. A nem akart osztályfőnökség nehezen lehet jó. Másként tervezi a tanár a következő évet, másként képzei el, miket fog csinálni a rábízott gyerektársasággal, ha az osztály vállalása szuverén döntése volt, és nem pusztán kötelességteljesítés. Egy ekkora, több évig tartó munkát nyilván nem lehet tervezgetés, előre-elképzelés, jövőkép, vízió nélkül és főleg kedvetlenül elkezdni. Ha ezt a tervezgetést nem a szabad vállalás, hanem a kötelező munkavégzés vezérli, nehéz akkor igazán jól csinálni a későbbiekben.

Logikus ellenvetésnek kínálkozik, hogy egy iskolában mindig szükség van osztályfőnökökre, hogy mi történik, ha senki sem akar osztályt vállalni, hogy ez is egy feladat, amit el kell látni, hogy sok helyen az iskolavezetés egyszerűen kijelöli az osztályfőnök személyét, nincs mit csinálni. Ezek az ellenvetések nyilván jogosak. Ugyanakkor arra nem adnak mentséget, ha valaki utóbb rosszul végzi a munkáját. Sőt: mivel az osztályfőnök személye, léte és az általa közvetített magatartás meghatározó egy osztály életére, és ezen keresztül minden gyerek egyéni életére, értékrendjére, érdeklődésére, társadalmi gyakorlatára, ezért arra sem lehet mentség, ha valaki mindezt rosszul csinálja. Nyilván sokféleképpen lehet jól végezni az osztályfőnöki munkát, sőt, lehet jobban és gyengébben, zseniálisan és megfelelően – mindez elfogadható. Rosszul viszont nem lehet végezni, mert húsz-harminc-negyven gyerek négy-hat évét is rosszá tudja tenni. Vagyis ha valaki nagyon nem szeretne osztályfőnök lenni, akkor ne vállaljon osztályt. S ha szembekerül egymással az iskolavezetés iránti kötelesség („valaki kell az ötödik bébe”) és a leendő diákokkal szembeni kötelesség („legyen jó, tartalmas, fejlesztő, élményszerű, gazdagító az iskolai élet”), akkor talán kötelességünk is a diákok szükséglete – vagyis a minőségi munkavégzés – mellett dönteni. S hogy lesz-e végül osztályfőnöke minden osztálynak? Vélhetően lesz, mert ha egy iskolában a munkák elosztása szabad döntések összehangolása révén történik, akkor valószínűleg minden feladatot, így az osztályfőnökséget is többen fogják választani, mint ahány osztályfőnökre egyáltalán szükség van.

2. Fiatalon kell először osztályfőnökséget vállalni!

Nem érdemes sokáig várni, elég néhány, két-három, legfeljebb négy év tapasztalatszerzés, és bele kell vágni az első osztályfőnökségbe. Szinte mindenki, aki többször volt már osztályfőnök, tudja, hogy az ember első osztálya a legmaradandóbb élménye, hogy az a legjobb gyerektársaság, és azzal alakul ki az osztályfőnöknek a legmélyebb és legtovább tartó kapcsolata. Vélhetően nem azért, mert valóban úgy verbuválódnak össze a gyerekek, hogy a legkedvesebbek mindig egy kezdő osztályfőnöknek jussanak. A magyarázat tehát kevésbé a diákok, mint inkább a tanárok személyében keresendő.

Magának az osztályfőnöknek is minden új még: először viszi a gyerekeket osztálykirándulásra, először rohanak hozzá, ha valami baj van, először beszélget osztályfőnöki órákon fontos kérdésekről, először érzi azt, hogy harminc gyerek rá van bízva, ő a felelős értük. Ezért vélhetően még a hibáit is könnyebben kijavítja, vagy a hibáit is könnyebben megbocsátják a gyerekek. Mert gyakran több érzellemmel, figyelemmel, szeretettel van teli az osztályfőnök kapcsolata az első osztállyal, mint a későbbiekkel. Nyilván szerepet játszik ebben az, hogy a tanár általában még a húszas éveinek közepén jár, gyakran nincs még saját családja, gyerekei; egész életformája, életberendezkedése kötetlenebb, közelebb van hozzá a főiskola vagy egyetem, tudása is frissebb, korszerűbb, nem kopott meg, valószínűleg tudásának az átadása is nagyobb öröm a számára (hiszen még nem, vagy nem sokszor magyarázta el ugyanazt). Több a kötetlen érzelmi vegyértéke, jobban rá tud hangolódni a nála még csak egy évtizeddel fiatalabb gyerekek hangulatára, problémáira, kérdéseire. Több benne a spontaneitás, a figyelem, érződik rajta az első munka öröme. Először éli át az osztályfőnök felelősségét, tehát vélhetően nagyobbak is éli meg azt. Fiatalsága a gyerekek számára is vonzó, könnyebben érzik önmagukhoz közelállónak, gyakran kevésbé érzik lényét iskolásnak, sokszor öntudatlanul is kitüntetésnek tartják, hogy ők a tanár első osztálya. Ezért ezt a korai osztályfőnökséget nem szabad kihagyni, és nem szabad túlságosan halogatni. Vélhetően azonban jó, ha egy-két év tanítási gyakorlat már van valaki mögött, amikor az első osztályfőnökségbe belevág.

3. Két osztály között hagyjon ki egy tanévet!

Ez a tanács feltételezi azt, hogy az osztályfőnökség fontos (volt és lesz) a tanárnak, vagyis hogy megismerte és megszerette az osztályát, hogy érzelmileg őt magát is megérintette, hogy elballagott az osztálya, vagyis hogy személyes lett a viszonya a diákjaival. Márpedig egy személyes kapcsolatrendszerből nehéz átlépni egy másikba anélkül, hogy az új ne sérüljön valahogy: vagy hogy ne akarja azonnal elszemélyteleníteni a tanár, vagy hogy ne akarja ugyanott folytatni egy új gyerekcsoporttal, ahol az előzővel abbahagyta. Márpedig mindkét válasz veszélyt jelent az új osztályra nézve, mert egyik sem az új osztály helyzetére és problémáira adott adekvát reakció. Éppen ezért érdemes egy tanévet kihagyni az új osztály vállalása előtt. Érzelmileg kiszellőzik ezalatt a tanár, feldolgozza az előző osztállyal közösen szerzett élményeket, tud még figyelni a visszajárókra (akik idővel úgyis elmaradoznak), egyszerűen: levezeti az előző néhány évet, és felkészül egy következő osztályra.

Ha ez ellen ismét az az érv hangzana el, hogy egy iskolának intézményként szüksége van minden évben újra meg újra osztályfőnökökre, akkor elfogadva ennek az igénynek a jogosságát, azt kell mondani, hogy ha egy iskola rááll a négy helyett az öt éves ciklusokra (vagyis úgy számol, hogy öt évenként kerül sor arra, hogy valaki osztályfőnök legyen), akkor ez is megoldható. Természetesen elképzelhető, hogy valaki nagyon szeretne újra

osztályt, ha az előzőt befejezte (például mert rosszul sikerült az előző osztályfőnöksége, és szeretné helyrehozni a dolgot; valamelyik kollégájával együtt szeretne tanítani, avagy bármi más belső motiváció vezérli), akkor természetesen lehet új osztályt indítani azonnal. Csak a rutintól, a futószalag-osztályfőnökségtől, a korai érzelmi kiegészítől lenne jó megóvnunk önmagunkat.

4. Ne hasonlítsa az új osztályt az előzőhöz!

Minden gyerektársaság más. Minden osztály más. Minden osztály másként indul, mások a legfontosabb nevelési problémák és mások bennük a szerethető tulajdonságok. Továbbá: amikor egy tanár az előző osztályára gondol, már egy végállapotot lát maga előtt, a több éves közös munka eredményét, az együtt töltött évek közös élményeit. Ehhez képest a kicsik, újra meg újra: szedett-vedett, még össze nem szokott, még egymást és a tanárt nem értő társaság. Óhatatlan, hogy az összehasonlításból ők kerüljenek ki vesztesen. Ha az előző osztályához hasonlítja őket a tanár, éppen azt nem veszi bennük észre, ami lehetőség, ami saját érték, ami fejleszthető, mert mindezeket az előző osztály elért állapota eltakarja.

Nem szabad példálózni az előző osztállyal, mert az csak irigységet, ellenszenvet, kisebbségi érzést vagy dacot vált ki az újabbról. Nem szabad törekedni arra, hogy megismétlődjenek az előző osztály élményei: nem kell ugyanoda menni kirándulni, nem kell ugyanazokat a programokat megismételni. Nyilván van, amit az ember ugyanúgy csinál mindkétyszer (sőt akár többször is), mert sem az iskola külső keretei, sem a tanár világról való tudása, érdeklődése, világlátása nem cserélődik ki teljesen négyévenként. De általában nem kell törekedni arra, hogy a dolgok megismétlődjenek, néhány esetben pedig kifejezetten érdemes arra törekedni, hogy ne ismétlődjenek meg. És itt nem csak, sőt: elsősorban nem a rossz dolgokra, hanem éppen azokra gondolok, amelyek jól sikerültek.

5. Azt kell kihozni minden osztályból, ami bennük van!

Ha az előbbi tételünk igaz, vagyis minden osztály valóban más, akkor mások az értékeik is, más képességekkel rendelkeznek, máshol van az érdeklődésük centruma, tehát mást is lehet kihozni belőlük, más képességekre és vonzódásokra kell építeni, mást kell észrevenni bennük, másnak kell örülni esetükben. Lehet, hogy az előző osztállyal jól lehetett kirándulni, és megőrülünk attól, hogy a következőben lusták a gyerekek, utálnak hegyre mászni; van viszont néhány ügyes kézműves, aki mindenféle dologra meg tudja tanítani a többieket, ezért aztán szép ajándékokat gyártanak egymásnak. Lehet, hogy az előző osztály nagyon szeretett együtt lenni, a következő viszont kulturáltabban viselkedik. Vagy más előjellel: lehet, hogy az előző osztály jól tanult, a következő viszont kiválóan meg tudja szervezni önmagát, sokan dolgoznak a tanulás mellett, nagyobb az életismeretük, valóságismeretük. Bizonyos,

hogy minden értéket nem lehet megmutatni minden osztálynak, bizonyos, hogy minden jó tulajdonságot nem lehet elvárni egyik osztálytól sem. Vagyis az osztályfőnöknek figyelnie kell: ebből a gyerektársaságból mit lehet kihozni, ők mire fogékonyak, bennük milyen értékek rejtőznek, milyen érdeklődéssel, tudással, különörákkal és háttérrel jönnek a gyerekek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem kell arra törekedni, hogy minden osztály jól tanuljon, kulturáltan viselkedjen, érdeklődő legyen, igényes, művelt és önálló. De mivel mindent egyszerre úgysem lehet elérni, arra kell törekedni, hogy osztályfőnökként észrevegyük azt, ami az adott társaságban érték és lehetőség. Erre alapozva ugyanis a többi terület is – bár valóban nem egyenlő mértékben – fejleszthető.

6. Az osztályfőnöknek figyelembe kell vennie, hogy ő maga is változik!

A tanár is, mint – ismét – a színész, olyan foglalkozású ember, akinek legfőbb munkaeszköze önmaga. Ha ez így van – és minden tanár nap mint nap tapasztalja, hogy így van –, akkor számolni kell azzal, hogy ez az eszköz milyen, hogyan változik. Más és más élethelyzetben kezd el az ember egy-egy osztályt. Nagyon sokaknak például az a legkedvesebb osztálya, amelyik egyidős a tanár saját gyerekeivel. Pontosan látja, érzi, átéli, milyen problémái vannak az adott gyerekcsoportnak, jobban ismeri a szubkulturájukat, az együttéseket, a filmeket vagy a szórakozóhelyeket stb., mint korábban vagy később. Változik a tanár élethelyzete, változik az életkora, változik az iskolához és a tanításhoz való viszonya, változik a családi állapota, változnak a problémái, változik a kinézete, egészségi állapota, öltözködése, és változnak a gondolatai, a világlátása, mások a tapasztalatai és mások a kérdései. Ezt a folyamatot nem lehet sem egyszerűen gyakorlott tanárrá válásként tisztán pozitív, vagy öregedésként tisztán negatív folyamatként leírni. Az életünk előrehaladtával roncslódnak és épülünk, szóval: változunk. És ezt a változást nem szabad nem figyelembe venni akkor, amikor a tanár az osztályáról gondolkodik. Egyrészt mert a tanár maga másra képes, mások az erényei és hibái, érzelmei és köztetségei, de mást is lehet megtanulni egy huszonhárom és egy hatvan éves osztályfőnöktől. Másrészt mert az osztály eleve mást vár el egy más életkorú és lekötöttségű tanártól. Meg hát mást tud megmutatni a világból egy friss diplomás fiatalember, egy két kisgyermekes tanárnő és egy háromunokás nagymama. Ne szégyelljük: azt és úgy mutassuk meg az osztályunknak, amit éppen tudunk. Még a képességhiányaink is pedagógiai értékévé formálhatók: ha egy osztály például tudja, hogy az osztályfőnök nagyon szereti őket, de rettenetesen nem ér rá (három gyerek van, építi a házát, stb.), akkor ezernyi dolgot megszervez önmaga, mintegy tehermentesítve az osztályfőnököt. Ha egy osztály látja, hogy az osztályfőnök nagyon nehezen megy föl a hegyre, akkor olyan kirándulást szerveznek, ahol nem kell nagyon meredekre mászni – és így tovább.

Konyhában

Szöveg: **Aczél Petra** | Fotó: Nagy Gábor

> Cselekvő ereje és önállósága van. Ez egyike a szokásos válaszoknak, amikor felteszem a kérdést tanítványaimnak arról, milyen az eszményi polgár. Azután általában hozzátesszik, hogy „ismeri a jogait”, „betartja a törvényeket”, „iskolázott”. Amikor elgondolkodó tekintetüket vizsgálom, és mélázó válaszaik között kutatok tapasztalat után, nagy erővel szoktak előtörni bennem gyerekkori emlékeim.

Pontosabban azok a konyhai családi összeülések. Amikor édesanyám arról beszélt nekünk, mi az igazság, hogy mi a felelősségünk, a dolgunk a világban. Az ablakot persze be kellett csukni, és halkabban szóltunk a szokásosnál. A nyolcvanas években a gondolatokat nem lehetett szabadon szellőztetni. Anyám értette meg velem, hogy nemcsak azért vagyok felelős, amit teszek, hanem azért is, amit tudok. Ő magyarázta el – ott, a kedvenc konyhaasztalnál, a világot megnyitó beszélgetésekben –, hogy nem szabad tétlenségünket, műveletlenségünket azzal védeni, hogy „ilyen a világ”. Ráébresztett, hogy egy fecske is csinál nyarat. És ehhez nem kell harciasnak sem lenni, elég magasra repülni. Nem kell félni, nem szabad megalkudni, és mindig gondolkodni, érezni kell. Arra biztatott, hogy hazaérjek a világba, és törekedjek arra, hogy magaménak is mondhassem a kort, aminek része vagyok. Azt mondta, soha ne hazudjak, se magamnak, se másnak. Ezért egyszer persze majdnem kirúgtak az iskolából. De megmentett, hogy jó tanuló voltam... Azt hiszem, engem ott, a régi konyhában neveltek demokráciára és állampolgárságra. Történetekkel, fontos tanulságokkal, bizalommal. Tizenévesen fogtam fel, hogy a szabadság nehezebb, mint az elnyomás. Mert kudarc esetén magamat is vádolnom kell. Akkor értettem meg, hogy az élet bonyolult, és azt is, hogy ettől szép. Nagy pillanatok voltak. Igyekeztem soha nem elfeledni őket.

Szóval, azt hiszem, a polgár nemcsak a törvényeket tartja be, hanem emlékezik, gondolkodik, és nem sajnálja magát a cselekvéstől. A jó polgár kíváncsi és

tevékeny. Kényelemből nem mulaszt el részt venni a közösség ügyeiben. Szabad; nem kiszolgáltatott, hanem érzi a végső szabadság felemelő erejét. Képes az önkritikára és a kritikára. De csak ebben a sorrendben. Van véleménye, de azt csak másokkal együtt látja érvényesnek. Figyel és figyelmes. Látja az égen a csillagot, Babits-csal szólva, amit követnie kell. Hiszi, hogy a vita nem zavarjel, hanem fontos erőforrás. És tudja, hogy az odafordulásnak nem kell egyéb ok, csak a másik.

”

Azt hiszem, engem ott, a régi konyhában neveltek demokráciára és állampolgárságra. Történetekkel, fontos tanulságokkal, bizalommal.

”

Én nem ismerek sok ilyen embert. Éppen ezért gondolom, hogy nincs kivételesebb feladat, mint erre nevelni. Közösén, otthon és az iskolában igyekezni az eszmény felé, amely, ha közelebb nem is kerülünk hozzá, fényével hibáinkra figyelmeztet.

És még valami: Európában állítólag a polgári kultúrát élő és valló dánok tartják magukat a legboldogabbnak, legelégedettebbnek. A szakemberek keresik ennek magyarázatát. Egyesek az 1992-ben megnyert futball Európa-bajnokságnak tulajdonítják. Valaki azonban észrevett valami más összefüggést is. Azt, hogy a dánok szerint, ellentétben valamennyi más európai nizzettel, a boldogság feltétele nem az egészség. Hanem a szeretet. Talán ez a nyitja mindennek.

Az iránytű négy égtája

Szöveg: **Marton Árpád**

„A demokráciának tájékozott polgárookra van szüksége.”
(John Keane)

➤ Demokrácia nem létezik demokraták nélkül. Csakhogy az ember nem született demokrata. Nevelni kell azzá. Demokrácia csakis a kölcsönösség, a megosztás, a kiegyenlítés és szolidaritás, az együttműködés alapján állhat fenn. Ezt igazolja minden olyan kísérlet, amely megpróbálja kiküszöbölni a demokrácia működéséből ember és ember természetétől adott különbségeit, s ami ezzel együtt jár: az egymásért vállalt társadalmi felelősség szép kötelességét. Demokratának lenni annyi: tudatában lenni cselekvőképeségünknek, de egyúttal kötelezettségeinknek is. Demokratának lenni annyit tesz: nagyvonalúnak lenni. És az ember nem születik nagyvonalúnak. Erős túlzás viszont, miszerint embernek farkasul jönne a világra. Konrad Lorenz váltig állítja: nem születünk törtetőnek, agresszív gyilkosnak, csupán azzá tesz minket a farkastörvények tapasztalata és az alkalmazkodás képessége. Szerinte a nyugati civilizációtól érintetlen természeti népek könnyed és békés harmóniában élnek egymással, világgal. Ám tévútra vezet, ha azt hisszük, az ember eredendően romlatlan. Ha az lenne, megfoszthatnák a felnőtté válás egyik legszebb ajándékától. Hisz a szabadság – paradox módon – korlátaink tudatosítása és adottságaink birtokba vétele. Fejlődés, amely célt tűz ki, és amely erőfeszítéseket követel meg. A parttalan szabadság alaktalanságba süllyeszt, míg a törvény megismerése, akár madárnak a légáramok felhajtóereje, lendületet ad az 'embermadár' röptéhez.

Mire kell hát megtanítani a szárnyát bontogató emberpéldányt, a jövő demokratáját? Képzeltetés helyett önismeretre; csüggedés helyett tenni akarásra. Önbizalomra, amely nem elbizakodottság, bátorságra, amely nem vakmerőség. Arra, hogy a demokrácia nem tőlünk független létező. Alkotói, nem alattvalói és elszenvedői vagyunk. Érzésem szerint olyan iránytűt kell az útra kelő kezébe adni, amely magában foglalja az emberlét valamennyi irányát. Ha csupán a szabadság és az autonómia értékeit ismertetik meg vele, az olyan, mintha csupán Kelet és Észak jelzését tüntetnék fel a skálán. Hisz ahogyan Kelet csak Nyu-

gat viszonylatában, Dél pedig csak az Északhoz képest képezi a mágneses teret, amelynek vonzásában el kell igazodnunk, éppígy csalóka dolog szabadságot kínálni felelősség, autonómiát elkötelezettség nélkül. A fogyasztás kultúrája épp azt mutatja: magukat szabadnak és autonómnak tudó tömegek fölött lehet a legkönnyebben diktatúrát működtetni. Hisz nem tudják, minek vannak híjával.

”
Tévútra vezet, ha azt hisszük,
az ember eredendően romlatlan.
Ha az lenne, megfoszthatnák a felnőtté
válás egyik legszebb ajándékától.
Hisz a szabadság – paradox
módon – korlátaink tudatosítása
és adottságaink birtokba vétele.
..... ”

Hogy létezik-e hathatós módszer? Mint ahogyan éneket nem lehet elméletben tanítani, éppígy demokráciát sem igen. Az ember úgy tanítható szabadságra, ha valakire, aki előbbre jár nálánál szabadságban, példaképp tekinthet. Az én időmben a történelem teljes tantárgyi megnevezése így hangzott: „Történelem és állampolgári ismeretek”. Hogy ez utóbbi mit jelentett a tanmenet szerint, arról bizony sejtelmem sincsen. Ám elevenen él bennem, micsoda mesteri módon működtették csodás tanáraink kezdeményezésekre ösztönző, felelősségre nevelő, próbákra bocsátó, ám minden lépésünkben mögöttünk álló tapintattal zsendülő mikrotársadalmunkat. Ha kellett, a metszőkés is előkerült. De mindünket azzá neveltek, aki bennünk rejlett. Talán annyi volt csak a titkuk, hogy ők is önmaguk voltak. Minden irányban tájékozódó, gyakorlott és bölcs túravezetők. Szabadok és felelősek, autonómok, ám egyszersmind elkötelezettek.

NAPRAKÉSZEN...

A szaktanácsadói látogatások tapasztalatai

Szöveg: **Pompor Zoltán**

A megújuló szaktanácsadásnak (ezen belül a tantárgygondozó szaktanácsadásnak) hangsúlyos szerepe van a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődése támogatásában. Az Oktatókutatási és Fejlesztési Intézet szervezésében és a megyei pedagógiai intézetek munkatársainak bevonásával közel 2000 szaktanácsadói látogatás valósult meg a 2013/2014-es tanévben, a TÁMOP 3.1.5/12 kiemelt projekt keretén belül.

A **tantárgygondozó szaktanácsadó** abban segíti elsősorban az egyes pedagógust – közvetve azonban az intézményvezetőt és az egész intézményt is –, hogy folyamatos szakmai fejlődése által egyre jobban megfeleljen a pedagógus kompetenciákhoz kapcsolódóan kidolgozott, pedagógiai szintleírásokban megfogalmazott szakmai elvárásoknak, amelyek a pedagógusok minősítésének, egyúttal az életpályán való előrehaladásuknak képezik a szakmai alapját.

Az új típusú szaktanácsadás alapja a **személyközpontú tanácsadói szemlélet**, melynek legfontosabb jellemzőiként a fejlesztők a folyamatosságot, a személyre szabottságot és az egyenrangúságot nevezték meg. A **folyamatosság** abban nyilvánul meg, hogy a tantárgygondozó szaktanácsadói látogatás nem egyszeri esemény a pedagógus életében, hanem rendszeres időközönként ismétlődik. A tantárgygondozó szaktanácsadó a meglátogatott pedagógus szakmai fejlődésével kapcsolatos szükségleteihez és igényeihez alkalmazkodva, **személyre szabottan** szervezi és irányítja a közös munkát. Az **egyenrangúság** elve

pedig abban jut érvényre, hogy a tantárgygondozó szaktanácsadók maguk is pedagógusok, akik a látogatott kollégához hasonló szakmai tapasztalatokkal rendelkeznek, hiszen vele azonos szaktárgyat, azonos iskolatípust, általában ugyanabban a régióban tanítanak.

Az egyéni, fejlesztő célú látogatás során elkészül a pedagógus és a szaktanácsadó együttműködésében az a **pedagógus szakmai fejlődési terv** (PSZFT), amely a hosszú távú egyéni szakmai fejlesztési célok mellett az egy (esetleg néhány) évre szóló rövid távú szakmai célkitűzéseket, illetve az azok megvalósításához rendelt tevékenységeket tartalmazza. A fejlődési terv elsősorban a pedagógus tudatos szakmai fejlődését kívánja segíteni, közvetve azonban az intézmény fejlődéséhez is hozzájárul.

A szaktanácsadói látogatás hozzákapcsolódik az Oktatási Hivatal által végzendő **minősítéshez**, illetve a **tanfelügyeleti ellenőrzéshez** is. Azon pedagógusok számára, akik bekerültek a 2015-ös minősítési tervbe, és a 2013/2014-es tanévben nem járt náluk szaktanácsadó, valamint akiknél tanfelügyelői látogatás történik a 2014/2015-ös tanévben, ajánlott a minősítést megelőzően, illetve a tanfelügyelői látogatást követően szaktanácsadói támogatást igénybe venni. Ugyancsak hatékony fejlesztő támogatást tud adni a szaktanácsadó azoknak a pedagógusoknak, akik a sikeres gyakornoki minősítő vizsgát követően Pedagógus 1 fokozatban folytatják a pedagógus életpályájukat.

Hogyan történik a kísérleti tankönyvek tesztelése

Szöveg: **Kerber Zoltán**

A 2014/15-ös tanévben megjelent kísérleti tankönyvek kipróbálásának módszertanát – a TÁMOP 3.1.1. program II. szakasza keretében zajlott – előzetes kutatás tapasztalatai alapján alakítottuk ki. Szűkebb értelemben véve tehát egy tesztelési rendszer fejlesztéséről van szó, melynek az a célja, hogy a **tankönyvek használhatósága (taníthatósága, tanulhatósága) az osztálytermi gyakorlat, a tanári tapasztalatok figyelembevételével is értékelhetők legyenek**. A kísérleti tankönyvek szerzői így

a gyakorlati tapasztalatok felhasználásával tudják a tankönyvek fejlesztését lezárni. A kutatás fókuszába a két legfontosabb érintett csoport került, a tanárok, akik a tankönyv taníthatóságát, illetve a diákok, akik a tanulhatóságát értékelték.

A kutatás során a lehetséges eszközök legszélesebb körét teszteltük: számos kvantitatív (online kérdőívek, valamint év végi online értékelő raszter), kvalitatív (interjúk a pedagógusokkal, fókuszcsoportos

interjúk a diákokkal), valamint kvalitatív és kvantitatív elemeket is tartalmazó módszert (online tanítási munkanaplók kitöltése a tankönyv leckéiről, óralátogatások strukturált szempontrendszer alapján) alkalmaztunk, hogy felmérjük eredményességüket és erőforrásigényüket. A kipróbálás tesztelése a **9. évfolyamos szakiskolai közismereti kísérleti tankönyvön** történt. A 2014 májusában zárult adatfelvételbe 28 iskola több mint 120 tanárát és közel 500 diákját vontuk be.

A kutatás eredménye egy olyan átfogó módszertan kidolgozása volt, mely **a különböző módszerek szintézise és összekapcsolása révén a pedagógusok és diákok szélesebb köréből merítve képes a tankönyvekre vonatkozóan részletes, mélyreható információk összegzésére.** Ezen információk segítségével lehetővé válik a tankönyvek fejlesztésének lezárása.

A 2014/15-ös tanévben megjelent kísérleti tankönyvek kipróbálásához szükséges eszközöket az előzetes kutatásban tesztelt széles repertoár tapasztalatait

felhasználva, de szűkebb keretek között alakítottuk ki. A cél az, hogy a tankönyvek gyakorlati kipróbálása rendszerszinten is működőképpé váljon, emellett a lehető legsokrétűbb információk birtokába jussunk. Ehhez a legjobb út **a kvantitatív és kvalitatív elemek együttes, kombinált alkalmazása.** A **kérdőívekben** a pedagógusok a tankönyvek tanítása során szerzett tapasztalataik alapján tantárgypedagógiai szempontból értékelik a tankönyvi minőség különböző elemeit, ezek működését az osztálytermi gyakorlatban. Ezt egészítik ki az **interjúk** konkrét tapasztalatai. A **munkanaplók** segítségével lehetővé válik a tankönyvek leckéinek részletes értékelése, ez ad lehetőséget a szerzők, szerkesztők számára a módosításokra, javításokra. A 27 kísérleti tankönyv kipróbálásában több mint ezer pedagógus vesz részt.

Magyarországon a tankönyvek gyakorlati kipróbálásával kapcsolatban még nincs olyan előzmény, amely teljes körűen kialakított volna egy ilyen modellt. Ezért volt indokolt az előzetes kutatás, melynek segítségével létre tudjuk hozni a rendszerszinten is jól működő tankönyvi kipróbálást.

HIRDETÉS

Ingyenes környezetvédelmi tanórák általános iskoláknak

Oktatóprogramot indított az IKSZ Budapest V., XI., XVI. kerületeiben

Játékos és interaktív környezetvédelmi tanórákkal segíti az Italos Karton Környezetvédelmi Egyesülés (IKSZ) a pedagógusok munkáját szeptembertől Budapest V., XI., XVI. kerületeinek általános iskoláiban. Az IKSZ 2014/15-ös tanévi oktatóprogramjában való részvétellel az intézmények anyagi ráfordítás nélkül felelhetnek meg a hulladékgazdálkodási ismeretek oktatását előíró jogszabályi kötelezettségnek. A 2015 januárjától várhatóan tovább bővülő programmal, az idén 10 éves non-profit szervezet célja az, hogy bővítse az általános iskolások környezetvédelmi ismereteit és szelektív hulladékgyűjtésre nevelje őket. Mivel a szelektív hulladékgyűjtés helyes gyakorlata napjainkban egyre inkább előtérbe kerül, szükséges, hogy az oktatásban és a nevelésben is nagyobb teret kapjon. Ez a törekvés jogszabályi szinten is megjelenik, hiszen törvény írja elő a hulladékgazdálkodással kapcsolatos ismeretek oktatását és ez a témakör része a Nemzeti Alaptantervnek is.

Az ezt a célt szolgáló 45 perces környezetvédelmi tanórák keretében a csomagolás teljes életciklusát bemutatja az IKSZ. Ezen túlmenően a globális környezetvédelmi problémákat vagy a hulladékpiramis fogalmát is megismerhetik a gyerekek. A tanórák vázlatát és további információt az oktatóprogramról a **www.italoskarton.hu** weboldalon találhatnak az érdeklődő pedagógusok.

Hogyan lehet jelentkezni?

A programban való részvételhez az IKSZ honlapjáról letölthető jelentkezési lapot a iskolák által kitöltve és aláírva kell visszaküldeni az **officer@italoskarton.hu** e-mail címre. Egy nap maximum 4 ingyenes tanóra megtartását vállalja a szervezet, de egy intézménybe többször is ellátogatnak, amennyiben igény jelentkezik rá. Az IKSZ honlapjának címe: **www.italoskarton.hu**

ITALOS KARTON KÖRNYEZETVÉDELMI EGYESÜLÉS
WWW.ITALOSKARTON.HU

Történelmi várak falainál

Szöveg és fotó: Rezsabek Nándor

Gyakorló szülőként jól tudom: az iskolai történelemoktatás elmélyítésére a „helyszíni szemle” a legalkalmasabb. De minden múzeumnál, emléktáblánál, szobornál, emlékhelynél többet mondanak a magyar várak. Évszázadok összesűrített történelme, gyakorta korhű helyreállítások, izgalmas keresés romok után – életre szóló élmények tanulónak, szülőnek egyaránt. A tudatos rombolások és a kérlelhetetlen idő pusztítása ellenére szerencsére százával maradtak fenn magyarországi történelmi várak: írásunkban ízelítőként az ország négy szegletében keresünk fel egyet-egyet.

A NAGYVÁZSONYI KINIZSI-VÁR

A nagy erejű vitéz, Kinizsi Pál történetét minden diák ismeri, és minden gyermeki lelkületű felnőtt kedveli. A nép ajkán többféle változatban is megőrződött. Az egyik variáns szerint a Bakony vadban gazdag erdeiben portyázó, és egy jó kupa borra szomjazó Mátyás királynak malomkövön szolgálta fel itókáját a molnárlegény, akit aztán az Igazságos Fekete seregébe vett, és vitézségeért neki adományozta a nagyvázsonyi várat, a környező birtokokkal egyetemben.

A valóságban Kinizsi már Mátyás apja, Hunyadi János alatt kitűnt a török elleni harcokban. Pál vitézsége nem mendemonda vagy legenda, hanem valóság, mint ahogy az is, hogy szolgálataiért kapta jutalmul a várbirtokot. Pontos születési helye és ideje nem ismert. Katonai és közeleti pályájának főbb állomásai azonban igen: a kenyérmezei csata hőse, temesi bán, máramarosi főispán. Halálát is hős vitézként lelta a déli végeken: Szendrő ostrománál esett el 1494-ben.

A Veszprém megyei Nagyvázsony nevét első birtokos familiájáról, a Vázsony nemzetségtől nyerte. A várat a Kab-hegy lábánál a 14-15. század fordulóján emelték. A család kihaltával visszaszállt a hűbéres szerepét betöltő uralkodóra. Mátyás király 1472-ben adományozta Kinizsi Pálnak. Ebben az időszakban épült ki ma is látható formájában. A 22 éves Kinizsi-időszak eredményezte mind a vár, mind a falu fellendülését, s máig Nagyvázsony fénykoraként emlegetik.

A Kinizsi-várat meglepő épségben ránk maradt későgótikus lakótornya teszi egyedivé, védjegyszerűen felismerhetővé. A 21. században kiállításoknak (középkori használati tárgyak, fegyverek, vármakettek, ólomkatona-gyűjtemény) ad otthont. Egyik érdekessége a fennmaradt középkori árnyékszéke (!), melynek építészeti kialakítása a torony külső falán is követhető. A vár stratégiai pontja kör alakú bejáratí védműve, a barbakán, mely vízesárokkal védte a belső kaput a betolakodókkal szemben. Kétszintes palotarésze urának rangbéli és vagyonbéli helyzetét hangsúlyozta, kápolnája volt az erődtítmény hitéletének helyszíne. Kiállítási anyagai között a honfoglalás- és középkori magyar királyság uralkodóit megidéző panoptikum várja Nagyvázsony látogatóit.

A DRÉGELYVÁR DRÉGELYPALÁNKON

„Hadd zúgjon az álgyu! pogány Ali mond, És pattog a bomba, és röpked a gránát; Minden tüzes ördög népet, falat ont: Töri Drégel sziklai várát” – írja Arany János Szondi két apródja című költeményében. A 444 méter magas vulkáni kúp tetején fekvő Drégelyvárhoz üdítő erdei sétával juthatunk fel. Kiindulási pontunk a Nógrád megyei Drégelypalánk külterületén fekvő Schaffer-kút melletti, könnyen megközelíthető gépkocsiparkoló. Az itt futó kis patakban a szerencsések akár gőtét is láthatnak. A vár közelében kettéválk az ösvény: a rövidebb, de meredekebb utat a fizikailag nagyobb megterhelést bírók, a lassabban emelkedő, némileg hosszabb szakaszt az idősebbek és kisgyermekesek választhatják. Az oklevelekben első alkalommal 1285-ben említett várat a Hont–Pázmán nemzetség Bozóki ága építette. Később a Csáki familia tulajdona, majd királyi birtok, utóbb érseki várkastély. Az 1400-as évek elején erősítették meg, de a török időkre állapota erősen leromlott, főképp egy 1549-es villámcsapás következtében. Ilyen körülmények között vívta itt 1552-ben Szondi György várkapitány hősies harcát a török ellen. 150 katonájával négy napig tudott ellenállni a 12 ezres oszmán túlerőnek. Sebesülten, fél térdre rogyva is harcolt. Bátorságát ellenfele, Ali pasa is elismerte, és katonához méltóan megadta számára a végtisztességet. Drégelyvár az ostrom következtében romhalmazzá vált, csak kisebb őrség állomásozott leomlott falai között. A törökök a közelben favárat emeltek, a Drégelypalánk településnév máig erre emlékeztet. A kővár maradványait a magyarok 1593-ban ugyan visszavágták, de már sohasem épült újjá. Helyreállítása közel fél évezred (!) múltán, 1989-ben indult meg – történelmi pillanat, hiszen ekkor falazták vissza első követ – majd az érdemi lökést a Drégelyvár Alapítvány életre hívása jelentette. Az állami és önkormányzati szervek és intézmények, valamint vállalkozások és az ügy érdekében elkötelezett magánszemélyek támogatása révén napjainkban is folynak a régészeti és műemlékvédelmi szakemberek felügyeletével zajló munkálatok. Szondira és a várvédő katonáira szobor-kompozíció, kőszarkofág, emléktábla, kopjafa és több információs tábla emlékezteti Drégelyvár kirándulóit.

A DUNAFÖLDVÁRI VÁR

Nomen est omen. Ennél frappánsabb latin mondással nem is indíthatnánk a Dunaföldvári vár ismertetését. A dolog egyetlen szépséghibája az, hogy a Tolna megyei város nevében szereplő földvár nem az írásunk tárgyát képező, központi építészeti eleméről Török-toronynak nevezett erődítésre, hanem az egykor a Kálvária-hegyen emelt, azóta elpusztult Árpád-kori várra utal. A ma is álló, a Duna alföldi oldaláról festői látványt nyújtó erődítmény a folyó két partját összekötő hídhoz közel, a korábbi századokban is fontos révátkelőt és kereskedelmi utak kereszteződését őrizve, a parti löszfal tetején nyugszik. Az 1500-as évek elején, a Mohácsnál odavesztett II. Lajos király uralkodásának időszakában épült. Az oszmán hódítás nyomán török kézre került, szultáni nászbirtok lett, falai között katonai helyőrség állomásozott. Első írásos említése ebből a korszakból, 1543-ból származik. Felszabadulására 1686-ban kerül sor. Fontos katonai szerepe volt a Rákóczi-szabadságharc idején, 1705-ben a vár sikeres ostromával vette kezdetét a Vak Bottyán vezette dunántúli hadjárat. A szabadságharc hadászati eseményei később is gyakran érintették, hol kuruc, hol labanc kézre került. Rákóczi bukását követően, a 18–19. században börtönként használták. A négyszögletes alaprajzú, reneszánsz stílusban épült Török-tornyot a 19. század elején egy ma is álló toldaléképülettel egészítették ki. Sorsának beteljesedéseként – sok más társához hasonlóan – magtárként működött. Felújítására 1975-ben került sor, múzeuma a rákövetkező évben nyitotta meg kapuit. Középkori, részben magyarok, részben törökök által emelt falszakaszai mellett legfőbb látnivalója a torony kiállítása, földalatti zárkájával, súlyos záraival, maszszív, egykori foglyainak és őreinek bevéséseivel megjelölt ajtóival, a raboknak a börtönfalra saját vérükkel festett ábráival. A várudvaron – ahova népi iparművész alkotta, kézzel faragott várkapu-rekonstrukción át léphetünk be – éttermet, turisztikai irodát, fafaragó galériát és fazekasműhelyt találhatunk, középkori hangulatát pedig várjátékok idézik meg a ma embere számára.

CSÓKAKŐ VÁRA

A Fejér megyei, Székesfehérvárhoz közeli Csókakő várában egy forró augusztusi napon jártunk. Hétvége volt, ennek ellenére szorgos kezeket láttunk, amelyek serényen, kőről kőre, tégláról téglára pótolták a hosszú évszázadok során folyamatosan pusztuló erődítmény falait. A vasárnapi munkavégzés kapcsán azonban ne gondoljuk, hogy pihenőnapon munkára kényszerített dolgozók voltak. Itt mindenki pihenésként, tartalmas hobbiként, a hétköznapiak taposómalmaiból ily módon kilépve végezte ezt a nemes feladatot, az 1995-ben létrejött, munkáját régészekkel és műemlékvédőkkel közösen, megfelelő szakmai háttér biztosításával végző Csókakői Várbarátok Társasága tagjaként, a helyi önkormányzat hathatós támogatásával. A Vértessomlótól trónoló várat a tatárjárást követően, az 1200-as évek második felében emeltette a hatalmas és befolyásos Csák nemzetség. Első írásos említése 1299-re datálható. Évtizedeken át a család különböző ágai birtokolták, majd 1327-ben került királyi tulajdonba, az Árpád-kori Magyarország befolyását tovább erősítő Anjou uralkodók, Károly Róbert, majd Nagy Lajos kezébe, később a sárkányos lovag, a magyar trón mellett a német-római császári címet is megszerző Zsigmond király fennhatósága alá. Utóbbi főúri családok, többek között a Rozgonyiak, a Kanizsaiak, a Nádasdyak birtokolták. Az oszmán betolakodók 1544-ben hódítják meg, és 1687-ig tartják megszállás alatt, bár a hadiszerecsene fordultával hosszabb-rövidebb ideig a császári csapatok is ellenőrzik. A török kiűzését követően a Habsburgok Hochburg bárónak adományozzák, majd a Lamberg grófi családé. Mivel hadászati szerepe már nem volt, az 1800-as évek elején pusztulásnak indult, falai leomlottak, kőeit széthordták, vitézségének egykori dicsfénye megkopott. Két évtizede tartó „rehabilitációja” azonban már napjainkra is jól látható és kézzelfogható eredményt hozott.

Bethlen: Alfa és Omega

Visszaemlékezés

Szöveg: **Papp Ágnes** német-történelem szakos tanár, a Bethlen volt diákja és tanára

Az emlékezet nem egyszerűen „tárolóedény”, amely megőriz vagy elveszt emlékeket. Az emlékezet változó, rostáló és rendező erő. Én is azokat az emlékeket szeretném megosztani a kedves olvasókkal, amelyeket érdemesnek tartok, amelyek értékesek és emlékeztetők. E bemutatásnak különlegessége az az, hogy ebben az iskolában indult el pályám, s itt ér véget. Prologus-epilógus, kezdet és vég, Alfa és Omega: ez a Bethlen számomra.

Ritka eset az – bár volt már rá példa –, hogy egy tanár régi iskolájába megy vissza tanítani. Nálam az az még különösség, hogy két évtizedig máshol dolgoztam, s a pályám utolsó szakaszában kerülök vissza volt iskolámba.

Egy ilyen nagy intervallum, az időközben szerzett nagy tapasztalat önkéntelenül összehasonlításra sarkall, és a visszaemlékezés képén keresztül tükröt tart a jelenre. Elevenedjenek hát meg az emlékek!

Mit tudja egy 14 éves kislány, hogy hol folytassa tanulmányait, melyik iskolába menjen? Általában a szülő dönt. Nálam is édesapám volt az a családtag, aki értesült arról, hogy a Bethlen Gábor Közgazdasági Technikum nyelvi tagozatos osztályt indít, elsőként Debrecenben. Beíratott ebbe az iskolába, annak is C. osztályába, a német tagozatra. Ez volt akkoriban a legjobb osztály. Nem csalódtunk. Kiváló tanárok, kitűnő gyerekek kerültek össze. „Szorgalmasak, okosak és

ami a legfontosabb, intelligensek voltak” – vélekedett rólunk *Babi néni*.

Osztályfőnökünk, *Mikula Imre* fiatal, lelkes tanár, életének első és utolsó osztálya volt a miénk; szakmája más munkahelyre szólította. Minden lelkesedését, jóakarátát beleadta osztályunk alakításába. „Mi az, amit te meg ne tennél az osztályodért?” – kérdezte tőle sokszor felesége.

Dr. Ráczné Erzsike néni magyar és történelem órái végigkísérték tanulmányainkat négy éven át, s velük az ő következetes, precíz, kulturált lénye. Versek elemzése, irodalmi műelemzések már ott az órán állásfoglalásra készítettek, majd a szünetben élénk vitákkal folytattuk. Történelemtanításában a tények közlésén túl érzelmeinkre is hatott, kiemelve egy-egy történelmi személyiség emberi nagyságát, hazaszeretétét, heroizmusát. Lelkesen hallgattuk a felolvasott forrásidézeteket. A történelemórákon művészeti kitekintést is kaptunk, megvalósult az interdiszciplináris óraszerkezet és tananyag-koncentráció. Beszélgetéseink tárgya nem egy esetben a különböző művészeti stílusok jellemzői voltak, az építészettől a bútorművészetig. Ezek voltak akkoriban a mi érdeklődési köreink. Mindmáig bámulom hajdani önmagunkban azt az igyekezetet, tudni akarást, amellyel mindent befogadni szerettünk volna.

Dr. Tóth Ervinné Babi néni földrajzórái méltóak voltak az óra nevéhez, a Földhöz. Átfogták a kontinenseket és a kozmoszt, kutatták gyökereink eredetét, őseinknek személyiségünket meghatározó jelentőségét. Magyarázott, magyarázott, s mi átszellemülten hallgattuk. Tiszteltük nagy tudását, igazságérzetét, bátor, jellemes kiállását azokban a nem könnyű időkben is.

Dr. Magyar Zoltán némettanárunk nyelvzseni volt. 12 nyelven tudott, és kidolgozott egy műnyelvet, a romanid nyelvet. Már mint kollégájának dedikálta nekem nyelvi kiadványát, amelyet nagy megtiszteltetésnek vettem. Emlékeimben az él, hogy Zoli bácsi ül a katedrán fenn, elmondja a nyelvtan alapvető szabályait, és mi megértjük a padokban lenni. „Kérem, a grammatika az alapja a nyelvnek!” – volt jelmondata. A katedra és az iskolapad között húzódott egy láthatatlan erő: a tekintély. Ha később, évek múlva találkoztam vele az utcán, második mondata valamilyen nyelvi jelenségre vonatkozott.

Solymosi Béla bácsi, kémiatanárunk, négy évig oktatott és magyarázta a vegykonyha rejtelmét és a technológiai, gyártási folyamatok összefüggéseit. E nehéz és sok diák számára száraz tudományt hangulatosan tudta tanítani, vidám, kedves egyéniséggel, bájos lényével. Ő a szó klasszikus értelmében vett igazi úriember volt. Egyik érettségi találkozónkon árulta el nekünk, hogy miniszteri dicséretben részesült akkoron épp a mi osztályunkban megtartott kémiaórájáért. Emlékszem erre a miniszteri látogatásra és az iskola részéről a sok tanárra, amint helyet foglaltak a kémiai előadó lépcsős pódiumának tetején, figyelve munkánkat. Remek óra volt, brilirozott az osztály Béla bácsiért! Mindig a legnagyobb szeretettel gondolunk vissza rá.

Soha nem hittem volna, hogy a Bethlen kis „toronyszobája”, a padlástér pici termében elsajátított gyakorlati ismeret fontos része lesz életemnek.

Tereminé Éva néni gépirástanárnőnk gondos anyaként vezette fel a kis csapatot a gépirásórára a sötét, huza-tos padlástéren keresztül, amely számunkra szintén izgalmas út volt. Csattogtak a régi Olympia, Remington írógépek, hangosan, ütemesen, akár egy hangverseny zenészeinek játéka: a-s-d-f-j-k-l-é. Nagyon hasznos ismeret volt ez. Összekapcsolva a némettel, végigkísérte életemet, úgy, hogy elsősorban német műszaki szövegeket fordítottam, szinte hihetetlen, de több mint ötezer oldal terjedelemben.

Osztályfőnökünk, *Mikula Imre* kimagasló tevékenysége volt – a szaktantárgyi oktatásán kívül – az osztálykirándulások megszervezése. Mérnöki pontossággal feltérképezte Magyarország legszebb tájait, szépségeit, értékeit, nevezetességeit. Igazi tanulmányi kirándulások voltak ezek, a szó Németh László-i értelmében, aki kiemelkedő jelentőséget tulajdonított az ilyen kirándulásoknak, mint egyik legfontosabb kulturális forrásnak. Ezt személyes példával is alá tudom támasztani. Épp az egyik kirándulás hatására, nevezetesen a somoskői vár romantikus romjainak megmászása után döntöttem úgy, hogy a német mellé a történelem szakot veszem fel az egyetemem. Azóta is lenyűgöz, elbűvöl minden középkori vár, várrom látványa; nem tudom, „déja vu” érzés ez, vagy ez is Bethlen-i örökség? Ezek a kirándulások együtt jártak természetesen sok-sok vidámsággal, énekszóval, gitározással. Eljutottunk minden évben színházba is, így a budapesti Operaházba is. Nagy dolog volt ez akkor, hogy személyesen hallgathattuk meg Gyurkovics Máriát Donizetti „Don Pasquale” operájában, amelyre itthon előre felkészültünk.

Fegyelmezés?

Egy máig is aktuális pedagógiai elvet idéznék:

„A gyermektől engedelmességet várni és azt szeretettel, szelíden megkövetelni, nem idejétmúlt tanítás. Ha pedig nem engedelmeskedik a gyermek, nem szeretetlenség megbüntetni.”

Ilyenre azonban nem emlékszem.

Direkt, kívülről jövő fegyelmezés nem volt. Fegyelmeztet bennünket a tananyag, az óra szelleme, a mi érdeklődésünk, szorgalmunk és a tanáraink iránti tisztelet. Mindenki a helyén volt. A komoly munka azonban nem zárta ki a vidámságot, jókedélyt, hisz egy egészséges, félig felnőtt, félig gyermek fiatalban e kettő harmonikus egységet képez.

Mintha ma lenne, olyan elevenen él bennem az utolsó tanítási napunk felejthetetlen epizódja. Az osztály libasorban átvonul a Bikába, ahol osztályfőnökünk főkönyvi irodája volt, majd titkárnőjét kérve kihívjuk őt, s csak ennyit mondunk:

„Tanár Úr, kicsengettek!”

Akkor kicsengettek az osztály számára, s ma kicsengetnek, pályánk végén, nemzedékünk számára.

október 12. GULÁCSY LAJOS

Gyakran mondják, hogy az örület és a zsenit csak egy hajszál választja el egymástól, és valóban olykor előfordul, hogy egy-egy zseniális művész beleroppan tehetségébe. Gondoljunk csak Van Goghra, Csontváryra

vagy Gulácsy Lajosra, aki 132 éve született.

Még csak 17 éves volt, amikor a Múcsarnokban kiállították első festményét. Rögtön felvették a Mintarajziskolába, de mindössze az első évfolyamot végezte el. Úgy érezte: „a művészetet tanítani vagy tanulni nem lehet. Ez nem pálya – ez élet.” És ehhez tartotta magát a hétköznapiakban is: egyik nap Hamletnek öltözött, másnap Szent Lajos jelmezébe bújt, volt, hogy egy rokokó főúr hasonmásaként jelent meg. Csöppet sem zavarta, hogy meghökkentette az embereket, sőt, szinte büszke volt rá, amikor ezt mondta: „Tudom, hogy bolondnak tartanak, de nem bántanak. Azt hiszik, minden tréfa, nem értik, hogy halálosan komoly: én a múltban élek, ők ebben a fontoskodó, nevetséges jelenben.”

Nem véletlen, hogy 1902 és 1915 között tízszer utazott Olaszországba, sorra látogatta a reneszánsz műemlékeket, róttá az ódon utcákat és kereste a régmúlt idők hangulatát. Ebben a korszakában születtek azok az egyedülálló, csak rá jellemző, és semmilyen stílusiránzathoz nem sorolható sejtelmes képei, amelyek mindig csodálatba ejtették rajongóit. Nemcsak képeket festett, hanem novellákat és verseket is írt, és egyszer csak megálmodta vágyai színhelyét, a már nevében is mesés Nakonxipán várost, ahol nincs erő, nincs akarat, nincs semmiféle mérhetőség. Gulácsy Lajos mindössze 50 évig élt, de abból is csak 20 esztendőn keresztül alkotott. Megérte még gyűjteményes kiállításának megnyitását, és egy róla szóló könyv megjelenését, de a siker már nem érhetette meg.

október 20. OKTÓBERI DIPLOMA

Ferenc József uralkodásának idejét két nagy szakaszra szokták osztani: a kiegyezés előtti és utáni korszakra, azonban a fordulópont elé beilleszthetünk egy harmadikat is. Kezdeté az 1860. október 20-án kiadott Októberi Diploma lehetne, melyet a császár egy engedékeny pillanatában, úgymond „állami alaptörvényül ajándékozott birodalma népeinek”. Amolyan kis kiegyezésnek szánta, csak hogy tévedett. Igaz, hogy a birodalmi kormányba egy magyar minisztert is kijelölt, visszaállította az országgyűléseket, a közigazgatásban kötelezővé tette a magyar nyelvet és még alkotmányos intézményeket is felállított; a törvényhozás, a hadügy és a külügy területét meghagyta magának. A magya-

rok azonban nem engedtek a negyvennyolcból. 1860. október 23-án tömegek vonultak ki Pest-Buda utcáira: leszakították a birodalmi zászlókat, átmázolták a német nyelvű feliratokat, a középületek homlokáról levették a kétféjű sasokat, sőt mi több, magyar viseletben masírozva éltették Kossuthot a Rákóczi-induló hangjai mellett. A tüntetések aztán országszerte folytatódtak, és természetesen éppen december 2-án, Ferenc József trónfoglalásának évfordulóján öltötték a legnagyobb méreteket. A császár nemigen értette a méltatlankodás okát, így hát tájékozódásul egy szabad félórájában magához hívatta Eötvös Józsefet és Deák Ferencet. A két 48-as miniszter látogatása reménnyel töltötte el a közvéleményt. A „haza bölcse” azonban átlátott a szitán.

október 23. NEW YORK KÁVÉHÁZ

1894. október 23-án, 120 éve nyílt meg az Erzsébet körúton a New York Kávéház. Nevét az építető amerikai biztosítótársaság tiszteletére kapta. A megnyitó éjszakáján Molnár Ferenc és barátai ünnepélyesen a Du-

nába hajították a kávéház kulcsát, ezzel akarva elérni, hogy éjjel-nappal nyitva tartson.

Vendégben sosem volt hiány: hamarosan állandó asztaltársaságok alakultak. A lépcső alján foglalt helyet Kiss József, a Hét főszerkesztője, a karzaton pedig a nagy vetélytárs, Osváth Ernő, a Nyugat vezéralakja. Egymással nem beszéltek, s „híveik” is kizárólag gúnyos pillantásokat lövelltek egymás felé. Szinte nem volt nap, hogy ne látogatott volna ide Mikszáth Kálmán, Krúdy Gyula, Ady Endre, Bródy Sándor, Kosztolányi Dezső, Karinthy Frigyes és Kabos Gyula. A pincérek hamar megtanulták, hogy a kávéhoz nemcsak cukor vagy tejszín jár, hanem egy köteg kéziratpapír is. A New York Kávéház asztalainál irodalmi remekművek, színházi kritikák, pesti pletykák, elmés szójátékok és fülbemászó slágerek születtek. Hiszen nemcsak írók és költők, hanem zeneszerzők is adtak itt találkát egymásnak, mint Weiner Leó, Bartók Béla vagy Kodály Zoltán, de a képzőművészek sem hiányoztak, ők Szinyei Merse Pál köré gyülekeztek. Egy időben az úgynevezett Kövessy-vár, a színészek törzsasztala volt a legnépszerűbb, innen indult diadalútjára a Nemzeti Színház népszerű művészeinek kedvence, az Újházi-tyúkhúsleves is. Voltak, akik ritkán tévedtek be, de annál nagyobb tisztelet övezte őket olyankor: eseményszámba ment például, ha az „egri remete”, Gárdonyi Géza csöndesen pipázgatott az egyik sarokban, vagy éppen MórícZ Zsigmond tért be komótos léptekkel. A vendégkönyv világhírességek nevét is megőrizte. Járt itt Thomas Mann, Richard Strauss és Josephine Baker is. Aztán lassan megfogyatkoztak az asztaltársaságok, kitört a második világháború, és a New York Kávéház pezsgő szellemi élete is a legendák kódéba veszett.

Programajánló

Összeállította: **Indri Dániel**

Múzeumok Őszi Fesztiválja

országszerte, szeptember 29. – november 9.
Szeptember 29-én kezdődik a 9. Múzeumok Őszi Fesztiválja, melyre különleges programkínálattal készülnek a múzeumok. A november 9-ig tartó rendezvénysorozaton 168 múzeum 1773 programmal várja a látogatókat országszerte. A fesztivál bővelkedik szakmai programokban is, melyek közül kiemelkedik a nyitó rendezvény, az Országos Múzeum-pedagógiai Évnyitó, ahol átadják a Múzeumpedagógiai Nívódíjakat, és idén először a Kiváló Múzeum-pedagógus díjat is.

<http://www.oszifesztival.hu/>

Országos felkészítő előadássorozat a kísérleti tankönyvekről

országszerte, október 6–20.
Az OFI a kísérleti tankönyveket kipróbáló, használó, illetve az újgenerációs tankönyvek iránt érdeklődő pedagógusok számára felkészítő előadásokat szervez országszerte, többek között Szekszárdon, Egerben, Kaposváron és Miskolcon. Az előadásokra és workshopokra országosan 20 helyszínen, helyszínenként 12 szekcióban kerül sor az eddig megjelent kísérleti tankönyvekhez kapcsolódóan. A rendezvények célja a kísérleti tankönyvek használatának elősegítése, az egyes tankönyvekhez kapcsolódó tanári segédletekkel, kézikönyvekkel, tanmenetekkel és digitális tartalmakkal való részletes megismerkedés, valamint módszertani gyakorlatok bemutatása.

<https://www.ofi.hu/hir/orszagos-felkeszito-eloadassorozat-kiserleti-tankonyvekről>

Országos Könyvtári Napok

országszerte, október 13–20.
Az Országos Könyvtári Napok programsorozatát a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával az Informatikai és Könyvtári Szövetség szervezi. Az egymásra épülő, valamennyi korosztály igényeire figyelő rendezvénysorozat a településeken működő könyvtárak szolgáltatásait igyekszik népszerűsíteni országszerte. Tavaly már 3986 programon 151 ezer fő volt részese az eseményeknek, az ország 877 településének 987 intézményében. A rendezvény célja megmutatni azt, hogy milyen sokféle tanulási, tájékoztató, kulturális, szociális lehetőség rejlik a könyvtári találkozásokban. Az akció egyik fő célkitűzése a rendszeres könyvtárhasználók segítségével minél több olyan személy elérése, akik minden napjaihoz eddig nem tartozott hozzá a könyvtárlátogatás.

Október 19-én, a Könyves Vasárnapon a könyvtárak rendkívüli nyitvatartással, rendhagyó programokkal, sokféle meglepetéssel várnak mindenkit. Délelőtt a legtöbb helyen a kisgyerekes családokat örvendeztetik meg mondókákkal, mesékkel, gyerekdalokkal, érdekes játékokkal. A délután és az éjszakai órák zenés, táncos kínálata főleg a felnőtteknek szól.

<http://osszefogas.kjmk.hu/>

XIV. Országos Nevelés- tudományi Konferencia

Debrecen, november 6–8.
Idén 14. alkalommal rendezik meg a hazai neveléstudomány nagy tapasztalattal rendelkező elméleti és gyakorlati szakembereinek részvételével XIV. Országos Neveléstudomá-

nyi Konferenciát Debrecenben. A tudományos utánpótlás képviselőinek elmélyült munkája nyomán ebben az évben is számos olyan új kutatási eredmény született, amely méltó a hazai akadémiai tudományosság legrangosabb rendezvényén történő bemutatásra. A konferencia a hazai neveléstudományi kutatások mellett a köznevelés és a pedagógusképzés múltból származó legfontosabb értékeinek és a jövőbeni feladatainak számbavételét tűzi napirendjére, kiemelt jelentőséget tulajdonítva a tantárgypedagógia és a természettudományos oktatás aktualitásainak. Ennek jegyében az idei szakmai rendezvény címe: Oktatás és nevelés – gyakorlat és tudomány.

<http://onk2014.unideb.hu/>

Országos Gondolkodj Egészségesen! Nap

**a jelentkező óvodákban,
november 28.**

Az Országos Gondolkodj Egészségesen! Napot immár kilencedik éve rendezik meg, melynek célja, hogy felhívják a figyelmet az óvodáskorúak testi és lelki egészségnevelésének fontosságára. A szervezők erre a napra forgatókönyvet készítenek mesével, játékkal és dalokkal, a nap végén pedig sor kerül a kiszállított EgészségZsákok átadására, mely többek között tartalmazza a Gondolkodj Egészségesen! Magazint, amely új lehetőségeket megmutatva tud segítséget nyújtani a szülőknek. Az ajánlott programok bátran bővíthetők saját ötletekkel is, elősegítvén azt, hogy ez a nap valóban a testi-lelki egészségről szóljon. A javaslatokat a kapcsolat@gondolkodj.hu e-mail címen várják.

(http://gondolkodjegeszsegesen.hu/ai1ec-event/8372-2/?instance_id=3816)

Iránytű

Összeállította: **Indri Dániel**

Lezárult a „Tervezz tankönyvborítót” pályázat

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) 2014 augusztusában Tervezz tankönyvborítót! címmel pályázatot hirdetett tanulói jogviszonnyal rendelkezők számára. Ezzel igyekezett felhívni a figyelmet arra, hogy az idei tanévben számos tankönyv megújul. Az OFI az alábbi három kategóriában hirdetett pályázatot tankönyvborítók tervezésére: 1. kategória: az 1. osztályos olvasókönyv borítójának megtervezése; 2. kategória: az 5. osztályos matematika tankönyv borítójának megtervezése; 3. kategória: a 9. osztályos történelem tankönyv borítójának megtervezése. A pályázati felhívásra 155 fiatal jelentkezett, akik összesen 194 kreatív, ötletes és egyedi borítóttervet készítettek el. A legnépszerűbb az olvasókönyv tervezése volt, az 1. kategóriában összesen 92 borítótér érkezett. Mindhárom kategória győztese jutalmul egy-egy táblagépet kapott, valamint kategóriánként 2-2 különdíj is gazdára talált, 20.000 Ft-os könyvtulajdonát formájában. A győztes pályamunkák a lap belső borítóján láthatóak.

Egy év alatt csaknem nyolcszáz új óvodai férőhely jön létre

Tizenhét településen, csaknem nyolcszáz új óvodai férőhely kialakítása kezdődik meg itthoni forrásból, a 788 millió forintos fejlesztés jövő év augusztus végéig fejeződik be. Az idén februárban bejelentett köznevelési infrastruktúra-fejlesztési program keretében májusban kiírt pályázat nyertes települései között több olyan van, amely az ország tíz leghátrányosabb térségeinek egyikéhez tartozik. 2015 augusztusának végéig négyezer új óvodai férőhely jön létre bővítéssel, illetve új intézmény építésével. A fejlesztések a hazai forrás mellett 13,5 milliárd forint uniós pénzből valósulnak meg.

Elindult a kísérleti tankönyvek használatát támogató ideiglenes portál

2014. szeptember elejétől a <http://etananyag.ofi.hu/> címen érhető el a kísérleti tankönyvek használatát támogató ideiglenes portál, mely a Nemzeti Közoktatási Portál elindulásáig szolgáltart tartalmat. A portál tartalma – beleértve a folyamatosan bővülő digitális tananyagokat is – korlátozás nélkül elérhető. A műveltségterület kiválasztása után a felhasználók tankönyvenként csoportosítva találják meg a kapcsolódó dokumentumokat, a tankönyv borítójának képe alatt pedig a könyvhöz tartozó munkafüzetek, tanmenetek és egyéb tanári segédanyagok érhetők el. Ezek nagyon sokfélék (pl. animációk, videók, interaktív feladatok, ajánlott linkek), és céljuk, hogy a tudásanyag tanórai és otthoni elsajátítását változatos formákban és izgalmas módon segítsék.

Csepelen képzik a jövő természettudósait

11 csepeli iskola 1100 diákja és közel 50 pedagógusa használhatja a Jedlik Ányos Gimnáziumban a szeptember 8-án átadott, 21. századi technológiával felszerelt komplex laboratóriumot. A 303,25 millió forint uniós támogatásból megvalósuló projekt keretein belül megépített korszerű laborban a legmodernebb kísérleti, mérési és informatikai eszközök segítik a természettudományok játékos, interaktív elsajátítását. A beruházás fontos előrelépést jelent a csepeli diákok hatékony felkészítésében, továbbtanulási esélyeik növelésében is. A projekt részeként megvalósuló tananyagfejlesztés keretében biológiából, fizikából és kémiából együttesen közel 600 kísérlet részletes leírására került sor, mely a 7–8. és a 9–12. évfolyamos diákoknak nyújt segítséget a laborfoglalkozásokon.

Díjazták a legjobb nyelvoktatási projekteket

Idén 5. alkalommal szervezték meg az Európai Nyelvi Körtélbárt Budapesten, ahol a legjobb nyelvoktatási projekteknek járó Európai Nyelvi Díjakat is átadták. Az Európai Nyelvi Körtélbár célja, hogy könnyed formában hívja fel a figyelmet a nyelvtanulás fontosságára. Különböző uniós mobilitási programoknak – például a 2014-ben indult Erasmus+ programnak – köszönhetően egyre többen mozognak multikulturális környezetben, de a nyelvtudás segít az elhelyezkedésben is. Az idei díjazottak és projektek: a Manó-Világ Kft. (Ahol a nyelvtanulás gyerekjáték...); az ELTE Bölcsészettudományi Kara (Magyar jelnyelvi specializáció); illetve a Hallatlan Alapítvány (Magyar jelnyelv tanítása multimédiás anyagok, mobil alkalmazások, kapcsolódó szolgáltatások támogatásával).

MÓRA FERENC MINT IFJÚSÁGI ÍRÓ.*

Írta: DROZDY GYULA.

Szeretném egyszer együttlátni a mi ifjúsági irodalmunkat. Még pedig nemcsak az elejét, a javát, hanem mind, valamennyit. Azokat, amelyeket íróink, esztétikusaink, pedagógusaink, hivatalos és nem-hivatalos irodalmi köreink jóknak, értékeseknek s azokat, amelyeket értékteleneknek, elvetnivalóknak tartanak. Úgy gondolom, hogy ez a gyűjtemény jó néhány terem polcát töltené meg, még pedig a padlótól a mennyezetig.

talál-
nánk kopott, sokat használt példányokat az értéket jelentő ifjúsági irodalom termékeiből is s ezek között legelső helyen állnának Móra Ferenc ifjúsági könyvei: a *Kincskereső kisködmön*, a *Mindenki Jánoskája*, a *Csilicsali Csalavári Csalavér*, a *Rab ember fia*, a *Filkó meg én*, mint önálló kötetek, s az *En Ujságom* hasábjain *Az öreg diófák alatt*, *Falun, városon* és a *Csilicsali Csalavári Csalavér* című kötetnek második része, amelyek eddig könyvalakban még nem jelentek meg.

Hála érte a Gondviselésnek, Móra Ferenc írásai bevonultak tankönyvirodalmunkba is s azoknak igazi kincsei lettek. Úgyiszlván minden olvasókönyvben találunk tőle prózai olvasmányokat és költeményeket, de legtöbbet mégis a *Betűország virágos kertjének* mind az öt kötetében azért, mert ennek az olvasókönyvsorozatnak maga is egyik szerkesztője volt.

Humántárgyú olvasmányokban főleg a szülőknek a gyermekek iránt való szeretetét, a gyermek szülőszerepét, meg a szülőföld, a haza szeretetét szövögeti lehelletszerű finom kedélyességgel, vagy egyszerű, de szívhezszóló természetes komolysággal hímes mesébe, vonzó elbeszélésbe. A reális ismereteket a néprajz, a földrajz, a természetrajz és a technika világából veszi, még pedig olyan eredeti és értékes felfogásban, amilyen eddig még nem volt tankönyvirodalmunkban. Ezeknek a reáltárgyú olvasmányoknak jellemző vonása, hogy velük nemcsak tanít, hanem nevel is úgy, hogy át-meg-átiszövegeti érzelmi vonatkozásokkal. Így nemcsak megismerteti azt, amit akar, hanem közben meg is szereteti s így együttesen kapcsolja azt a gyermek értelmi és érzelmi világához. Éles pedagógiai szemmel látja meg a nevelői értékeket s ezekkel kíván hatni lelkére. Inkább pozitívumokkal dolgozik s ha itt-ott negatívumot állít a gyermek elé, azt úgy alakítgatja, formálgatja, hogy a gyermek azt csakhamar megérezze s maga jöjjön rá a jóra, a szépre, a nemre, az igazi értékre.

Ha Móra írásainak nyelvezetét, stílusát vizsgáljuk, nem elégedhetünk meg azzal, hogy egyéni, hogy tömör, hogy közvetlen, hogy világos és magyaros, hanem ha igazán meg akarjuk ismerni, akkor szavainak, mondatainak kifejezőerejét kell keresnünk. Azt, hogy miféle gondolatokat és érzelmeket rejt el a szavak, a mondatok, a sorok között, amelyek az olvasó lelkében betűk nélkül is megjelennek. Az írás művészetének ez a lényeges kelléke végigvonul Móra valamennyi írásán. Kifejezőereje nemcsak a leírt szavaiban, mondataiban van, hanem abban is, hogy egész képzetsorok kapcsolására készíti az olvasót. Lássunk legalább egy példát! Azt írja, hogy: „*A szépen szóló körtemuzsikát valami játékaruló tót embertől kaptam, amiért telemerítettem a fakupáját a vásárkút vödréből.*” A képzetek kapcsolódása nyomán, a betűkkel leírt szavakon kívül mennyi mindent tud meg az olvasó ebből az egyetlen mondatból! Megtudja, hogy az a muzsika olyan alakú volt, mint a körte. Megtudja, hogy éppen vásár lehetett s a játékaruló tót nem mozdulhatott el a játékkal megrakott ponyvája mellől. azért kérte meg a gyermekeket, hogy hozzon neki a kútról vizet. Megtudjuk, hogy nem nyomószívó, hanem gémes- vagy kerekeskút volt azon a vásártéren, mert csak annak van vödre. Megtudjuk, hogy a tót magával hordta a fakupáját is, mert csak úgy történhetett az, hogy fakupában hozatta a vizet.

Lám, egyetlen mondatban, kevés szóval kifejezve mennyi, de mennyi tartalom! Bármely mondatát elolvassuk s annak tartalmát átgondoljuk, a kifejező erőnek ilyen tökéletességét találjuk. S ez az írói művészet, főleg az ifjúsági irodalomnak elengedhetetlen kelléke, mert a gyermekeket olvasás közben elképzelésre s ennek alapján képzetkapcsolásra szoktatja. Ha az irodalmi műben olvasás közben mindent készen kap a gyermek, akkor éppen csak elképzel, de a maga lelkéből nem ad hozzá semmit. Pedig éppen az a fontos, hogy a szavak, a sorok, csak megindító legyenek annak a világos gondolatfolyamatnak, amit az író az olvasóval el akar képzelteni. Ehhez kell az az isteni adomány, ami az író alkotó művészé, Móra Ferencé teszi.

A találó és szép kifejezések használata Móra Ferenc ifjúsági iratainak olyan erőssége, amellyel, bátran mondhatjuk, hogy egyetlen ifjúsági írónk sem dicsékedhetik. Ilyen találó, szép, magyaros és irodalmi kifejezések például ezek: *mikor már bekönyökölt az este az ablakon... úgy libegtek azok az alkonyat barnaságában, mint haldokló pillék... lábujjhegyre piskedve akartam testvérem kezébe lopni a muzsikát...*

S ki tudná mindazokat a megbecsülhetetlen értékeket felsorolni, amelyeket Móra Ferenc ifjúsági irataiban reánk hagyott? Drága emlékei ezek ifjúsági irodalmunknak pedagógiai meg irodalmi szempontból is.

MÚZEUMOK ŐSZI FESZTIVÁLJA

2014. SZEPTEMBER 29–NOVEMBER 9.

TANÁROK ÉJSZAKÁJA 2014. OKTÓBER 10. PÉNTEK

Ezen az estén csak a pedagógusoké a múzeum! Szórakoztató programok, rendhagyó foglalkozások, exkluzív tárlatvezetések, könnyed előadások, konstruktív beszélgetések szerepelnek a múzeumok kínálatában. Csatlakozzon Ön is a 2013-ban elindított, Európában egyedülálló országos kezdeményezéshez, és vegyen részt a Tanárok Éjszakáján!

OSZTÁLYKÖZÖSSÉG ÉPÍTÉS MÚZEUMMAL

A Múzeumok Őszi Fesztiválja hathetes rendezvénysorozat nem csak egyéni látogatók számára kínál színvonalas kulturális kikapcsolódást, de iskolai közösségek összekovácsolására is lehetőséget teremt. Jelentkeztetheti csapatát kerékpáros városfelfedező túrára, kérhet időpontot a „Tárgydoktor” rendelőjébe, szervezhet múzeumi „randit” 16 éven felüli diákjainak, vagy meghívhatja az „utazó múzeumot” iskolájába! Vigye el osztályát a fesztivál legnépszerűbb eseményére, a „Csak itt, csak most! – Pincétől a padlásig” programra, ahol bepillanthatnak a múzeumok kulisszatitkaiba.

ÉLJE ÁT OSZTÁLYÁVAL A KÖZÖS ALKOTÁS ÉLMÉNYÉT!

A magyar múzeumok 2009 óta csatlakoznak a nemzetközi „Big Draw” akcióhoz, és szerveznek „Nagy Rajzolás” programokat azért, hogy minél szélesebb korosztályokat vegyenek rá a közös alkotásra. Itt mindenki elengedheti fantáziáját, megmutathatja kreativitását, miközben részese lehet egy közös „mű” születésének. Kell ennél jobb csapatépítő program?

Böngésszen a www.oszifesztival.hu honlapon a múzeumok kínálatából!

oszifesztival.hu